

Voorspelbaarheid: saaï of gelukzalig?

*Een onderzoek naar het effect van
voorspelbare arbeidstijdenlocaties op het
geluksgevoel van Nederlandse werkenden*

Inge Vuik

Augustus 2012

Erasmus Universiteit Rotterdam

Faculteit der Sociale Wetenschappen

Sociologie

Masterscriptie Arbeid, Organisatie en Management

Begeleiders: Prof. Dr. K. Tijdens

Prof. Dr. R. Veenhoven

Titelblad

Titel scriptie	Voorspelbaarheid: saai of gelukzalig?
Ondertitel	Een onderzoek naar het effect van voorspelbare arbeidstijdenlocaties op het geluksgevoel van Nederlandse werkenden
Auteur	Inge Vuik 324347 ingevuik@hotmail.com
Scriptiebegeleider	Prof. Dr. K. Tijdens
Tweede beoordelaar	Prof. Dr. R. Veenhoven
Opleiding	Sociologie Faculteit der Sociale Wetenschappen Erasmus Universiteit Rotterdam
Master	Arbeid, Organisatie en Management
Inlevering	Augustus 2012

Voorwoord

Het onderzoek waarvan u inmiddels enkele bladzijdes heeft omgeslagen, betreft mijn masterscriptie ter afsluiting van de opleiding Arbeid, Organisatie en Management aan de Erasmus Universiteit te Rotterdam. Na eerst de bacheloropleiding Sociologie te hebben afgerond, heb ik met volle overtuiging gekozen voor deze master en hier heb ik geen moment spijt van gehad. Om deze opleiding af te sluiten, heb ik het scriptieonderzoek uitgevoerd zoals deze momenteel voor u ligt.

Mijn dank wil ik allereerst richten tot Kea Tijdens en Ruut Veenhoven: bedankt voor de leerzame, kritische maar vooral ook plezierige begeleiding tijdens het scriptieproces. Ik stel het zeer op prijs dat u bereid was om al tijdens het scriptieseminar begeleiding te bieden en mij bijgestuurd heeft om uiteindelijk tot een goed en sociologisch interessant voorstel te komen. De begeleiding en feedback die u mij vervolgens tijdens de bijeenkomsten heeft geboden hebben geleid tot het uiteindelijke onderzoek.

Tevens wil ik Mandy en Adrienne zeer bedanken. Niet alleen voor de steun en feedback tijdens het afgelopen scriptieproces maar ook voor de overige studiejaren. Het was en is fijn te weten dat jullie als goede studievriendinnen bereid waren om te helpen waar nodig. Daarnaast hebben jullie ook gezorgd voor de nodige gezelligheid tijdens de hele opleiding waardoor ik met plezier terug kan kijken naar mijn studietijd.

Ik heb het 'geluk' gehad om zonder tegenslagen mijn voltallige studie Sociologie (inclusief master) af te ronden. Dit alles had ik niet kunnen doen zonder de steun van mijn naaste omgeving. Zij hebben mij gesteund maar soms ook gedwongen om mijn neus af en toe uit de studieboeken te halen. Mam, bedankt voor het vele zoeken naar een 'geschikte' opleiding en met het voorstel van Sociologie. Pap, bedankt voor de ontelbare uitgeprinte artikelen, boeken en ingebonden werkstukken.

Inge Vuik

Nieuwerkerk aan den IJssel, 14 augustus 2012

Artikel

Voorspelbaarheid van arbeidstijdenlocaties en geluk?¹

Inge Vuik, Erasmus Universiteit Rotterdam

ABSTRACT

Predictability of working hours and happiness of employees in The Netherlands

This paper describes the relationship between the predictability of workinghours and the happiness of Dutch employees between 2006 and 2010, using the WageIndicator dataset. Happiness was measured as overall enjoyment of life-as-a-whole. Much predictability means knowing the workinghours at least one month in advance while less predictability means knowing the workinghours at best one week in advance. Less predictability influences happiness negatively while much predictability increases the happiness. This is strongest among the following categories of employees: female, 15-31 year-old, living with a partner, working twenty till forty hours a week and working in the horecasector. Presence of children in the household does not affect the relation between happiness and predictability of working hours.

Key words: happiness, predictability, workinghours, specification, industries

Samenvatting

Het effect van de voorspelbaarheid van arbeidstijdenlocaties op het geluk van Nederlandse werkenden.

Dit artikel beschrijft de relatie tussen voorspelbaarheid van arbeidstijdenlocaties op het geluksgevoel van Nederlandse werkenden tussen 2006-2010, met behulp van de WageIndicator. Geluk is gemeten als de subjectieve waardering van het leven als geheel. De voorspelbaarheid houdt in hoelang van tevoren werkenden de arbeidstijdenlocaties weten. Veel voorspelbaarheid houdt in dat de werkenden minstens één maand van tevoren de arbeidstijdenlocaties weten, terwijl weinig voorspelbaarheid hoogstens één week van tevoren betekent. Weinig voorspelbaarheid heeft negatieve invloed en veel voorspelbaarheid positieve invloed op het geluksgevoel. Dit effect is het sterkst bij de volgende categorieën werkenden: vrouwen, 15-31 jarigen, partner in huishouden, twintig tot veertig uur per week werken en werken in de horecasector. Aanwezigheid van kinderen in huishoudens heeft geen invloed op de veronderstelde relatie.

Trefwoorden: Geluk, arbeidstijdenlocaties, voorspelbaarheid, specificaties, bedrijfssectoren

1. De vraag

Ontwikkelingen als individualisering en toename van het aantal vrouwelijke arbeidsparticipanten hebben gezorgd voor een stijging van het aantal taakcombineerders (Peters et al., 2008): individuen die arbeid- en privétaken combineren. In 2005 bleek bijna 40% van de Nederlanders tussen de 20 en 65 jaar minstens twaalf uur per week betaalde arbeid te verrichten en minstens twaalf uur aan privéverplichtingen (Breedveld et al., 2006). Binnen organisaties is het privéleven een belangrijke rol gaan spelen want taakcombineerders zijn continu op zoek naar de arbeid-privé balans. Verwacht wordt dat werkgevers inspelen op de privéverplichtingen van werknemers maar daarnaast hebben zij ook te maken met hevige concurrentiestrijden op de economische markt. Flexibele arbeidstijdenlocaties zouden een oplossing kunnen zijn voor combinatieproblemen van werkenden

¹ Artikel gebaseerd op masterthesis sociologie – arbeid, organisatie en management: Vuik, I.E. (2012). *Voorspelbaarheid: saai of gelukzalig? Een onderzoek naar het effect van voorspelbare arbeidstijdenlocaties op het geluksgevoel van Nederlandse werkenden*. Erasmus Universiteit Rotterdam. Scriptiebegeleiders: Prof.Dr. Kea Tijdens en Pr. Fr. Ruut Veenhoven

(Peters et al., 2008). Echter, omdat werkgevers ook zonder overleg met de werknemers hiervan gebruik maken, kan het juist leiden tot extra stress en verstoring van de balans omdat het minder voorspelbaar wordt wanneer van de werkende wordt verwacht arbeid te leveren. Ook Olsthoorn (2011: 13) geeft aan: *“Sommige werknemers lijden fysiek en psychisch onder een gebrek aan controle over de eigen arbeidstijden”*. Oftewel, het hebben van flexibele arbeidstijden (locaties) (maar daarmee minder voorspelbaarheid) kan zowel voordelig als nadelig zijn voor het welzijn en kan leiden tot een verandering van het geluksgevoel.

In dit artikel staat de vraag centraal of werkenden gelukkiger zijn als hun arbeidstijden voorspelbaar zijn. Er is gekeken naar de ‘algemene’ relatie en vervolgens gespecificeerd naar sekse, leeftijd, de aanwezigheid van een partner of kinderen in het huishouden, het aantal arbeidsuren in een willekeurige week en naar enkele bedrijfssectoren, uitgewerkt in hoofdstuk 2. Hoofdstuk drie beschrijft de variabelen uit de WageIndicator (2006-2010) en de meetanalyses, waarna in hoofdstuk vier de berekeningen zijn uitgevoerd. In de conclusie wordt getracht antwoord te geven op de onderzoeksvragen:

- 1) *Is onvoorspelbaarheid van arbeidstijden echt zo erg? Zo erg dat het de levensvreugde drukt?*
- 2) *Zo ja, welke werkenden hebben het meeste last van onvoorspelbaarheid?*

2. Theorie

2.1 Arbeidstijden (locaties)

‘Arbeidstijden’ is een multi-dimensionaal begrip wat enige uitleg behoeft. Tijdens (1998) onderscheidt drie dimensies: (1) de lengte, (2) de locatie en (3) de variabiliteit. Met de lengte van arbeidstijden wordt het aantal arbeidsuren bedoeld die werkenden (mogen) werken per willekeurige dag of week. Er is een wettelijke bepaalde arbeidsduur, maar soms is ook per bedrijfssector of bedrijfstak vastgelegd welk aantal uur wordt gehanteerd: de afgesproken arbeidsduur. Binnen het arbeidscontract van werkenden is vaak ook een aantal uur opgenomen, wat de contractuele arbeidsduur heet. Echter, de feitelijke arbeidsduur (het aantal uur dat werkelijk gewerkt wordt) kan hier van afwijken. De locatie van arbeidstijden betreft de tijdstippen waarop arbeid geleverd wordt. Er kan hierin onderscheid gemaakt worden tussen reguliere tijden (doordeweeks overdag) en niet-reguliere (’s avonds of in het weekend). De laatste dimensie, de variabiliteit, houdt de regelmatigheid van de arbeidstijden in. Binnen dit onderzoek wordt er echter alleen gekeken naar de locatie van de arbeidstijden.

In 1996 is de Arbeidstijdenwet (ATW) ingevoerd ter vereenvoudiging en deregulering van arbeidstijden: per sector werden besluiten mogelijk over de arbeidstijden en vanaf 2003 zelfs per organisatie. Dit gaf werkgevers ruimte om de voor de organisatie meest efficiënte weekindeling te maken waarmee op de wensen van de klanten kon worden ingespeeld. Eén van de gevolgen hiervan is dat arbeidstijdenlocaties minder voorspelbaar zijn geworden (werkenden weten minder lang van tevoren wanneer ze moeten werken), wat negatieve gevolgen kan hebben voor de arbeid-privé balans van taakcombineerders. Er wordt ook wel gesproken over *“employer friendly-flexibility”*: nuttig voor de werkgevers maar nadelig voor werknemers (Fleetwood, 2007). Echter, ondanks dat er ook rekening gehouden moet worden met de wensen van werknemers (Heerma van Voss, 2006) wordt dit vaak niet gedaan. Tevens is de wekelijkse arbeidstijd vervangen door een jaarlijkse arbeidstijd, wat heeft gezorgd voor nog meer flexibiliteit wat betreft het aantal arbeidsuren en de locaties ervan (Kleinveld et al., 2000). Deze onvoorspelbare arbeidstijdenlocaties kunnen zorgen voor veel druk en voor moeilijkheden zorgen bij het vinden van de arbeid-privé balans in plaats van vergemakkelijking. Dit kan zorgen voor stress, wat mogelijk invloed heeft op het geluksgevoel van werkenden. Deen et al. (2005: 36): *“het kunnen combineren van werk en gezin een belangrijke voorspeller is voor geluk”*. Hoe beter de combinatie, hoe gelukkiger de werkenden. Oftewel, meer voorspelbaarheid van arbeidstijdenlocaties lijkt een positieve invloed te hebben op het geluksgevoel van werkenden. ‘Geluk’ wordt gezien als *“de subjectieve waardering van het eigen leven als geheel”* (Veenhoven, 1984: 3). Dit geeft aan dat geluk in het bewustzijn van individuen ligt, en dit bewustzijn

zorgt ervoor dat geluk meetbaar wordt door ernaar te vragen (Veenhoven, 2007). De volgende onderzoekshypothesen zijn ontstaan:

H1.0: *De mate van voorspelbaarheid van arbeidstijdenlocaties heeft geen invloed op het algemene geluksgevoel van werkenden.*

H1.a: *Onvoorspelbare arbeidstijdenlocaties hebben een significante negatieve invloed op het algemene geluksgevoel van werkenden.*

2.3 Gespecificeerde relaties

Verwacht wordt dat niet voor alle Nederlandse werkenden de mate van voorspelbaarheid van de arbeidstijdenlocaties dezelfde invloed heeft op het geluksgevoel maar dat er verschillen aanwezig zijn tussen verschillende groepen werkenden.

2.3.1 Mannen versus vrouwen

Cijfers wijzen uit dat mannen en vrouwen gemiddeld ongeveer even gelukkig zijn: mannen scoren gemiddeld een 7,8 en vrouwen een 7,9 in 2010 (Boelhouwer, 2011). Echter, volgens Diener et al. (1995, weergegeven in Berg, 2010) is er wel verschil wat betreft het ervaren van emoties: vrouwen ervaren meer verschillen in emoties maar ook meer intensiteit ervan. Daaruit kan worden opgemaakt dat een tegenslag als onverwachts werken gemiddeld negatievere invloed heeft op het geluksgevoel van vrouwelijke werkenden dan van mannelijke werkenden. De centraliteit van arbeid in het leven verschilt echter ook: bij mannen is de centraliteit groter (Van Hoof, 2002). Dit leidt tot de veronderstelling dat arbeidsomstandigheden een grotere invloed hebben bij mannen dan bij vrouwen op het geluksgevoel. Maar omdat vrouwen arbeid combineren met de zorg voor kinderen en het huishouden, zou de voorspelbaarheid van de arbeidstijdenlocaties voor hen weleens belangrijker kunnen zijn.

H2.a: *De invloed van mate van de voorspelbaarheid van arbeidstijdenlocaties op het geluksgevoel van de werkenden is significant groter bij vrouwen dan bij mannen.*

2.3.2 Leeftijdsverschillen

Er kan worden beredeneerd dat jongere werkenden gevoeliger zijn voor de mate van voorspelbaarheid: oudere werkenden hebben veelal een vaste basis opgebouwd en deze basis is bij jongeren minder aanwezig. Ouderen hebben vaak (financieel) genoeg gespaard om te kunnen overleven en hebben daarnaast vaak al lange tijd een vaste partner. Ook hebben zij vaak oudere kinderen waar geen directe zorg meer voor wordt gedragen. De jongere werkenden bevinden zich vaker in onstabielere fasen: minder (financieel) spaartegoed, geen of kort(er) een partner en veelal nog jongere kinderen welke specifieke zorg behoeven. Kleine onvoorspelbaarheden binnen het werk, als onverwachts werken, kunnen zo sterker negatief van invloed zijn op het geluksgevoel dan bij oudere werkenden.

H3.a: *De invloed van mate van voorspelbaarheid van de arbeidstijdenlocaties op het geluksgevoel van werkenden is significant groter bij de jonge leeftijdsgroep dan bij de oudere.*

2.3.3 Huishoudsamenstelling

Het SCP (2009, weergegeven in Boelhouwer, 2011) toont aan dat paren zonder kinderen gelukkiger zijn dan alleenstaanden zonder kinderen (respectievelijk 8,0 versus 7,6). Het verschil tussen alleenstaande werkenden en werkenden met een partner is de hoeveelheid privéverplichtingen.

Werkenden zonder partner hebben vaak alleen zorg voor hun eigen huishouden maar hoeven geen verantwoording af te leggen aan de partner als door arbeidsverplichtingen de privéverplichtingen niet worden nagekomen. Bij de werkenden met partner is de druk om beide soorten verplichtingen te vervullen groter. De verwachting is dat werkenden met een partner meer belang hechten aan voorspelbare arbeidstijdenlocaties en dat zij bij onvoorspelbare arbeidstijdenlocaties minder gelukkig zullen zijn dan werkenden zonder partner.

H4.a: *De invloed van mate van voorspelbaarheid van de arbeidstijdenlocaties op het geluksgevoel van werkenden is significant groter bij de werkenden met een partner dan bij werkenden zonder partner*

Ook de aan- of afwezigheid van kinderen in het huishouden van werkenden kan verschillen opleveren. Als er kinderen in het huishouden aanwezig zijn dan moet daar zorg voor gedragen worden. Dit betekent dat naast de huishoudelijke taken en arbeidsverplichtingen de werkende ook te maken heeft met verzorgende verplichtingen. Dit vraagt om een betere weekplanning dan wanneer werkenden geen kinderen hebben. De toenemende vrouwenparticipatie bevestigt dat er steeds meer taakcombineerders zijn en de aanwezigheid van kinderen kan het combineren van deze taak moeilijker maken.

H5.a: *De invloed van mate van voorspelbaarheid van de arbeidstijdenlocaties op het geluksgevoel van werkenden is significant groter bij de werkenden met kinderen in het huishouden dan bij de werkenden zonder kinderen in het huishouden.*

2.3.4 Aantal wekelijkse arbeidsuren

Volgens Booth en Van Ours (2009) is de levenssatisfactie van mannen het grootste bij een grote deeltijd baan (maximaal dertig uur per week) of bij een voltijd baan. De levenssatisfactie van vrouwen lijkt onafhankelijk van het aantal arbeidsuren per gemiddelde werkweek maar bij meer dan veertig uren per week daalt significant hun geluksgevoel. Dit lijkt verwonderlijk want beargumenteerd kan worden dat hoe meer uren er per week worden besteed aan arbeid, hoe minder uren er over blijven om te voldoen aan privéverplichtingen en deze verminderde tijd kan zorgen voor extra mentale druk, stress en een daling van het geluksgevoel. Binnen dit onderzoek zijn de wekelijkse arbeidsuren verdeeld in drie groepen. Verondersteld wordt dat de groep die veertig uur per week of meer werkt het geluksgevoel minder laat beïnvloeden door de voorspelbaarheid dan minder werkenden, omdat er bij voorbaat al weinig ruimte is om te variëren in arbeidstijdenlocaties en daarnaast ook altijd al tijdsdruk aanwezig is om privéverplichtingen te voldoen. De groep die daarentegen maximaal twintig uur per week werkt heeft juist erg veel vrije tijd waardoor er altijd tijd over blijft om aan de privéverplichtingen te voldoen. Verwacht wordt dat de tussenliggende groep werkenden het gevoeligste is voor de mate van voorspelbaarheid omdat zij de meeste moeite heeft met het vinden van de arbeid-privé balans.

H6.a: *De invloed van de mate van voorspelbaarheid van arbeidstijdenlocaties op het geluksgevoel is significant het grootste bij de groep werkenden die gemiddeld twintig tot veertig uur per week werkt.*

2.3.5 Bedrijfssectoren

Als laatste wordt ook gespecificeerd naar verschillende bedrijfssectoren want niet elke bedrijfssector heeft dezelfde arbeidsomstandigheden. Het nut en de behoefte aan flexibele arbeidstijdenlocaties is afhankelijk van het type economie en de mate en manier waarop er binnen een sector naar (inter)nationale marktconcurrentievoordelen wordt gestreefd (Hall & Soskice, 2001). Sectors die op

basis van kwaliteit concurreren, halen meer voordeel uit vaste en voorspelbare arbeidstijdenlocaties terwijl kwantiteit en lage prijzen juist meer vragen om variërende tijden. Dit zorgt mogelijk ook voor verschillen in de mate waarin geluk wordt beïnvloed door de voorspelbaarheid van de arbeidstijdenlocaties als verschillende sectoren worden vergeleken. In dit artikel wordt niet diep op de verschillen ingegaan. Om hier inzicht in te krijgen, dient het volledige onderzoeksverslag te worden gelezen.

3. Methode

3.1 Data

Dataset

Voor het onderzoeken van de veronderstelde relatie is data gebruikt afkomstig uit de jaren 2006-2010 van de WageIndicator. Deze dataset bevat (internationale) gegevens afkomstig van continue enquêtes op veel bezochte internetsites. De internetenquêtes bevatten vragen over (1) beroep, (2) werkplek, (3) werkgeschiedenis, (4) werktijden, (5) contract en salaris en (6) persoonlijke eigenschappen, en moeten inzicht creëren in de arbeidsomstandigheden en persoonlijke achtergronden van werkzame burgers en burgers die naar werk zoeken (Tijdens, 2005). Voor dit onderzoek zijn alleen de Nederlandse werkenden binnen de beroepsbevolking (16-64 jaar) gebruikt, die valide scores vertoonden op de voorspelbaarheidschaal en de geluksvariabele.

Variabelen

De afhankelijke variabele in dit onderzoek is *geluk*. De onafhankelijke variabele is de *voorspelbaarheid van arbeidstijdenlocaties*. Deze relatie wordt gespecificeerd voor de variabelen *seks*, *leeftijd*, *partner*, *kinderen*, *aantal arbeidsuren per week* en *bedrijfssectoren*.

Geluk: Voor het meten van geluk is de variabele 'satlife' gebruikt. Aan de respondenten is gevraagd om aan te geven hoe gelukkig zij zijn met het hun leven. Hiervoor moesten zij antwoord geven op de vraag 'Alle dingen in overweging genomen, hoe tevreden met uw leven in het geheel?', aan de hand van cijfers: '1' staat voor het meest ongelukkig en '10' voor het meest gelukkig.

Voorspelbaarheid arbeidstijdenlocaties: De WageIndicator bevat twee variabelen/stellingen voor de voorspelbaarheid: 'tiroste7' (Ik weet minstens één maand van tevoren mijn arbeidstijden) en 'tiroste8' (Ik weet hoogstens één week van tevoren mijn arbeidstijden) waarop ontkennend kan worden geantwoord (waarde '0') of bevestigend (waarde '1'). Deze variabelen zijn omgecodeerd in de nieuwe voorspelbaarheidschaal 'maandweek' om de tussenliggende periode (één maand tot één week van tevoren) op te vangen wat betreft de gemiddelde geluksscores. Echter, voor het meten van de directe relatie tussen voorspelbaarheid en geluk zijn beide variabelen los in relatie gebracht met 'satlife'.

Sekse: Om onderscheid te maken tussen de mannelijke en vrouwelijke Nederlandse werkenden is aan de respondenten gevraagd: 'Bent u een man of een vrouw?'. Deze variabele kon direct gebruikt worden.

Leeftijd: Aan de respondenten is gevraagd hoe oud zij waren op het moment van het invullen van de internetenquête: 'How old are you?' (AGE). Allereerst heeft er filtering plaatsgevonden van de Nederlandse werkenden voor behoud van alleen de beroepsbevolking (16 tot 65 jaar). De overgebleven respondenten zijn verdeeld binnen de gevormde variabele 'leeftijd': (1) 16 tot en met 30 jaar, (2) 31 tot en met 40 jaar en (3) 41 tot 65 jaar.

Partner: Voor het maken van onderscheid tussen werkenden zonder en werkenden met partner is het nodig om de variabele 'hhpartn1' te corrigeren voor 'hnhnmemb'. Aan de respondenten is gevraagd: is er een partner aanwezig in uw huishouden, als het aantal huishoudleden meer is dan 1? Hiermee worden alleenwonende werkenden niet in deze variabele meegenomen. Door te corrigeren

voor het aantal huishoudleden (hhnmemb: hoeveel leden telt uw huishouden?) wordt dit opgelost. De nieuw ontstane variabele 'partner' geeft antwoord op de vraag: leeft u met een partner in uw huishouden? Hierop is ontkennend antwoord (waarde '0') en bevestigend antwoord (waarde '1') mogelijk.

Kinderen: Het geschetste probleem bij aan- of afwezigheid van partner geldt niet voor de aan- of afwezigheid van kinderen in een huishouden. De variabele 'hhchild' (Heeft u één of meer kinderen in uw huishouden?) meet direct de aanwezigheid van kinderen in een huishouden en is dus direct bruikbaar voor dit onderzoek om onderscheid te maken tussen werkenden met of zonder kinderen.

Aantal arbeidsuren per week: De variabele 'hrsreal' bevat de antwoorden van de respondenten in uren (en extra kwartieren) op de vraag: hoeveel uur per week werkt u gewoonlijk? Aan de hand van de internationale definitie van de beroepsbevolking wordt besloten om één uur als ondergrens aan te houden voor dit onderzoek. De gegeven antwoorden bij 'hrsreal' zijn in de nieuwgevormde variabele 'arbeidsuren' verdeeld in drie groepen: (1) één tot twintig uur, (2) twintig tot veertig uur en (3) veertig uur of meer.

Bedrijfssectoren: De in de WageIndicator aanwezige variabele 'NACE2001' bevat de (inter)nationale NACE-classificatie van bedrijfssectoren in 21 categorieën. Deze variabele is direct bruikbaar om onderscheid te maken tussen verschillende bedrijfssectoren in Nederland om te onderzoeken of er verschillen zijn in de veronderstelde relatie tussen de mate van voorspelbaarheid en het geluksgevoel.

3.2 Analysetechniek

Voor het berekenen van de relaties tussen 'voorspelbaarheid voorspelbaarheid > één maand' en 'voorspelbaarheid voorspelbaarheid < één week' en geluk wordt gebruik gemaakt van lineaire regressieanalyses waaruit Pearson correlatiecoëfficiënten (r) rollen. Deze relaties worden door middel van partiële correlaties gecontroleerd voor de invloed van sekse, leeftijd, partner, kinderen en het aantal wekelijkse arbeidsuren. Hierna wordt overgegaan tot specificaties en worden per variabele de gemiddelde geluksscores en de procentuele verdeling van de geluksscores weergegeven en de procentuele geluksscoreverdeling gekoppeld aan 'maandweek'. Bij twee antwoordcategorieën van een variabele wordt dan een t-toets of bij meer dan twee categorieën een ANOVA-analyse uitgevoerd om te controleren of de gevonden verschillen binnen de variabele significant zijn. Vervolgens worden per onderscheiden groep werkenden de directe relaties tussen 'voorspelbaarheid voorspelbaarheid > één maand' en '<voorspelbaarheid één week' en geluk getoetst zoals eerder beschreven en wordt gekeken of er verschillen in de Pearson correlatiecoëfficiënten (r) aanwezig zijn. Ook bij de specificatie naar bedrijfssectoren zullen de gemiddelde geluksscores en de procentuele verdeling van de voorspelbaarheid van de arbeidstijdenlocaties worden bekeken en wordt besloten welke bedrijfssectoren nader worden uitgewerkt.

3.3 Profiel van deelnemers

De antwoorden binnen de WageIndicator zijn afkomstig van internetenquêtes ingevuld door werkzame Nederlandse burgers of burgers die op zoek zijn naar werk. Deze respondenten zijn gefilterd voor valide scores op 'geluk' en moeten tussen de 16 en 65 jaar oud zijn. Tevens moeten deze werkenden valide score op 'maandweek'. Deze filtering levert 97.947 (N) respondenten op waarmee het onderzoek wordt aangevangen. Het gemiddelde gelukscijfer van deze groep bedraagt 7,27 en 'slechts' 11,7% van deze werkenden weet hoogstens één week van tevoren de arbeidstijdenlocaties terwijl 45,9% minstens één maand van tevoren al op de hoogte is. Van de respondenten is het merendeel mannelijk, namelijk 55,8% (N = 54.670). De respondenten zijn wat betreft leeftijd verdeeld over drie groepen: 16 tot en met 30 jaar (N = 36.317), 31 tot en met 40 jaar (N = 28.438) en 41 tot 65 jaar (N = 33.192). Van de groep respondenten die valide heeft gescoord op de variabele 'partner' (N = 73.317), heeft 'slechts' 14,8% geen partner tegenover 85,2% met wel een

partner. Wat betreft het aantal respondenten met valide scores op 'kinderen' (N = 79.838) is de verdeling evenrediger: 52,2% heeft geen kinderen in het huishouden tegenover 47,8% met kinderen. Bij de laatste verdeling, aan de hand van het feitelijke aantal wekelijkse arbeidsuren (N = 85.564), is te zien dat 53% van de respondenten (N = 45.364) veertig uur of meer werkt, tegenover 6,8% (N = 5.767) die één tot twintig uur per week werkt en 40,2% (N = 34.433) dat tussen de twintig en veertig uur per week werkt.

4. Resultaten

Hieronder zijn de resultaten weergegeven van het onderzoek. Aan de hand van de twee onderzoeksvragen worden de resultaten besproken.

4.1 Is onvoorspelbaarheid van arbeidstijden echt zo erg? Zo erg dat het de levensvreugde drukt?

Door middel van lineaire regressieanalyses is de samenhang berekend tussen de twee variabelen 'voorspelbaarheid > één maand' en '< voorspelbaarheid één week' en geluk. Hieruit komt naar voren dat als werkenden minstens één maand van tevoren hun arbeidstijdenlocaties kennen, dit positief samenhangt met geluk ($r=,017$, $p<0.001$, $N = 95.537$) en zo een verklaarde variantie (R^2) heeft van 0,03% van geluk. Als werkenden daarentegen hoogstens één week van tevoren op de hoogte zijn van de arbeidstijdenlocaties, dan beïnvloedt dit het geluksgevoel negatief ($r=-,054$, $p<0.001$, $N= 91.445$). Een kleine mate van voorspelbaarheid heeft zo een verklaarde variantie (R^2) van 0,29% van geluk. Om te controleren of deze relaties geen schijnverbanden zijn en/of op toeval berusten, zijn ze gecontroleerd voor sekse, leeftijd, partner, kinderen en het aantal wekelijkse arbeidsuren, maar dit levert geen opvallende veranderingen op waardoor geconcludeerd kan worden dat het hier niet om schijnverbanden gaat. Door deze gevonden resultaten kan de eerste onderzoeksvraag bevestigend worden beantwoord en kan er op specificaties worden overgegaan.

4.2 Welke werkenden hebben het meeste last van onvoorspelbaarheid?

Verschillende analyses (T-toetsen en ANOVA's) wijzen uit dat tussen de verschillende groepen Nederlandse werkenden significante verschillen zijn wat betreft de relatie tussen voorspelbaarheid van de arbeidstijdenlocaties en het geluksgevoel. Tabel 1 bevat een overzicht van de correlatiewaarden (r) per specificatie.

4.2.1 Vrouwen?

De gemiddelde geluksscores wijzen uit dat mannen gemiddeld gelukkiger zijn (7,29) dan vrouwen (7,26). De Levene's test is niet significant ($p<0.05$) waardoor is gekeken naar de t-toets waar de waarde 3,021 is en de tweezijdige overschrijdingskans 0,003 bij 97.945 vrijheidsgraden (df) bedraagt, wat betekent dat de waarde wel significant is als $p<0.05$ en de relaties tussen de voorspelbaarheidvariabelen en het geluksgevoel significant verschillend zijn voor mannen en vrouwen. Dit is ook terug te vinden bij de correlatiewaarden (r) van de directe relaties (zie tabel 1). Voor mannelijke werkenden geldt dat geluk niet significant ($p<0.05$) wordt beïnvloed bij een grote mate van voorspelbaarheid terwijl deze relatie wel aanwezig is voor de vrouwelijke werkenden ($r=,035$, $p>0.001$, $N= 42.018$). Ook geldt dat het geluksgevoel van de vrouwen meer afneemt bij een kleine mate van voorspelbaarheid ($r=-,060$, $p<0.001$, $N=39.234$) dan bij mannen ($r=-,048$, $p<0.001$, $N=50.952$). Dit maakt dat vrouwen inderdaad gevoeliger blijken te zijn en hypothese 2a daarom moet worden aangenomen.

4.2.2 Jongeren?

De jongste groep werkenden, 16 tot en met 30 jaar, is gemiddeld het gelukkigst (7,33) waarna de middelste groep volgt (7,25) en als gemiddeld ongelukkigst komt de oudste groep werkenden uit het onderzoek (7,23). Door middel van ANOVA kan worden geconcludeerd dat de leeftijdsgroepen significant van elkaar verschillen. De Pearson correlatiecoëfficiënten (r) laten vervolgens zien dat de jongste groep werkenden het gevoeligste is voor de mate van voorspelbaarheid. Het geluksgevoel wordt positief beïnvloed bij 'voorspelbaarheid > één maand' ($r=,029$, $p<0.001$,

N=35.265) en negatief bij weinig voorspelbaarheid van arbeidstijdenlocaties ($r=-,062$, $p<0.001$, $N=34.862$). Voor de eerste relatie geldt dat deze minder significant en minder sterk is ($r=,012$, $p<0.05$, $N=27.779$) bij de groep dertigers maar de tweede relatie vergelijkbaar ($r=-,061$, $p<0.001$, $N=26.669$). De relatie, 'voorspelbaarheid voorspelbaarheid < één week', is bij de oudste groep werkenden iets minder sterk ($r=-,053$, $p<0.001$, $N=29.914$). De relatie tussen grote mate van voorspelbaarheid en geluk is net als bij de groep dertigers pas significant als $p<0.05$ met een correlatiewaarde (r) van $,014$ ($N= 32.493$). Dit maakt samen dat hypothese 3a kan worden aangenomen en dus blijkt dat de jongste groep werkenden het geluk het meeste laat beïnvloeden.

4.2.3 Huishoudsamenstelling?

Als de werkenden worden onderscheiden op basis van de aanwezigheid van een partner in het huishouden, dan verschillen de geluksscores aanzienlijk. Gemiddeld zijn werkenden met partner een stuk gelukkiger (7,42) dan degenen zonder partner (6,94). De significantie van deze verschillen wordt bevestigd door de t-toets (28,882, $p<0.001$) en F-toets (49,158). De lineaire regressieanalyses bevestigen dat er grote verschillen zijn in de gevoeligheid voor grote mate van voorspelbaarheid. Deze relatie is niet significant ($p<0.05$) voor alleenstaande werkenden terwijl deze wel positief is voor de werkenden met partner ($r=,023$, $p<0.001$, $N= 61.044$). Voor kleine mate van voorspelbaarheid zijn de relaties met geluk vergelijkbaar: respectievelijk $-,050$ ($p<0.001$, $N =10.013$) voor alleenstaanden en $-,048$ ($p<0.001$, $N = 58.031$) voor werkenden met een partner. Hiermee wordt de veronderstelling dat werkenden met partner gevoeliger zijn voor de mate van voorspelbaarheid van de arbeidstijdenlocaties (hypothese 4a) bevestigd.

Het verschil in de gemiddelde geluksscores tussen werkenden zonder kinderen of werkenden met kinderen zijn kleiner dan bij partneraanwezigheid. Werkenden met kinderen waarderen het leven gemiddeld met een 7,31 terwijl de werkenden zonder kinderen een 7,25 geven. Ook deze verschillen zijn significant, want de Levene's toets bedraagt 19,993 ($p<0.001$). De t-toets bedraagt $-3,497$ ($p<0.001$). Wat betreft de relatie tussen veel voorspelbaarheid en geluk is er geen opvallend verschil. Werkenden zonder kinderen laten het geluk positief beïnvloeden ($r=,015$, $p<0.01$, $N= 40.584$), net als de werkenden met kinderen ($r=,017$, $p<0.01$, $N=37.354$). Bij afname van de voorspelbaarheid blijken beide groepen werkenden minder gelukkig te worden. De werkenden zonder kinderen scoren een correlatiewaarde (r) van $-,054$ ($p<0.001$, $N= 39.368$), terwijl de werkenden met kinderen $r =-,049$ ($p<0.001$, $N= 35.419$) scoren. De verschillen in de mate van beïnvloeding van het geluksgevoel door de voorspelbaarheid van arbeidstijdenlocaties zijn dus minimaal tussen beide groepen werkenden. Met een erg klein verschil kan echter hypothese 5a wel worden aangenomen waarmee wordt bevestigd dat werkenden met kinderen iets gevoeliger zijn.

4.2.4 Aantal arbeidsuren per week?

Als wordt gekeken naar de gemiddelde geluksscores van de werkenden verdeeld in drie groepen wat betreft het aantal wekelijkse arbeidsuren, blijkt de minst werkende groep (één tot twintig uur) het gelukkigste te zijn (7,32). Hierna volgt de groep die veertig uur of meer per week werkt (7,28) en de groep die twintig tot veertig uur per week werkt is het minst gelukkig (7,25). ANOVA-analyse bevestigt significante verschillen ($p<0.05$) want de F-toets bedraagt 6.856. Ook de directe relaties tussen de mate van voorspelbaarheid van de arbeidstijdenlocaties en geluk laten verschillen zien. Voor de minst werkende groep is grote mate van voorspelbaarheid positief gerelateerd aan geluk ($r=,040$, $p<0.01$, $N=5.610$) maar niet significant als de voorspelbaarheid klein is. De groep die twintig tot veertig uur per week werkt, laat hier echter juist een in verhouding sterk negatieve en significante relatie zien ($r=-,070$, $p<0.001$, $N=32.236$). Voor de relatie 'voorspelbaarheid > één maand' en geluk is een correlatiewaarde (r) van $,029$ ($p<0.001$, $N=33.578$) gevonden. Deze laatste relatie is niet significant bij de groep die minstens veertig uur per week werkt maar het geluksgevoel wordt wel negatief beïnvloed als zij hoogstens één week van tevoren de arbeidstijdenlocaties weet ($r= -,059$, $p<0.001$, $N=42.217$). De groep die twintig tot veertig uur per week werkt blijkt dus het gevoeligste te zijn voor de voorspelbaarheid van de arbeidsurenlocaties, wat hypothese 6.a bevestigd.

4.2.5 Bedrijfssectoren?

Na het berekenen van de gemiddelde geluksscores per bedrijfssector en binnen de sectoren gekoppeld aan de voorspelbaarheidsmaten van 'maandweek' zijn vijf sectoren uitgekozen. Zij scoorden opvallend hoog of juist laag wat betreft gemiddelde geluksscores of lieten een opvallende mate van voorspelbaarheid van arbeidstijdenlocaties zien. Zo is opgevallen dat Winning van Delfstoffen het gelukkigste is (7,66) en Horeca het ongelukkigst 7,11, vergeleken met het gemiddelde van alle sectoren samen (7,29). Daarbij is bij deze laatste sector een zeer lage mate van voorspelbaarheid van de arbeidstijdenlocaties: ruim 46% weet hoogstens één week van tevoren de locaties terwijl het gemiddelde van alle sectoren 11,4% is. Via lineaire regressieanalyses per bedrijfssector wordt duidelijk dat Horeca ook veel gevoeligheid laat zien wat betreft de voorspelbaarheid en het geluksgevoel. Het geluksgevoel stijgt bij hoge mate van voorspelbaarheid ($r=,048$, $p<0.01$, $N= 5.021$) en daalt bij weinig voorspelbaarheid ($r=-,036$, $p<0.001$, $N= 4.963$). Binnen Winning van Delfstoffen is er geen significante invloed ($p<0.05$) te zien van 'voorspelbaarheid voorspelbaarheid < één week' op het geluk. Voor een uitgebreider overzicht van de relaties dient het gehele onderzoeksverslag van het onderzoek te worden bekeken.

Tabel 1: Overzichtstabel correlaties per specificatie voor relatie met geluk

Voorspelbaarheid	Specificatie	Subgroep	Pearson (r)	Sig.	Aantal (N)
Tenminste één maand van tevoren (tiroste7)	Geen			.000	95.537
	Sekse	Man	,005	.208	53.519
		Vrouw	,035	.000	42.018
	Leeftijd	16 tot en met 30 jaar	,029	.000	35.265
		31 tot en met 40 jaar	,012	.046	27.779
		41 tot 65 jaar	,014	.012	32.493
	Partner	Nee	-,004	.689	10.570
		Ja	,023	.000	61.044
	Kinderen	Nee	,015	.003	40.584
		Ja	,017	.001	37.354
	Uren	Één tot twintig	,040	.003	5.610
		Twintig tot veertig	,029	.000	33.578
		Veertig uur of meer	,009	.057	44.334
Hoogstens één week van tevoren (tiroste8)	Geen		-,054	.000	91.445
	Sekse	Man	-,048	.000	50.952
		Vrouw	-,060	.000	39.234
	Leeftijd	16 tot en met 30 jaar	-,062	.000	34.862
		31 tot en met 40 jaar	-,061	.000	26.669
		41 tot 65 jaar	-,053	.000	29.914
	Partner	Nee	-,050	.000	10.013
		Ja	-,048	.000	58.031
	Kinderen	Nee	-,054	.000	39.368
		Ja	-,049	.000	35.419
	Uren	Één tot twintig	-,020	,134	5.438
		Twintig tot veertig	-,070	.000	32.236
		Veertig uur of meer	-,059	.000	42.217

Bron: Dataset WageIndicator 2006-2010. Selectie: respondenten met valide waarde op 'satlife' en 'maandweek', bewerkt door Vuik (2012).

5. Conclusies

Het onderzoek wat in dit artikel is samengevat, laat zien dat werkenden die hoogstens één week van tevoren de arbeidstijdenlocaties kennen minder gelukkig zijn dan werkenden die ze minstens één

maand van tevoren kennen. *Is onvoorspelbaarheid van arbeidstijden echt zo erg? Zo erg dat het de levensvreugde drukt?* Het antwoord op deze eerste onderzoeksvraag kan en moet dan ook bevestigend beantwoord worden, waarna over kan worden gegaan tot de tweede onderzoeksvraag: *Zo ja, welke werkenden hebben het meeste last van onvoorspelbaarheid?* Specificaties binnen het onderzoek laten zien dat bepaalde groepen Nederlandse werkenden in de periode 2006-2010 zich onderscheiden van andere groepen. Vrouwen, 16 tot 31-jarigen, werkenden met een partner en werkenden met gemiddeld twintig tot veertig arbeidsuren per week blijken gevoeliger te zijn voor de mate van voorspelbaarheid van de arbeidstijdenlocaties dan de andere groepen Nederlandse werkenden. Kort is vermeld dat er tussen de vijf onderscheiden bedrijfssectoren aanzienlijke verschillen zijn wat betreft samenstelling, gemiddelde geluksscores en geluksverdelingen en in de mate van invloed van de mate van voorspelbaarheid op het geluksgevoel. Geconstateerd kan worden dat de invloed van de mate van voorspelbaarheid het grootste is binnen de Horecasector. Voor meer inzicht in de verschillen en relaties tussen bedrijfssectoren dient het complete onderzoeksverslag te worden gebruikt.

6. Discussie

De gevoeligheid van vrouwen is mogelijk verklaarbaar door het traditionele taakbesef wat ze nog hebben terwijl de gevoeligheid van de jongste groep werkenden waarschijnlijk voortkomt uit het hebben van een minder stabiele (financiële) basis in vergelijking met oudere werkenden. Werkenden met een partner hebben meer te maken met privéverplichtingen dan alleenstaanden wat zorgt voor behoefte aan de arbeid-privé balans en welke met onvoorspelbare arbeidstijdenlocaties verstoord kan worden. De feitelijke arbeidsduur van twintig tot veertig uur maakt het vinden en behoud van deze balans lastiger dan één tot twintig uur per week, waarbij toch genoeg tijd overblijft voor het vervullen van de privéverplichtingen. Voor werkenden die veertig uur of meer per week werken geldt dat ze zoveel uur werken dat er bij voorbaat al weinig variatie in de arbeidstijdenlocaties mogelijk is wat mogelijk doorwerkt in de beperkte invloed van de voorspelbaarheidmate op het geluk. Wat betref de gevonden gevoeligheid binnen de Horecasector kan mogelijk worden gezegd dat deze (deels) veroorzaakt wordt door de meerderheid van het aantal vrouwelijke werkenden binnen deze sector, welke door het traditionele taakbesef meer belang hechten aan grote voorspelbaarheid van de arbeidstijdenlocaties dan mannen. Echter, dit zijn slechts suggestieve verklaringen die nader onderzoek nodig hebben om ze te bevestigen of te verwerpen.

De meest opvallende uitkomst van het onderzoek is dat de aanwezigheid van kinderen weinig verschil oplevert in de mate van beïnvloeding van het geluk door de voorspelbaarheid van de arbeidstijdenlocaties. Verder onderzoek is nodig om uit te zoeken hoe dit mogelijk is.

Literatuur

- Berg, M.C. (2010). *Geluk in landen: Een empirische studie naar condities voor een gelukkige samenleving*. Verkregen op 6 juni, 2012 van <http://repub.eur.nl/res/pub/21068/binnenwerk%20maarten%20berg.pdf>
- Boelhouwer, J. (2011). *De sociale staat van Nederland 2011: Leefsituatie, geluk en kwaliteit van leven*. In Bijl, R., Boelhouwer, J., Cloin, M., & Pommer, E. (2011). *De sociale staat van Nederland (2011)* (p. 305-322). Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP).
- Booth, A., & van Ours, J. (2009). Hours of work and gender identity: does part-time work make the family happier? *Economica*, 76, pp. 176-196.
- Breedveld, K., Broek, A. van den, Haan, J. de, Harms, L., Huysmans, F. & Ingen, E. van (2006). *De tijd als spiegel. Hoe Nederlanders hun tijd besteden*. Den Haag: SCP.
- Deen, N., Wilcke, E. en Verheggen, P.P. (2005). *Het geluk van werkend Nederland 2005 een onderzoek naar de tevredenheid en werkbeleving van de Nederlandse werknemer*. Amsterdam, Nederland: Motivaction International B.V

- Fleetwood, S. (2007). Why work-life balance now? *International Journal of Human Resource Management*, 18 (3), 387-400.
- Hall, P. & Soskice, D. (2001). *Varieties of Capitalism: The Institutional Foundations of Comparative Advantage*. Oxford: Oxford University Press.
- Heerma van Voss, G.J.J. (2006). Stille revolutie in het arbeidstijdenrecht. In Klosse, S., Driessen, M., Franssen, E., Rauws, W. & Grapperhaus, F. (2006). *Arbeid en Gezondheid: Schipperen tussen verantwoordelijkheid en bescherming* (p. 81-88). Deventer, Nederland: Kluwer.
- Hoof, J.J.B.M. van. (2002). *Werken moet wel leuk zijn: Arbeidswensen van Nederlanders*. Assen, Nederland: Van Gorcum.
- Kleinveld, K., Nijkamp, I. & Poot, J. (2000). *Serie Research Memoranda: Kiwi's in de polder*. Verkregen op 16 mei, 2012, van <ftp://zappa.ubvu.vu.nl/20000009.pdf>
- Peters, P., Dulk, L. den & Lippe, A.G. van der (2008). Effecten van tijd-ruimtelijke flexibiliteit en 'nieuwe arbeidscondities' op de balans tussen werk en privé. *Tijdschrift voor Arbeidsvraagstukken*, 24(4), 341-362.
- Olsthoorn, M. (2011). Flexibele werknemers: Een literatuurstudie naar de sociale gevolgen van flexibele arbeid in internationaal perspectief. In Beer, P. de., Dekker, R. & Olsthoorn, M. (2011). *Flexibilisering: De balans opgemaakt* (p. 12-49). Amsterdam, Nederland: De Burcht / Wetenschappelijk Bureau voor de Vakbeweging.
- Tijdens, K.G. (1998). *Zeggenschap over arbeidstijden: De samenhang tussen bedrijfstijden, arbeidstijden en flexibilisering van de personeelsbezetting*. Amsterdam: Welboom Uitgeverij.
- Tijdens, K.G. (2005). *Introduction to the WageIndicator dataset*. Verkregen op 21 mei, 2012, van <http://www.wageindicator.org/documents/publicationslist/Introductiondataset2005>
- Veenhoven, R. (1984). Betere wereld gelukkiger mensen: Inleiding. In Veenhoven, R. (1984). *Betere wereld gelukkiger mensen?* (p. 1-7). Lisse, Nederland: Swets & Zeitlinger b.v
- Veenhoven, R. (2007). Als geld niet gelukkig maakt, waarom werken we dan nog zo hard? In Steen, J. van der & Heeswijk, J. van (2007). *Geld speelt geen rol. Een verschuiving in waarden van welvaart naar welzijn?* (p. 61-67). Den Haag, Nederland: Hiteq Centrum van innovatie.

Inhoudsopgave

Titelblad.....	- 2 -
Voorwoord	- 3 -
Artikel	- 4 -
Inhoudsopgave	- 15 -
1. Inleiding	- 18 -
1.1 Aanleiding	- 18 -
1.2 Doelstelling en relevantie	- 20 -
1.3 Probleemstelling en deelvragen	- 21 -
1.4 Leeswijzer.....	- 23 -
2. Theorie.....	- 24 -
2.1 Geluk	- 24 -
2.1.1 Levenskwaliteiten	- 25 -
2.1.2 Verdeling binnen satisfactie	- 26 -
2.1.3. Voorwaarden voor geluk	- 27 -
2.1.4. Geluk meetbaar?	- 28 -
2.2 Locatie van arbeidstijden	- 28 -
2.2.1 Dimensies arbeidstijden	- 29 -
2.2.1.1 Lengte van de arbeidstijd	- 29 -
2.2.1.2 Locatie van de arbeidstijd	- 30 -
2.2.1.3 Variabiliteit van arbeidstijden	- 31 -
2.2.2 Traditionele rolpatronen	- 32 -
2.2.3 Wettelijke regelingen	- 33 -
2.2.4 Voordelen voorspelbare arbeidstijdenlocaties	- 34 -
2.2.5 Nadelen voorspelbare arbeidstijdenlocaties.....	- 36 -
2.3 Specificerende variabelen.....	- 36 -
2.3.1 Sekse	- 36 -
2.3.2 Leeftijd	- 38 -
2.3.3 Aanwezigheid van partner	- 39 -
2.3.4 Kinderen.....	- 40 -
2.3.5 Aantal arbeidsuren	- 41 -
3. Methodologie	- 43 -
3.1 Hypotheseoverzicht	- 43 -
3.2 Dataset	- 44 -

3.3 Onderzoekscasus.....	- 45 -
3.4 Variabelen	- 46 -
3.4.1 Geluk.....	- 47 -
3.4.2 Voorspelbaarheid arbeidstijdenlocatie	- 48 -
3.4.3 Leeftijd.....	- 49 -
3.4.4 Sekse	- 50 -
3.4.5 Partner	- 51 -
3.4.6 Kinderen.....	- 52 -
3.4.7 Aantal arbeidsuren	- 53 -
3.5 Methode van onderzoek.....	- 54 -
4. Resultaten.....	- 55 -
4.1 Correlaties (r) tussen variabelen.....	- 55 -
4.2 Directe relatie voorspelbaarheid en geluk.....	- 55 -
4.2.1 Geluksscores binnen ‘maandweek’	- 56 -
4.2.2 Samenhang voorspelbaarheidvariabelen en geluk	- 57 -
4.3 Controlevariabelen.....	- 58 -
4.3.1 Controle voor sekse	- 58 -
4.3.2 Controle voor leeftijd.....	- 59 -
4.3.3 Controle voor aanwezigheid van partner	- 60 -
4.3.4 Controle voor aanwezigheid van kinderen.....	- 61 -
4.3.5. Controle voor het aantal wekelijkse arbeidsuren.....	- 61 -
4.4 Specificerende variabelen	- 62 -
4.4.1 Sekse	- 62 -
4.4.2 Leeftijd	- 66 -
4.4.3 Aanwezigheid partner.....	- 70 -
4.4.4 Kinderen.....	- 74 -
4.4.5 Aantal wekelijkse arbeidsuren.....	- 78 -
4.5 Ter controle.....	- 81 -
4.5.1 ‘Algemene’ lineaire regressie	- 82 -
4.5.2 Lineaire regressie als ‘maandweek = 1’	- 83 -
4.5.3 Lineaire regressie als ‘maandweek = 2’	- 84 -
4.5.4 Lineaire regressie als ‘maandweek = 3’	- 85 -
5. Bedrijfssectoren.....	- 87 -
5.1 Classificatie bedrijfssectoren	- 87 -
5.2 Overzicht en verdeling van de respondenten.....	- 89 -

5.2.1	Mate van voorspelbaarheid per sector	- 90 -
5.2.2	Geluksscores	- 91 -
5.3	Vergelijken bedrijfssectoren	- 95 -
5.3.1	Winning van delfstoffen (B)	- 95 -
5.3.2	Productie en distributie elektriciteit, aardgas, stoom en gekoelde lucht (D)	- 97 -
5.3.3	Bouwnijverheid (F).....	- 99 -
5.3.4	Vervoer en opslag (H)	- 101 -
5.3.5	Logies-, maaltijd- en drankverstrekking (I)	- 103 -
5.4	Relatie voorspelbaarheid en geluk binnen de sectoren	- 105 -
5.4.1	Relaties binnen Winning van delfstoffen	- 106 -
5.4.2	Relaties binnen Productie en distributie elektriciteit, aardgas, stoom en gekoelde lucht	- 107 -
5.4.3	Relaties binnen Bouwnijverheid.....	- 108 -
5.4.4	Relaties binnen Vervoer en opslag	- 109 -
5.4.5	Relaties binnen Logies-, maaltijd- en drankverstrekking.....	- 110 -
5.5	Ter controle.....	- 111 -
5.5.1	'Algemene' lineaire regressie	- 111 -
5.5.2	Lineaire regressie als 'maandweek = 1'	- 113 -
5.5.3	Lineaire regressie als 'maandweek = 2'	- 114 -
5.5.4	Lineaire regressie als 'maandweek = 3'	- 115 -
6.	Conclusie	- 117 -
6.1	Beantwoording deelvragen.....	- 117 -
6.1.1	Directe relatie	- 118 -
6.1.2	Gespecificeerde relaties	- 118 -
6.2	Conclusies bedrijfssectoren	- 121 -
6.3	Slotconclusie	- 122 -
6.4	Discussie.....	- 122 -
	Referenties	- 124 -
	Appendix.....	- 129 -

1. Inleiding

“In het spitsuur van het leven blijkt het vaak een klus om alle ballen in de lucht te houden” (Van der Lippe, 2009: 375).

1.1 Aanleiding

Ondanks dat het een minder prominente plek inneemt in het leven van mensen (Koster & Wielers, 2011) vormt arbeid (zoals de organisatie, de arbeidsomstandigheden en de arbeidstijden) nog steeds een belangrijke en invloedrijke factor voor het welzijn. Zo blijkt bijvoorbeeld uit vergelijkend onderzoek van werkenden en werklozen, dat het hebben van werk levenssatisfactie verschaft (Wielers et al., 2011): betaalde arbeid kan gevoelens bieden van zelfstandigheid, erkenning, status en levensvervulling en kan een bron vormen voor sociale contacten. Deze welzijnsverhogende gevoelens worden mogelijk niet ervaren als het dagelijkse leven (alleen) thuis wordt doorgebracht. Echter, er zijn ook negatieve aspecten van arbeid: zo kan het worden gezien als een last die alleen door een voldoende hoog inkomen (mentaal) wordt gecompenseerd. Er is al veel psychologisch onderzoek geweest naar de mate waarin arbeidsomstandigheden negatieve invloed kunnen hebben en verschijnselen veroorzaken als stress en burnout en welke gevolgen dit vervolgens heeft voor het welzijn (Schaufeli & Bakker, 2004). Door ontwikkelingen als individualisering zijn veel mensen bezig met het eigen welzijn en op zoek naar eigen geluk, en mede als gevolg hiervan wordt arbeid niet meer beschouwd als een maatschappelijke plicht maar als een bron om rond te komen in het dagelijkse leven en om tot zelfontwikkeling en zelfontplooiing te komen.

Opvallend is niet alleen dat de visie van werkenden ten opzichte van arbeid is veranderd in, maar dat ook de plaats die de werkenden innemen binnen organisaties is veranderd. Steeds vaker wordt er gepleit oog te hebben voor de privéomstandigheden van de werknemers, mede ook omdat de werknemers gemakkelijker de organisatie kunnen verlaten dan voorheen wanneer de organisatie niet aansluit bij de persoonlijke wensen en belangen. Waar eerst arbeid dé centrale plek innam in het leven en waar het privéleven omheen werd gebouwd, daar is het nu vaak tegenovergesteld. Werkenden zijn continu op zoek naar het vinden van de balans tussen arbeid en privé en omdat privéomstandigheden steeds belangrijker zijn geworden en de basis vormen van het dagelijks leven, wordt van werkgevers verwacht dat zij arbeidsomstandigheden creëren die de arbeid-privé balans niet verstoren of juist kunnen herstellen. Lange en ‘standaard’ werkdagen van negen tot vijf zijn vaak niet meer van toepassing binnen organisaties en potentiële banen die deze dagen wel hanteren worden vaak als onaantrekkelijk beschouwd. Belangrijk is geworden dat wekelijkse tijdstippen van

arbeid, de 'locaties van arbeidsuren', passen binnen het schema van het dagelijkse (privé)leven van de werknemers.

Sinds het Akkoord van Wassenaar in 1982 is het belangrijkste doel van organisaties om ervoor te zorgen dat de resultaten voldoende zijn en dat (alleen) die arbeid wordt verricht die wordt gevraagd. Hoe deze arbeid wordt verricht en de gewenste resultaten behaald, is daarentegen minder belangrijk. Deze focus biedt vrijheid aan zowel de werkgever als de werknemer om in te vullen hoe en wanneer zij de resultaten willen behalen. Echter, deze vrijheid hoeft niet door iedereen als positief te worden ervaren. Zo kunnen werkgevers namelijk ook zonder overleg gebruik maken van flexibele locaties van de arbeidstijden voor hun werknemers. Dit heeft mogelijk als gevolg dat de balans tussen arbeid en privé voor de werknemers wordt verstoord omdat minder voorspelbaar wordt op welk tijdstip in de week de arbeidsuren zijn gepland. Verstoring van de balans tussen arbeid- en privéverplichtingen kan leiden tot stress en daarmee daling van het welzijn: *"sommige werknemers lijden fysiek en psychisch onder een gebrek aan controle over de eigen arbeidstijden"* (Olsthoorn, 2011: 13). Vaste en daarmee voorspelbare arbeidstijdenlocaties kunnen dus juist voordelig zijn, in die zin dat ze zorgen voor een duidelijkere scheiding tussen privé en werk.

Uit deze ontwikkelingen en geschetste verwachtingen ontstaat de vraag welke gevolgen de mate van voorspelbaarheid van de arbeidstijdenlocaties per willekeurige week heeft voor het welzijn van de werkenden. De ontstane druk op het vinden en/of herstellen van de arbeid-privé balans door onvoorspelbare arbeidstijdenlocaties brengt mogelijk stressgevoelens mee en kan zorgen dat werkenden zich minder gelukkig voelen met hun totale leven dan werkenden met voorspelbare locaties. De vraag die in deze masterscriptie centraal staat, luidt dan ook: *Is het gelukkiger leven met voorspelbare arbeidstijdenlocaties?*

De relatie tussen de voorspelbaarheid van de arbeidstijdenlocaties en het geluksgevoel zal in dit onderzoek kwantitatief worden gemeten en worden gespecificeerd naar (1) sekse, (2) leeftijd, (3) werkenden met en zonder partner, (4) werkenden met of zonder kinderen en (5) werkenden die weinig, gemiddeld of veel werken. Boelhouwer (2011: 309) stelt: *"De leefsituatie van mensen staat niet op zichzelf, maar wordt beïnvloed door ontwikkelingen binnen de Nederlandse samenleving (...) en door individuele, maar wel door de overheid te beïnvloeden, hulpbronnen (onderwijs, opleiding, werk, gezondheid). Daarnaast spelen ook persoonlijke kenmerken als huishoudsamenstelling en leeftijd een rol"*. Ook zal de directe relatie tussen de voorspelbaarheid en het geluksgevoel worden gecontroleerd voor deze variabelen om te voorkomen dat er schijnverbanden worden gevonden. Tevens zal specificatie plaatsvinden naar enkele bedrijfssectoren omdat verwacht wordt dat er tussen bedrijfssectoren verschillen te vinden zijn in de veronderstelde relatie wegens verschillende arbeidsomstandigheden.

1.2 Doelstelling en relevantie

Het doel van deze scriptie is om antwoord te geven op de vraag of voorspelbare arbeidstijdenlocaties zorgen voor een betere waardering en geluksgevoel van het leven in zijn geheel dan wanneer ze onvoorspelbaar(der) zijn. Het inzicht dat hiermee wordt verkregen, kan voor verschillende partijen van belang zijn. Allereerst is het onderzoek wetenschappelijk relevant. Al eerder is onderzocht welke invloed het aantal wekelijkse arbeidsuren heeft op het geluksgevoel (Veenhoven 2012), maar onbekend is nog welke invloed de voorspelbaarheid van arbeidstijdenlocaties heeft op het algemene geluksgevoel. Daarnaast kan het ook werkgevers inzicht bieden: zoals Van der Voordt en Pullen (2002) al aangaven, hebben veel werkgevers en managers een laconieke houding wat betreft de arbeidstevredenheid van hun werknemers. Wie niet tevreden is met de arbeidsomstandigheden wordt ongeschikt geacht voor de organisatie, en voor het welzijn van deze werknemers is het dan beter om de organisatie te verlaten want de arbeidsomstandigheden zullen niet worden veranderd. Op een ruime arbeidsmarkt kan een werkgever zich deze laconieke instelling wel permitteren omdat er dan veel vraag naar arbeid is maar op krappe arbeidsmarkt is dit niet voordelig voor de organisatie. Er zijn dan weinig nieuwe, potentiële werknemers te vinden en dit gebrek kan zorgen voor een verhoogde werkdruk binnen de organisatie wat weer kan leiden tot gezondheidsproblemen en stress waardoor werkenden (langdurig) ziek kunnen worden en waardoor het arbeidstekort en de werkdruk nog groter worden. Inzicht in wat voorspelbare arbeidstijdenlocaties voor gevolgen hebben voor het welzijn van de werknemers kan ervoor zorgen dat werkgevers kunnen inspringen op de wensen en belangen van de werknemers, om zo mede te voorkomen dat werknemers verzuimen en problemen opleveren voor de organisatie. *“De medewerkers spelen een cruciale rol in het wel of niet slagen van kantoorconcepten, zij zijn immers degenen die de doelstellingen (...) moeten waarmaken. Het is dus belangrijk dat medewerkers kunnen aarden in hun omgeving”*(Van der Voordt & Pullen, 2002:23).

Mogelijk kan ook werknemers belangrijk inzicht worden geboden. Doordat er verschillende specificaties en controles plaatsvinden, kunnen werknemers inzien welk effect de mate van voorspelbaarheid van hun arbeidstijdenlocaties heeft op hun geluksgevoel en zo besluiten of deze baan hen (optimaal) gelukkig maakt of dat ze beter een andere baan kunnen kiezen. Ook voor toekomstige (en richtingloze) werkenden kan dit onderzoek uitkomst bieden: als voor een bepaalde groep werkenden een significante negatieve relatie tussen voorspelbare arbeidstijdenlocaties en geluk wordt gevonden, dan kan dit voor potentiële werkenden die zichzelf in deze groep plaatsen een reden zijn om niet voor een baan te kiezen met voorspelbare arbeidstijdenlocaties. In het geval van een positieve en significante relatie tussen voorspelbare arbeidstijdenlocaties en geluk kunnen potentiële werkenden juist extra gestimuleerd worden om te solliciteren naar een dergelijke baan.

1.3 Probleemstelling en deelvragen

De bovengeschetste relatie tussen de voorspelbaarheid van de locatie van de arbeidsuren en het geluksgevoel dat de werkenden ervaren, zal worden gespecificeerd naar verschillende bevolkingsgroepen en bedrijfssectoren en daarnaast ook gecontroleerd worden voor de invloed van sekse, leeftijd, de aanwezigheid van een partner, de aanwezigheid van kinderen en het aantal arbeidsuren per week. Dit leidt tot de volgende vraagstelling:

Is het gelukkiger leven met voorspelbare arbeidstijdenlocaties en zijn er verschillen te ontdekken tussen verschillende groepen Nederlandse werkenden en bedrijfssectoren?

Om de bovenstaande vraagstelling te kunnen beantwoorden, zijn er deelvragen opgesteld om het onderzoek geordend te laten verlopen. Onderstaande vragen zijn zowel theoretisch als empirisch:

1. Wat is de relatie tussen voorspelbare arbeidstijdenlocaties en geluk?

Uit eerder wetenschappelijk onderzoek worden relevante variabelen of theorieën gehaald die van toegevoegde waarde kunnen zijn voor het vormen van een veronderstelde relatie tussen voorspelbare arbeidstijdenlocaties en geluk. Binnen deze theoretische vraag volgt uiteenzetting wat wordt bedoeld met 'geluk' en 'voorspelbare arbeidstijdenlocaties', en het besluit welke conceptualiseringen in dit onderzoek worden gebruikt. Als empirische vraag is dit de eerste stap van het onderzoek.

2. Oefenen factoren als sekse, leeftijd, de aanwezigheid van een partner of kinderen en het aantal wekelijkse arbeidsuren invloed uit op de relatie tussen voorspelbare arbeidstijdenlocaties en het geluksgevoel van de werkenden?

De functie van deze deelvraag is dat er controle plaatsvindt voor de invloed die deze variabelen mogelijk uitoefenen op het geluksgevoel van de werkenden. Als hier niet voor wordt gecontroleerd, kan er mogelijk sprake zijn van een schijnverband en volgen foute en onterechte conclusies. In het empirische gedeelte wordt gekeken of de relaties tussen de voorspelbaarheid van arbeidstijdenlocaties van alle sectoren samen en het geluksgevoel verandert als andere factoren worden toegevoegd.

3. Zijn er verschillen te vinden in de relatie tussen voorspelbare arbeidstijdenlocaties en geluk als wordt gespecificeerd naar karakteristieken als sekse, leeftijd, de aanwezigheid van een partner of kinderen en het aantal wekelijkse arbeidsuren?

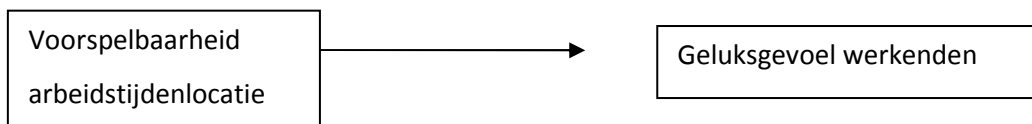
Binnen eerdere publicaties van onderzoeken en vanuit theoretische veronderstellingen wordt gekeken of er verschillen zijn te ontdekken wat betreft sekse, leeftijd, de aan- of afwezigheid van een partner of kinderen die de veronderstelde relatie kunnen veranderen.

Daarnaast wordt ook het aantal arbeidsuren per week meegenomen. Door verschillende groepen Nederlandse werkenden te onderscheiden wordt voorkomen dat het onderzoek te 'algemeen' is en dat verschillende invloeden en relaties verdwijnen.

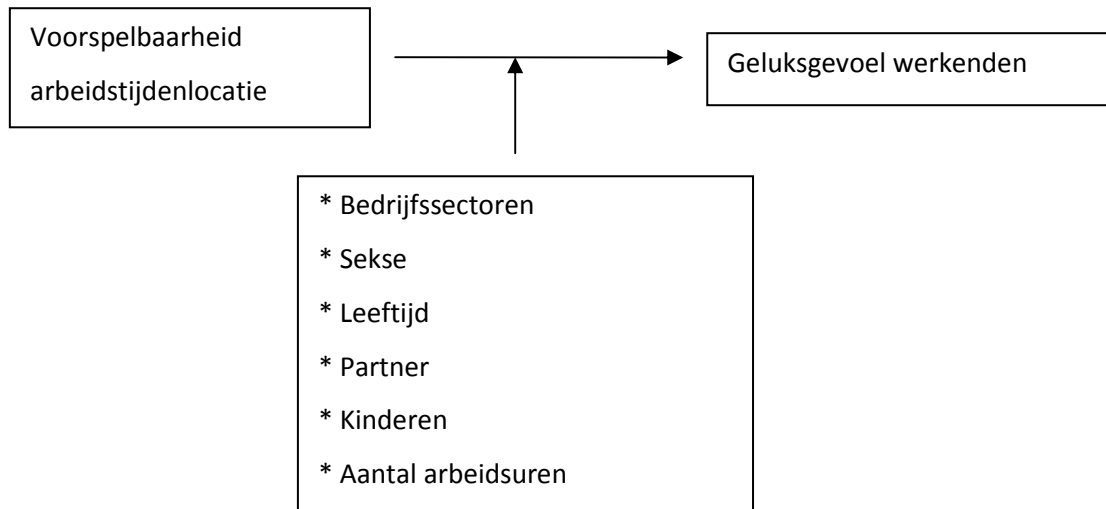
4. Zijn er verschillen te vinden in de relatie tussen voorspelbare arbeidstijdenlocaties en geluk binnen verschillende bedrijfssectoren?

Voor het beantwoorden van deze vraag is een apart hoofdstuk (vijf) gevormd. Binnen het theoretische gedeelte worden beroepssectoren gespecificeerd aan de hand van eerdere (inter)nationale classificaties en algemene kenmerken. In het empirische gedeelte worden de bedrijfssectoren met elkaar vergeleken wat betreft de veronderstelde relatie tussen voorspelbare arbeidstijdenlocaties en het geluksgevoel van de werkenden en zo mogelijk opvallende, significante verschillen aangetoond. Vervolgens vinden binnen deze opvallende bedrijfssectoren ook controles plaats van de relaties voor de variabelen sekse, leeftijd, de aanwezigheid van een partner, de aanwezigheid van een kind en het aantal wekelijkse arbeidsuren ter uitsluiting van schijnverbanden.

De veronderstelde relatie tussen de voorspelbaarheid van de arbeidstijden en het geluksgevoel van de werkenden is in het volgende conceptuele model schematisch weergegeven:

Als de veronderstelde relatie aanwezig blijkt te zijn, vindt specificatie plaats voor verschillende groepen Nederlandse werkenden en verschillende bedrijfssectoren en worden deze gecontroleerd op de beschreven variabelen. Door deze specificatie en controle van de relatie tussen de voorspelbaarheid van arbeidstijden en het geluksgevoel van werkenden ontstaat het volgende model:

1.4 Leeswijzer

Na deze inleiding, waarin de gedachte uiteen is gezet waarom er zal worden gekeken naar de relatie tussen de voorspelbaarheid van de arbeidstijdenlocaties en het geluksgevoel en de probleemstelling en deelvragen zijn opgesteld, zal in hoofdstuk twee het theoretische kader worden geschetst. Hieruit afgeleid volgen hypothesen die de basis vormen voor de methodologie (hoofdstuk drie) en de resultaten (hoofdstuk vier). Het methodologisch hoofdstuk laat de onderzoekscasus zien en toont hoe de variabelen worden gebruikt en in sommige gevallen zijn omgecodeerd. Het resultatenhoofdstuk geeft de gevonden resultaten weer en toont aan of de gevormde hypothesen worden verworpen of aangenomen. Vervolgens is er in hoofdstuk vijf specifiek gekeken naar de bedrijfssectoren en wordt er afgesloten met een conclusie en discussie in hoofdstuk zes.

2. Theorie

In dit hoofdstuk wordt aan de hand van wetenschappelijke literatuur getracht om de begrippen 'geluk' en 'voorspelbaarheid van arbeidstijdenlocaties' te conceptualiseren. Daarnaast wordt er uiteengezet hoe de veronderstelde relatie tussen de voorspelbaarheid van de arbeidstijdenlocaties en het geluk van de werkenden wordt geacht te verlopen en hoe factoren als sekse, leeftijd, de aanwezigheid van een partner of kinderen en het aantal arbeidsuren per week mogelijk verschillen met zich meebrengen wat betreft de veronderstelde relatie.

2.1 Geluk

"Geluk is een belangrijk begrip in onze cultuur (...) mensen meten de waarde van hun bestaan af aan de hoeveelheid geluk die het hen biedt. Het goed en kwaad van handelingen wordt in onze maatschappij afgemeten aan de hoeveelheden geluk en ongeluk die ze teweegbrengen" (Veenhoven, 1970: 1). Echter, wat wordt er precies verstaan onder 'geluk'? De meeste mensen hebben wel een idee bij het begrip maar kunnen dit niet goed conceptualiseren.

Bij het vormen van een definitie van 'geluk' lopen veel onderzoekers tegen het probleem aan dat het begrip kan worden gezien als een verzameling van veel verschillende begrippen (Veenhoven, 1970). Vaak wordt de gedachte gehanteerd dat elk individu een eigen betekenis geeft aan het begrip wat het begrip 'leeg' maakt. Oftewel, 'geluk' heeft geen eenduidige betekenis. Dit zorgt ervoor dat het als een onmeetbaar begrip wordt beschouwd wat daardoor ook niet vergelijkbaar is (Veenhoven, 2002). Tevens kan worden afgevraagd in hoeverre geluk een individueel product is dat door individuele eigenschappen is bepaald, of juist als een functie van de omgeving waarin iemand zich bevindt. Onder andere Gadourek (1963) laat zien dat geluk zowel door individuele eigenschappen als door de omgeving wordt bepaald. Ook Veenhoven (2002) hanteert de gedachte dat geluk niet volledig is vastgelegd in de genen of volledig afhankelijk is van het lot, maar dat ook maatschappelijke omstandigheden het geluk beïnvloeden. Hij heeft getracht geluk te definiëren en het (kwantitatief) meetbaar te maken. Hij erkent dat er in het verleden veel verschillende en met elkaar verwarbare betekenissen zijn gevormd. 'Geluk' verwijst als zeer ruim begrip naar het hebben van een goed leven en is daarmee een synoniem van 'welzijn' en 'levenskwaliteit'. Echter, hierbij kan worden afgevraagd wat er wordt verstaan onder 'goed leven'. Er zijn dan ook nog meer specifieke betekenissen aan geluk te geven en deze betekenissen legt Veenhoven (2002) nader uit aan de hand van verschillende kwaliteiten van leven.

2.1.1 Levenskwaliteiten

Zoals onderstaande tabel (tabel 2.1.1) weergeeft, maakt Veenhoven (2002) onderscheid tussen levenskansen en levensuitkomsten en tussen de interne en externe processen. Hij staat hiermee stil bij het gegeven dat iemand met veel kansen in zijn of haar leven niet automatisch ook veel positieve levensuitkomsten hoeft te hebben en dat daarnaast de levenskwaliteiten door zowel individuele aspecten als door aspecten uit de omgeving worden bepaald.

Tabel 2.1.1. Kwaliteiten van het leven

	Extern	Intern
Levenskansen	leefbaarheid	Levensbekwaamheid
Levensuitkomsten	Nut van het leven	Levensvoldoening (geluk)

Bron: Veenhoven (2002), bewerkt door Vuik (2012).

‘Leefbaarheid’ staat voor de kwaliteit van de omgeving waarin individuen zich bevinden, wat zowel kan duiden op biologische aspecten als schone lucht en klimaat, als op sociale aspecten waarbij het meer gaat om de kwaliteit van de samenleving waarin iemand zich bevindt. Echter, alleen leefbaarheid biedt geen zekerheid voor een goed leven want de kansen die voortkomen uit de omgeving moeten door het individu wel worden aangegrepen en benut. Dit wordt door Veenhoven (2002) gezien als ‘levensbekwaamheid’. Door gebruik te maken van het begrip ‘fitness’, afkomstig uit de biologie, wordt de relatie tussen omgeving en individuele bekwaamheden verduidelijkt. Met ‘individuele bekwaamheden’ worden aspecten bedoeld als iemands gezondheid, oftewel de fysieke aard, maar ook de mentale gezondheid van het individu acht Veenhoven belangrijk.

Met de derde levenskwaliteit, ‘het nut van het leven’, wordt bedoeld dat de kwaliteit van het leven beoordeeld wordt door te kijken naar de consequenties die het individuele leven heeft voor de omgeving: was het leven zinvol? Veenhoven benadrukt dat het hier gaat om feitelijke (externe) effecten die ook buiten het bewustzijn plaats kunnen vinden. Het kan zijn dat iemand denkt dat hij of zij een nuttig leven leidt terwijl het in feite voor de omgeving geen zinvol leven is. ‘Externe effecten’ kunnen hier worden opgevat als de toevoeging van mensen aan het ecologische systeem of juist aan de beschaving van de mensheid (Veenhoven, 2002). Deze levenskwaliteit is echter vaak moeilijk te bevatten en te zien, mede omdat een zinvol en goed leven voor de omgeving door het individu zelf niet automatisch als fijn wordt ervaren. Hierom onderscheidt Veenhoven nog een levenskwaliteit, namelijk ‘satisfactie’. Binnen deze levenskwaliteit gaat het wel om de levensuitkomsten voor het individu: de persoonlijke beleving van het bestaan en de persoonlijke voldoening die eruit wordt gehaald. Er wordt ook wel gesproken over de ‘subjectieve levenskwaliteit’ of het ‘subjectief welbevinden’. Zelf pleit Veenhoven (2002) voor het gebruik van deze levenskwaliteit om het geluk

van de mensen te onderzoeken: “geluk in de zin van *satisfactie* zegt namelijk iets over de mate waarin levensvoorwaarden aansluiten op de menselijke aard, met andere woorden, of er goed mee te leven valt” (Veenhoven, 2002: 8).

2.1.2 Verdeling binnen *satisfactie*

Echter, ook ‘*satisfactie*’ kan in meerdere vormen worden opgesplitst. Als individuen naar de waarde van hun bestaan wordt gevraagd dan kunnen zij een zeer gedifferentieerde waardering geven. In tabel 2.1.2 zijn vier varianten van *satisfactie* weergegeven waarbij onderscheid wordt gemaakt tussen delen van het leven en het leven als geheel en tussen voorbijgaande en duurzame *satisfactie*.

Tabel 2.1.2. Varianten van *satisfactie*

	Vorbijgaand	Duurzaam
Deel van het leven	Genietingen	Deelsatisfacties
Leven als geheel	Topervaringen	Levensvoldoening (geluk)

Bron: Veenhoven (2002), bewerkt door Vuik (2012).

Onder ‘genietingen’ verstaat Veenhoven (2002) voldoeningen die betrekking hebben op een deelaspect van het leven en die weer voorbij gaan. Het kan bijvoorbeeld gaan over het ervaren van lekker eten of een geestelijke voldoening. Als er echter een intensere voldoening wordt ervaren wat betreft het gehele leven, dan wordt er gesproken over een ‘topervaring’. Op zo’n ervaringsmoment wordt het individu overspoeld met een euforisch gevoel dat ervoor zorgt dat iemand zich even één voelt met alles om zich heen. Binnen religieuze context wordt ook wel de term ‘verlichting’ gebruikt.

In tegenstelling tot genietingen zijn ‘deelsatisfacties’ voldoeningen die van duurzame aard zijn maar net als bij genietingen hebben de voldoeningen wel betrekking op deelaspecten van het leven (Veenhoven, 2002). Binnen deelsatisfacties kan ook nog onderscheid worden gemaakt tussen ‘domeinsatisfacties’ en ‘aspectsatisfacties’. Met ‘domeinsatisfacties’ worden waarderingen van bepaalde levenssterreinen bedoeld, bijvoorbeeld de voldoening die iemand ervaart met zijn of haar gezinssituatie of arbeidssituatie. Bij ‘aspectsatisfacties’ wordt er juist meer gekeken naar bepaalde levenscriteria en gesproken over voldoening van bijvoorbeeld de uitdaging die het leven biedt. Als laatste variant van *satisfactie* onderscheidt Veenhoven (2002) ‘levensvoldoening’. Hiermee bedoelt hij de duurzame voldoening van het individu van het leven als geheel. Deze variant van *satisfactie* wordt steeds meer gebruikt als er wordt gepraat over geluk, waarbij geluk dan staat voor “*iemand's overall waardering van zijn leven als geheel*” (Veenhoven, 1984: 3). Met deze definitie van ‘geluk’ maakt Veenhoven onderscheid tussen de waardering van het tegenwoordige leven, de herinneringen van het verleden en hoop voor de toekomst. Later heeft Veenhoven de definitie van geluk iets

aangepast en is er aandacht gekomen voor de mate van voldoening, waardoor duidelijk wordt dat niet alleen het positieve gevoel van voldoening wordt meegenomen in de definitie maar ook de minder positieve waardering van het leven (Veenhoven, 2007).

2.1.3. Voorwaarden voor geluk

Om gelukkig te kunnen zijn, onderscheidt Veenhoven (2009) interne en externe voorwaarden. Onder 'interne voorwaarden' vallen de aspecten gezondheid, autonomie en levenskunst. De interne voorwaarden sluiten aan bij de gedachte dat de individuen wel de verkregen levenskansen moeten aangrijpen om gelukkig te zijn. Dit is afhankelijk van de levensbekwaamheden (zie §2.1.1). Als eerste interne voorwaarde geeft Veenhoven 'gezondheid', zowel in fysieke als in mentale vorm. Er is een duidelijk verband tussen gezondheid en geluk waarbij opvalt dat de relatie tussen psychische gezondheid en geluk sterker is dan de relatie tussen fysieke gezondheid en geluk. Dit betekent dat ondanks lichamelijke beperkingen maar met goede psychische gezondheid iemand wel gelukkig kan zijn. Echter, relatief kleine psychische beperkingen beïnvloeden geluk veel nadeliger dan relatief kleine lichamelijke beperkingen. Ook 'autonomie' ziet Veenhoven als een interne voorwaarde voor geluk. Individuen die zichzelf onderscheiden van anderen, een duidelijk en positief zelfbeeld hebben en daarnaast ervaren dat ze baas zijn van hun eigen bestaan, ervaren vaak meer geluk dan anderen die zichzelf beschouwen als een deel van een groep. Veenhoven geeft aan dat deze relaties ook terug te vinden zijn in landen: in individualistische samenlevingen is de relatie tussen autonomie sterker dan in collectivistische samenlevingen. Een andere interne voorwaarde die Veenhoven (2009) onderscheidt, is 'levenskunst'. Hiermee worden verschillende levensstijlen bedoeld. Er zijn aanwijzingen dat bepaalde levensstijlen minder voldoening geven dan andere levensstijlen: zo blijken zeer materialistisch georiënteerde individuen minder plezier in het leven te scheppen dan de minder materialistisch ingestelden. Een gevarieerde levensstijl geeft waarschijnlijk de meeste voldoening omdat het telkens weer nieuwe uitdagingen en kansen biedt.

Geluk is niet alleen afhankelijk van individuele aspecten maar ook externe factoren spelen mee. Hieronder wordt de positie in de samenleving en de leefbaarheid van de samenleving verstaan. Het gaat deels over aspecten van fysieke aard, als schone lucht, maar ook over sociale aspecten als vertrouwen. Eén van de belangrijkste factoren is daarbij de 'leefbaarheid van de samenleving'. Volgens Veenhoven (2009) zijn er positieve verbanden tussen de moderne samenleving en het geluk omdat de moderne samenleving de individuen meer keuzes en kansen biedt dan de traditionele samenleving waardoor de leefbaarheid van individuen nu groter is. Op die manier kan het leven (bijna) geheel worden ingedeeld als gewenst en waarmee iemand de meeste individuele voldoening denkt te halen. De positie binnen de samenleving is daarnaast ook van belang, waarbij vooral de

sociaal-emotionele positie belangrijk wordt geacht. Zo zijn mensen zonder een vaste partner minder gelukkig dan mensen met een vaste partner en zijn ook de mensen met weinig of geen vrienden minder gelukkig dan mensen met veel vrienden (SCP, 2009, weergegeven in Boelhouwer, 2011).

2.1.4. Geluk meetbaar?

Noodzakelijk is dus volgens Veenhoven (1970) dat geluksonderzoekers zich beperken in welke gevoelens wel of niet worden meegenomen in onderzoek omdat 'geluk' anders een te breed begrip is om meetbaar te zijn. Dit kan worden gezien als een persoonlijke keuze maar wel één die absoluut nodig is om niet te verdwalen in het onderzoek. Geluk wordt door Veenhoven (1984) dan ook gezien als een subjectief begrip: voelt het individu zich goed bij de desbetreffende toestand waarin hij/zij zich bevindt en is er tevredenheid? Geluk als *de subjectieve waardering van het eigen leven als geheel* geeft aan dat het iets is wat individuen in gedachten hebben en waar het individu zich bewust van is. Dit bewustzijn zorgt er volgens Veenhoven (2007) voor dat geluk kan worden gemeten door ernaar te vragen.

Door de afbakening van geluk als voldoening met het leven als geheel kan met één vraag aan individuen worden gevraagd hoe gelukkig ze zijn: *“alles bij elkaar genomen, hoe tevreden of ontevreden bent u tegenwoordig met uw leven als geheel?”* (Veenhoven, 2007: 1). Het voordeel hiervan is dat aan de hand van de verschillende vertalingen voor verschillende landen en de formulering van de vraag kan worden beoordeeld of de vraag wel volledig gaat over geluk zoals Veenhoven het conceptualiseert. Daarnaast zorgen meerdere vragen al gauw voor verwarring en worden er misschien items bij betrokken die niet echt gaan over geluk (Veenhoven, 2009). De vraag die Veenhoven voorstelt om geluk te meten, is ook opgenomen in de dataset die voor dit onderzoek zal worden gebruikt: de WageIndicator. Daarom wordt binnen dit onderzoek de definitie van geluk zoals Veenhoven deze stelt, gehanteerd.

2.2 Locatie van arbeidstijden

Zoals in de inleiding al kort is beschreven, zijn er voor zowel voorspelbare als onvoorspelbare arbeidstijdenlocaties voor- en nadelen te bedenken. In dit gedeelte van het hoofdstuk zal eerst het begrip 'locatie van arbeidstijden' worden uitgelegd en geconceptualiseerd, waarna eerdere theoretische bevindingen wat betreft de voorspelbaarheid van arbeidstijdenlocaties en mogelijke gevolgen hiervan worden weergegeven.

2.2.1 Dimensies arbeidstijden

Op het eerste oog lijkt 'arbeidstijden' een eenduidig begrip maar na literatuuronderzoek blijkt het complexer te zijn. Zo onderscheidt Tijdens (1998) drie dimensies van arbeidstijden, namelijk (1) de lengte, (2) de locatie en (3) de variabiliteit. Hierdoor wordt het begrip 'arbeidstijden' multi-dimensionaal en behoeft het begrip uitleg waarom in dit onderzoek alleen de tweede dimensie wordt gebruikt. In box 1 zijn de verschillende dimensies van arbeidstijden schematisch weergegeven.

Box 1: Drie dimensies van arbeidstijden

1. Lengte van de arbeidstijd

- Wettelijk bepaalde arbeidsduur, vastgelegd in de Arbeidstijdenwet
- Afgesproken arbeidsduur, vastgelegd in cao's
- Contractuele arbeidsduur, vastgelegd in een arbeidscontract
- Feitelijke arbeidsduur, dat zijn de uren gewerkt in een bepaalde week

2. Locatie van de arbeidstijd (arbeidstijdpatronen of tijdstippen waarop wordt gewerkt)

- Arbeidstijden binnen dagvenster, het reguliere arbeidstijdpatroon

De vierdaagse werkweek

- Arbeidstijden buiten dagvenster, het niet-reguliere arbeidstijdpatroon

Werken in de avond en de nacht, op zaterdag en zondag

3. Variabiliteit van arbeidstijden (regelmaat van de arbeidstijden)

- Flexibele arbeidstijden
- Variatie in begin- en eindtijden
- Kopen en verkopen van vrije tijd

Bron: Tijdens (1998), bewerkt door Vuik (2012)

2.2.1.1 Lengte van de arbeidstijd

De lengte van de arbeidstijd houdt het aantal arbeidsuren in die werkenden (mogen) werken per dag of per week. In Nederland zijn er verschillende lengtes van arbeidstijden mogelijk, onder andere afhankelijk van een bedrijfstak en/of onderneming. Er zijn wel maximale arbeidstijden vastgelegd in de Arbeidstijdenwet (zie 2.2.3 Wettelijke regelingen), beter bekend als de 'wettelijk bepaalde arbeidsduur' (Tijdens, 1998). Naast de wettelijk vastgelegde arbeidstijden kunnen er ook per bedrijfstak of onderneming arbeidstijden zijn vastgelegd in collectieve arbeidsovereenkomsten (CAO's): 'de afgesproken arbeidsduur'. Opvallend is dat in 1996 in ondernemingen met een CAO de afgesproken arbeidsduur korter was dan in ondernemingen zonder collectieve

arbeidsovereenkomsten (Tijdens, 1998). Oftewel, de standaardwerkweek van ondernemingen met een CAO bleek korter dan die van ondernemingen zonder CAO.

Echter, werkgevers en ondernemingsraden kunnen binnen de collectieve arbeidsvoorwaarden de arbeidstijden nog nader specificeren. Hierdoor worden tevens grenzen gesteld aan het roostering- en bezettingsbeleid van verschillende afdelingen binnen ondernemingen. De arbeidsduur die is opgesteld binnen het arbeidscontract van werknemers wordt 'contractuele arbeidsduur' genoemd (Tijdens, 1998). Eén van de factoren die bij het opstellen van een arbeidscontract meespeelt, is het geslacht van de werknemer. Nog steeds geven mannen de voorkeur aan voltijd werken terwijl vrouwen gemiddeld gezien liever deeltijd werken. Mannen zullen dan ook gemiddeld een hoger aantal arbeidsuren in hun arbeidscontract hebben staan dan vrouwen. Echter, bij vrouwen is het aantal arbeidsuren sterk afhankelijk van de gezinssituatie waarin ze zich bevinden. Zo werken vrouwen vaak minder als ze een partner hebben, als ze één of meer kinderen hebben die maximaal twaalf jaar oud zijn waarvoor ze zorg moeten dragen en naarmate ze meer kinderen hebben. Daarnaast blijkt ook dat als vrouwen ouder worden ze minder uren gaan werken (Tijdens, 1998). De 'feitelijke arbeidsduur' van een werknemer in een willekeurige week kan echter afwijken van de in het contract opgestelde arbeidsduur, door bijvoorbeeld ziekte, vakantie of overwerk.

In Nederland is er veel sprake van overwerk, oftewel meer feitelijke arbeidsuren dan de contractuele arbeidsduur. Voornamelijk binnen het openbaar vervoer en wegvervoer worden veel overuren gemaakt, wat mede toe te schrijven is aan de situatie op de weg zoals (onverwachte) files. Binnen verpleeghuizen en woonzorgcentra voor oudere mensen wordt daarentegen weinig tot geen overwerk verricht, wat mogelijk het gevolg is van het werken in ploegen en shifts waardoor het werk continu kan doorgaan (Tijdens, 1998).

2.2.1.2 Locatie van de arbeidstijd

Bij de dimensie 'locatie van de arbeidstijd' gaat het om het tijdstip waarop arbeid plaatsvindt. Arbeid kan plaats vinden op reguliere en niet-reguliere tijdstippen. Reguliere tijdstippen zijn de tijden doordeweeks overdag, met enige variatie per bedrijfssector of onderneming wat het vroegste en/of laatste tijdstip is. Niet-reguliere tijdstippen zijn de tijden buiten de reguliere tijden om, zoals 's avonds, 's nachts of in het weekend (Tijdens, 1998). Hoewel de zaterdag eigenlijk tot het weekend behoort, is deze dag steeds meer in opspraak geraakt. Voornamelijk werkgevers willen deze dag ook tot een reguliere werkdag maken. Daarnaast wordt er ook steeds meer gesproken over een vierdaagse werkweek, waarbij er vier dagen per week negen uur per dag wordt gewerkt in plaats van vijf dagen met minder uren. Omdat zowel de zaterdag als de vierdaagse werkweek nog niet zodanig

zijn ingeburgerd om ze 'regulier' te kunnen noemen, wordt er binnen dit onderzoek onder 'reguliere arbeidstijden' de werkweek van maandag tot en met vrijdag bedoeld.

Per bedrijfstak en beroep variëren de arbeidspatronen. Zo wordt er bij openbare nutsbedrijven, in de bouwnijverheid en in de financiële instellingen het meest op regelmatige en reguliere arbeidsuren gewerkt. Daarentegen wordt binnen landbouw en visserij vooral veel 's avonds en in het weekend gewerkt. Dit is tevens het geval in de horecasector. Als wordt gekeken naar de arbeidspatronen van beroepen, dan is te zien dat werkenden met administratieve functies voornamelijk regelmatige en reguliere uren maken, terwijl werkenden in commerciële functies juist onregelmatig werken. Beroepen die dienstverlenend van aard zijn, kennen zeer onregelmatige arbeidspatronen omdat bijvoorbeeld ongevallen, branden en misdaden niet gepland kunnen worden (Tijdens, 1998), al zijn deze beroepen vaak bewust gekozen door de werkenden. Deze verschillen in de locatie van de arbeidstijden tussen bedrijfssectoren kunnen mogelijk ook terug te vinden zijn als wordt gekeken naar de veronderstelde relatie tussen de voorspelbaarheid van de arbeidstijdenlocaties en het geluksgevoel.

2.2.1.3 Variabiliteit van arbeidstijden

Bij de derde dimensie van arbeidstijden die Tijdens (1998) onderscheidt, de 'variabiliteit van arbeidstijden', gaat het om de regelmatigheid van de arbeidstijden. Hoewel vroeger veelal dezelfde uren werden gewerkt per week, een standaard werkweek, zijn er verschillende ontwikkelingen geweest (zoals verderop in dit onderzoek nader zal worden uitgelegd) waardoor er minder regelmatigheid te onderscheiden is. Met het invoeren van de gemiddelde werkweek in plaats van een standaardwerkweek zijn er flexibele arbeidstijden ontstaan en kunnen arbeidspatronen wekelijks zeer verschillen. De arbeidsuren en arbeidspatronen worden voornamelijk bepaald door de werkgever en vereisen van de werknemer dat hij of zij zich hierop instelt en het privéleven daar op aanpast. In 1996 had al één op de vijf werknemers een flexibel jaar- of weekrooster en dit is in de afgelopen tijd alleen maar toegenomen. Wel hebben werknemers wettelijk gezien enige zeggenschap over hun begin- en eindtijden, al had in 1996 ongeveer een kwart van de werknemers moeite met de variabele begin- en eindtijden (Tijdens, 1998). Voor deze groep is heel goed mogelijk dat deze flexibiliteit invloed heeft op hun geluksgevoel. Oftewel, er is variabiliteit aanwezig van de arbeidstijden en dit kan zowel gaan om het aantal arbeidsuren per week als de locatie van de arbeidsuren. Als er een grote variabiliteit is van de arbeidstijdenlocaties dan kan dit gevolgen hebben voor de voorspelbaarheid van de locaties.

Van de drie dimensies van arbeidstijden zal in dit onderzoek alleen de 'locatie van de arbeidstijden' worden gebruikt. Er zal worden gekeken in hoeverre de locaties van de wekelijkse

arbeidstijden voorspelbaar zijn en welke invloed dit heeft op het geluksgevoel van de werkenden. Oftewel, als er wordt gesproken over de ‘voorspelbaarheid van de arbeidstijden’, gaat het over de voorspelbaarheid van de locatie van de arbeidstijden: *de tijdstippen waarop iemand in een bepaalde week geacht wordt te werken.*

2.2.2 Traditionele rolpatronen

Om nader uit te leggen wat wordt bedoeld met ‘voorspelbare arbeidstijden’ wordt teruggerepen op het traditionele arbeidspatroon. Met het traditionele arbeidspatroon wordt bedoeld dat er sprake was van een eenverdienermodel waarin alleen de man zorgde voor het inkomen en de vrouw thuis bleef om voor het huishouden en de kinderen te zorgen. Een belangrijk begrip passend bij de arbeidscarrière van de man was ‘continuïteit’. De man werkte achtereenvolgend ongeveer achtenveertig weken per jaar waarbij de weken veertig arbeidsuren telden en met weinig variatie in de arbeidstijdenlocaties (Van den Heuvel, 2000). In sommige gevallen werd ook de zaterdag gebruikt als werkdag maar de zondag werd gezien als een rustdag, mede gebaseerd op het christelijke geloof. De arbeidstijden waren dus continu hetzelfde en de man wist ruimschoots van te voren wanneer hij arbeid moest verrichten, oftewel, de locaties van de arbeidstijden waren bekend en kenden een grote mate van voorspelbaarheid.

Echter, cijfers wijzen uit dat het eenverdienermodel terrein verliest en dat het traditionele rolpatroon aan het verdwijnen is. Het Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP) toonde al in 1998 aan dat het aantal eenverdienergezinnen is ingehaald door het aantal anderhalf- of tweeverdienergezinnen (Van den Heuvel, 2000). Deze gezinsmodellen waren vroeger ondenkbaar, mede omdat de arbeidsomstandigheden niet de mogelijkheid boden aan werkenden om privé en arbeid op elkaar aan te passen. Hierdoor was er in een huishouden een duidelijke scheiding tussen privé (de vrouw) en arbeid (de man). Echter, veranderende arbeidsomstandigheden en ontwikkelingen zoals het Nieuwe Werken² maken het mogelijk dat ook vrouwen zich op de arbeidsmarkt kunnen vestigen, maar zorgen er ook voor dat mannen (meer) privéverplichtingen hebben gekregen. Wisselingen in arbeidstijdenlocaties maken het lastiger om beide soorten verplichtingen te combineren en dit kan mogelijk gevolgen hebben voor het welzijn en geluksgevoel.

² *“Het Nieuwe Werken is een visie om werken effectiever, efficiënter maar ook plezieriger te maken voor zowel de organisatie als de medewerker. Die visie wordt gerealiseerd door die medewerker centraal te stellen en hem – binnen bepaalde grenzen - de ruimte en vrijheid te geven in het bepalen hoe hij werkt, waar hij werkt, wanneer hij werkt, waarmee hij werkt en met wie hij werkt. Recente ontwikkelingen in de ICT maken Het Nieuwe Werken technisch mogelijk en maatschappelijke ontwikkelingen maken het wenselijk” (Bijl, 2009: 27).*

2.2.3 Wettelijke regelingen

In 1996 werd de Arbeidstijdenwet (ATW) ingevoerd en was daarmee de opvolger van eerdere arbeidswetten. Hoewel de Arbeidstijdenwet in eerste instantie alleen was bedoeld voor vrouwen en kinderen vormde het in de loop van de twintigste eeuw een recht voor alle werknemers. Echter, wat waren de gevolgen van de Arbeidstijdenwet? De wet, zoals hij al in 1994 werd neergelegd, zorgde voor vereenvoudiging en deregulering van de arbeidstijden. Arbeidstijden werden voorheen algemeen geregeld maar door de wet werden besluiten over de arbeidstijden per sector mogelijk. In 2003 bleken de arbeidsomstandigheden in Nederland alweer zo veranderd dat acht jaar na de invoering van de ATW er een herziening plaatsvond, waardoor nog meer vrijheid ontstond voor de werkgevers en werknemers om individuele afspraken te maken over de arbeidstijden en de locatie en waarmee ook maar enige mate van een standaard wekelijkse urenregeling verdwenen was. Werkgevers kregen de ruimte om zelf de voor de organisatie meest efficiënte weekindeling te maken en dus de locatie van de arbeidstijden van de werknemers zelf in te delen, waarbij wel rekening moest worden gehouden met de wensen van de werknemer (Heerma van Voss, 2006). In hoeverre dit gebeurde en gebeurd, is echter nog de vraag. Heerma van Voss (2006: 81): *“We gaan van het Rijnlandse sociale model (sturende rol voor de overheid) naar het Angelsaksische model (kleine overheid en veel contractsvrijheid)”*. In de wederom herziene Arbeidstijdenwet van 2007 zijn enkele algemene regels vastgelegd wat betreft de arbeidstijden van Nederlandse werkenden. Eén van de belangrijkste punten is dat minimaal 28 dagen van tevoren de werknemer geïnformeerd moet zijn over zijn of haar arbeid- en rustdagen en minimaal vier dagen van tevoren over de begin- en eindtijden. Er is een maximum gesteld van zestig arbeidsuren per week, per vier weken gemiddeld maximaal 55 uur per week en voor zestien weken gemiddeld 48 uur per week (Déhora, 2010).

Binnen Nederlandse organisaties wordt de mogelijkheid tot deeltijdwerken en flexibele arbeidstijden- en locaties veelal gezien als een oplossing voor de combinatieproblemen die werkenden ervaren met arbeid- en privéverplichtingen (Peters et al., 2008). Werkenden krijgen te maken met arbeidsomstandigheden als autonomie, projectgericht werken, resultaatmanagement en strenge deadlines en dit past bij het doelgerichte beleid voor de arbeidsmarkt dat in Nederland in 1982 begon in de vorm van het Akkoord van Wassenaar. Sinds dit akkoord is er een lange periode van loonmatiging ontstaan, hebben werknemers een arbeidstijdverkorting gekregen in de vorm van gemiddeld een 38-urige werkweek en in bedrijfssectoren waar er een structureel werkgelegenheidsverlies was, werden voornamelijk oudere werknemers op een sociaal nette manier via de WAO en de VUT werkloos gemaakt. Ook werd de vastgezette wekelijkse arbeidstijd vervangen door een jaarlijkse arbeidstijd en een gemiddelde werkweek waardoor er meer flexibiliteit ontstond in het aantal werkuren en de locatie van deze uren (Kleinveld et al., 2000).

Er ontstond dus enorm veel vrijheid voor zowel werkgevers als werknemers wat betreft de locaties van de (wekelijkse) arbeidstijden. Er zijn enkele algemene normen opgesteld door de overheid maar binnen deze normen heeft voornamelijk de werkgever de vrije hand. Een werknemer kan er niet (meer) blindelings vanuit gaan dat zijn of haar standaardwerkweek van maandag tot vrijdag zal zijn waarbij elke dag vaste begin- en eindtijden worden gehanteerd. Hoewel een belangrijke norm is dat werkenden 28 dagen van tevoren moeten weten welke dagen zijn ingepland om arbeid te verrichten, kunnen ook de begin- en eindtijd cruciale aspecten zijn om tussen arbeid- en privéverplichtingen de balans te kunnen vinden. Onder de voorspelbaarheid van arbeidstijdenlocaties wordt binnen dit onderzoek verstaan *de mate waarin werknemers volgens de opgestelde normen 'op tijd' weten welke dagen van de week ze moeten werken en welke begin- en eindtijd hierbij gehanteerd wordt*. In tegenstelling tot de voorspelbare arbeidstijdenlocaties, worden onder 'onvoorspelbare arbeidstijdenlocaties' de arbeidstijdenlocaties verstaan die *niet binnen de normen van de Arbeidstijdenwet zijn opgegeven en die de weekplanning van de werkenden verstoren, als onverwachts moeten werken, overwerken en het werken in shifts*.

2.2.4 Voordelen voorspelbare arbeidstijdenlocaties

In veel Europese landen, waaronder ook in Nederland, is een stijging te zien van de vrouwelijke arbeidsparticipatie (Peters et al., 2008). Deze stijging is voor de tekorten op de arbeidsmarkt een goede ontwikkeling maar een andere daarmee gepaarde ontwikkeling is een toename van het aantal taakcombineerders: mensen die arbeid en zorg combineren. Breedveld et al. (2006) laten zien dat in 2005 bijna 40% van de Nederlanders binnen de brede leeftijdscategorie van 20 tot en met 65 minstens twaalf uur betaalde arbeid verrichten per week en daarnaast ook minstens twaalf uur aan zorgtaken. Eerder toonden Geurts et al. (2002) al aan dat veel Nederlandse werkenden deze combinatie van arbeid- en privéverplichtingen lastig of niet konden maken.

De vrijheid voor het invullen van de locaties van de arbeidstijden die voornamelijk de werkgevers hebben gekregen door de invoering van de Arbeidstijdenwet, maakt het combineren van arbeid -en privéverplichtingen nog lastiger. Er wordt ook wel gesproken over 'employer friendly-flexibility' (Fleetwood, 2007). Hiermee wordt gekeken naar onvrijwillige werkarrangementen waarmee de werknemer te maken krijgt, zoals ongevroegde deeltijdarbeid, tijdelijke contracten of werken op oproepbasis. Deze werkarrangementen zijn de beste oplossing voor werkgevers om op een zo efficiënt mogelijke manier de beste resultaten te behalen maar deze vorm van flexibiliteit en daarmee onvoorspelbare arbeidstijdenlocaties vraagt van de werknemer aanpassing aan de wensen van de klanten en de werkgevers. Passend bij deze vorm van flexibiliteit is het onverwachts moeten werken of continu op andere tijdstippen werken zodat wel de wensen van de klanten kunnen

worden vervuld maar waarmee de locaties van de arbeidstijden zeer onvoorspelbaar worden. Ontwikkelingen als 'just-in-timeproductie', waarbij afnemers/klanten snelheid eisen van de producent/leverancier, zorgen ervoor dat optimale benutting van kapitaalgoederen en personeel steeds belangrijker wordt. Steeds meer klanten eisen korte levertijden en 24uurs-service. De meerderheid van de werkgevers van bedrijven blijkt daarnaast voorkeur te hebben voor flexibele inzet van hun vaste personeel, in plaats van uitzendpersoneel, als er schommelingen zijn in productie en werkdruk (Tijdens, 1998).

Bovenstaande arbeidsomstandigheden lijken veel druk met zich mee te brengen en dit kan er juist voor zorgen dat het vinden van balans tussen arbeid en privé moeilijker wordt in plaats van makkelijker (terwijl er eigenlijk oog moest zijn voor de privéomstandigheden van de werknemers) en dat werkenden de arbeidsdruk en arbeidsstress meenemen in de privésfeer en andersom. Arbeidsstress wordt door De Sitter (1994, weergegeven in Van Ruysseveldt et al., 2004: 3) omschreven als *“een reactie op een situatie waarbij men in de uitvoering van het werk voortdurend geconfronteerd wordt met problemen, terwijl de organisatie van het werk niet de regelmogelijkheden verschaft om die problemen op te lossen”*. Deze stressgevoelens hebben mogelijk ook invloed op het geluksgevoel van de werkenden. Zo schetsten Deen et al. (2005: 36) al dat *“het kunnen combineren van werk en gezin een belangrijke voorspeller is voor geluk”*. Hoe beter de combinatie, hoe gelukkiger de werkenden zijn. Uit hun onderzoek kwam naar voren dat degenen die moeite hadden met het vinden van de juiste combinatie, zichzelf gemiddeld een 6,6 gaven wat betreft het geluksgevoel, terwijl degenen die geen moeite hadden zichzelf een 7,3 gaven. Deze nadelen van onvoorspelbare arbeidstijdenlocaties en de voordelen van de voorspelbare arbeidstijdenlocaties leiden tot de volgende onderzoekshypothesen:

H1.0: *De mate van voorspelbaarheid van arbeidstijdenlocaties heeft geen invloed op het algemene geluksgevoel van werkenden.*

H1.a: *Voorspelbare arbeidstijdenlocaties hebben een significante positieve invloed op het algemene geluksgevoel van werkenden.*

H1.b: *Onvoorspelbare arbeidstijdenlocaties hebben een significante negatieve invloed op het algemene geluksgevoel van werkenden.*

2.2.5 Nadelen voorspelbare arbeidstijdenlocaties

Zoals uiteengezet zijn er tal van voordelen te verzinnen wat betreft voorspelbaarheid van de arbeidstijdenlocaties. Hoewel er geen geschikte literatuur te vinden is die hiervoor bewijs levert, kan ook worden afgevraagd of deze grote voorspelbaarheid niet juist nadelen met zich meebrengt. De voordelen zijn voornamelijk van toepassing op werkenden die een partner hebben en/of kinderen waarvoor verantwoordelijkheid en zorg gedragen moet worden. Maar naast werkenden met partner en/of kinderen zijn er ook alleenstaande werkenden die bijvoorbeeld alleen zorg dragen voor zichzelf. Grote voorspelbaarheid kan de werkende het idee geven dat hij of zij zich in een sleur bevindt en dat het werk en het leven saai en uitzichtloos is. Soms zijn onverwachte arbeidstijdenlocaties misschien juist wel wenselijk om bijvoorbeeld de creativiteit en scherpte bij de werkende hoog te houden. Daarnaast zijn er naast de tijdstippen waarop onverwachts moet worden gewerkt, ook tijdstippen waarop onverwachts de werkende vrij blijkt te zijn. Dit kan mogelijk tot gevolg hebben dat de werkende daardoor extra blij is met zijn of haar onverwachts verkregen vrije tijd. Dit blijde gevoel kan worden geplaatst onder een deelaspect van satisfacties, wat Veenhoven (2002) 'genietingen' noemt: een weer voorbijgaande voldoening dat betrekking heeft op een deelaspect van het leven.

Hoewel de positieve relatie tussen onvoorspelbare arbeidstijdenlocaties en het geluksgevoel dat werkenden ervaren nog geen geschikt bewijs heeft binnen de bestaande wetenschappelijke literatuur, wordt de onderstaande hypothese binnen dit onderzoek toch opgesteld en getoetst:

H1.c: *Onvoorspelbare arbeidstijdenlocaties hebben een significante positieve invloed op het algemene geluksgevoel van werkenden.*

2.3 Specificerende variabelen

Nadat de veronderstelde relaties tussen vaste voorspelbare arbeidstijdenlocaties en het geluksgevoel van werkenden uiteen zijn gezet, is het belangrijk dat ook de specificerende variabelen voor deze relatie worden uitgelegd. In het onderstaande gedeelte worden de variabelen sekse, leeftijd, partner, kinderen en het aantal wekelijkse uren nader uitgelegd waaruit tevens enkele hypothesen worden gevormd.

2.3.1 Sekse

Diener et al., (1995, weergegeven in Berg, 2010) geven aan dat mannen en vrouwen gemiddeld ongeveer even gelukkig zijn en ook uit onderzoek van het CBS naar het subjectieve welzijn van de

Nederlandse burgers blijkt dat mannen en vrouwen bijna even gelukkig zijn: mannen waarderen hun leven in 2010 gemiddeld met een 7,8 en vrouwen met een 7,9 (Boelhouwer, 2011). Toch geven Diener et al. aan dat er wel een verschil is tussen mannen en vrouwen wat betreft het ervaren van emoties. Vrouwen ervaren meer verschillen in emoties, oftewel, ze ervaren meer negatieve emoties dan mannen maar ook meer positieve emoties. Tevens is het zo dat de vrouwen de emoties intenser ervaren dan mannen. Dit kan tot de veronderstelling leiden dat een lichte tegenslag in het werk, zoals onverwachts moeten werken, door vrouwen als negatiever wordt ervaren dan door mannen. Uit onderzoek van het TNO (Van Hoof, 2002) bleek dat in 2000 er een minimaal verschil aanwezig was tussen mannen en vrouwen wat betreft de centraliteit van de plek die arbeid inneemt in het dagelijks leven. 32% van de mannen en 30% van de vrouwen gaf aan dat arbeid het belangrijkste aspect vormt in het leven en dat andere aspecten als het gezin en vrije tijd minder centraal staan. Tevens zijn vrouwen nog steeds oververtegenwoordigd in de zorgberoepen en bedrijfssectoren waarin veel op basis van oproepkracht of shifts wordt gewerkt en waarbij dus de kans dat vrouwen op onvoorspelbare arbeidstijdenlocaties moeten werken groter is dan in andere bedrijfssectoren. Vanuit deze beredeneringen zou er mogelijk een verschil moeten zijn tussen mannen en vrouwen, in de mate waarin voorspelbare of juist onvoorspelbare arbeidstijdenlocaties bijdragen aan het algemene geluksgevoel van werkenden.

Echter, het CBS (2012c) laat ook duidelijk verschillen zien in de arbeidsparticipatie van mannen en vrouwen waaruit blijkt dat mannen nog steeds oververtegenwoordigd zijn op de arbeidsmarkt ten opzichte van vrouwen. Arbeid beslaat gemiddeld gezien dus een groter gedeelte van het totale dagelijks leven van mannen dan bij vrouwen. Als arbeidsomstandigheden niet aansluiten bij de wensen en belangen van de man dan heeft de man minder compensatiemogelijkheden van dit negatieve gevoel vanuit vrije tijd en privéomstandigheden dan vrouwen. Dit leidt tot de veronderstelling dat voorspelbare of onvoorspelbare arbeidstijdenlocaties een sterkere invloed uitoefenen bij mannen op het geluksgevoel dan bij vrouwen.

Voorgaande uiteenzetting leidt ertoe dat er verschillende hypothesen kunnen worden opgesteld voor de invloed van sekse op de relatie tussen voorspelbare arbeidstijdenlocaties en het geluksgevoel:

H2.0: *De invloed van de mate van voorspelbaarheid van arbeidstijdenlocaties op het geluksgevoel van de werkenden kent geen verschil als wordt gekeken naar mannen en vrouwen.*

H2.a: *De invloed van de mate van voorspelbaarheid van arbeidstijdenlocaties op het geluksgevoel van de werkenden is significant groter bij vrouwen dan bij mannen.*

H2.b: *De invloed van de mate van voorspelbaarheid van arbeidstijdenlocaties op het geluksgevoel van de werkenden is significant groter bij mannen dan bij vrouwen.*

2.3.2 Leeftijd

Ook de leeftijd van de werkenden is mogelijk van invloed wat betreft de relatie tussen de voorspelbaarheid van arbeidstijden en het geluksgevoel. Uit onderzoek van het CBS uit 2010 blijkt dat er geringe verschillen zijn tussen de leeftijdsgroepen 18 tot 35 jaar, 35 tot 65 jaar en ouder dan 65 jaar wat betreft het geluksgevoel (Boelhouwer, 2011). De eerste twee leeftijdsgroepen hebben een gemiddelde waardering van het gehele leven van 7,8 en de laatste groep geeft het leven een 8,1. Echter, deze laatste groep heeft nog amper of niet meer te maken met de arbeidsmarkt waardoor de relatie tussen de voorspelbaarheid van de arbeidstijdenlocaties en het geluksgevoel hier misschien helemaal niet (meer) opgaat. Deze laatste groep wordt binnen dit onderzoek dan ook buiten beschouwing gelaten. Wat over blijft is de constatering dat de gemiddelde waardering van het totale leven bij de leeftijdsgroepen 18 tot 35 en 35 tot 65 jaar gelijk is en waaruit de volgende onderzoekshypothese kan worden opgesteld:

H3.0: *De invloed van de mate van voorspelbaarheid van arbeidstijdenlocaties op het geluksgevoel van werkenden wordt niet significant beïnvloed door de leeftijd van de werkenden.*

Echter, er kan ook beredeneerd worden dat voorspelbaarheid van de arbeidstijdenlocaties bij jongere werkenden een grotere invloed heeft op het geluksgevoel dan bij oudere werkenden. Oudere werkenden hebben vaak een vaste en goede basis opgebouwd in hun leven: ze hebben genoeg gespaard om (financieel) te kunnen overleven en hebben vaak een vaste relatie/partner. Ook hebben ze vaak al (in verhouding) oudere kinderen die geen specifieke zorg meer behoeven en niet meer aanwezig zijn in het dagelijkse huishouden. Daarnaast hebben oudere werkenden al een geruime tijd op de arbeidsmarkt doorgebracht en heeft arbeid een vaste plek in hun leven ingenomen. Daarentegen bevinden veel jongere werkenden zich nog in onstabiele levensfasen: ze werken nog niet zo lang en hebben financieel minder kunnen sparen, ze hebben relatief gezien een vrij korte relatie en hebben misschien jonge kinderen die specifieke zorg behoeven. Hierdoor kunnen juist kleine onvoorspelbaarheden van arbeid, zoals onverwachts moeten werken, een sterkere negatieve invloed uitoefenen op het geluksgevoel van de jongere werkenden dan bij oudere werkenden waar arbeid al in hun dagelijkse leven is ingenesteld. Dit leidt tot de volgende hypothese:

H3.a: *De invloed van de mate van voorspelbaarheid van de arbeidstijdenlocaties op het geluksgevoel van werkenden is significant groter bij de jonge leeftijdsgroep dan bij de oudere.*

2.3.3 Aanwezigheid van partner

Ook de gezinssituatie van de werkenden kan van invloed zijn op de relatie tussen voorspelbare of onvoorspelbare locaties van arbeidstijden en het algemene geluksgevoel. Met de 'gezinssituatie' wordt bedoeld hoe het huishouden eruit ziet waar een werkende zichzelf binnen plaatst en waar hij/zij woont. Zo kan het zijn dat de werkende alleen woont, dat hij/zij samenwoont met een partner en/of daarmee getrouwd is, dat hij/zij samenwoont met één of meer kinderen, maar het kan ook zo zijn dat de werkende nog bij zijn of haar ouders woont. Al deze mogelijke samenstellingen van de gezinssituatie kunnen verschillende invloeden hebben wat betreft de relatie van voorspelbare arbeidstijdenlocaties en geluk.

Cijfers van het SCP (2009, weergegeven in Boelhouwer, 2011) laten zien dat paren zonder kinderen het leven het hoogste waarderen, namelijk met een 8,0 terwijl alleenstaanden een gemiddeld cijfer van 7,6 geven. Alleenstaanden zonder kinderen zijn alleen de baas over hun eigen huishouden en hebben hierdoor de vrijheid en macht om zelf te beslissen hoe zij hun privéleven indelen. Privéverplichtingen zijn dan minder aanwezig en zijn minder gebiedend. Het hebben van onvoorspelbare arbeidstijden(locaties) is mogelijk dan ook minder van invloed op de arbeid-privé balans dan bij werkenden die wel een partner hebben en daarmee meer privéverplichtingen. Als iemand wel een partner heeft maar geen kinderen, dan zullen de privéverplichtingen meer de vorm aannemen van het doen van huishoudelijke taken in plaats van (ook) verzorgende taken. Dit leidt tot de volgende hypothesen:

H4.0: *De invloed van de mate van voorspelbaarheid van de arbeidstijdenlocaties op het geluksgevoel van werkenden wordt niet significant beïnvloed door de aan- of afwezigheid van een partner.*

H4.a: *De invloed van de mate van voorspelbaarheid van de arbeidstijdenlocaties op het geluksgevoel van werkenden is significant groter bij de werkenden met een partner dan bij werkenden zonder partner.*

2.3.4 Kinderen

“Er wordt vaak gezegd dat ieder mens een aangeboren behoefte heeft om kinderen groot te brengen en dat als gevolg daarvan mensen die vrijwillig of onvrijwillig kinderloos blijven gedoemd zijn om gefrustreerd door het leven te gaan” (Veenhoven, 1974, weergegeven in Veenhoven & Van der Wolk, 1977:1). Met een kindloos bestaan worden vaak termen geassocieerd als ‘eenzaamheid’ en wordt er gedacht dat kinderloze paren de nut van het leven verliezen. De voortplantings-instinct-theorie gaat er vanuit dat elke diersoort (waaronder ook de mens) aangeboren behoefte heeft aan nageslachten en dat deze behoefte niet kan worden gecompenseerd door andere satisfacties. Kinderloze mensen zouden zich onvermijdelijk onprettig voelen: ze voelen zich ongelukkig en leeg en kunnen te maken krijgen met psychische en uiteindelijk mogelijk ook lichamelijke klachten. Bij vrouwen zouden deze verschijnselen sterker moeten zijn dan bij mannen, aangezien vrouwen last hebben van het ‘moederinstinct’. Echter, deze theorie berust niet op feiten (Veenhoven, 1974, weergegeven in Veenhoven & Van der Wolk, 1977). Zo kan er niet worden gesproken over een aangeboren behoefte aan kinderen. Maslow (1964, weergegeven in Veenhoven & Van der Wolk, 1977) spreekt wel over andere behoeften van de mensen, zoals behoefte aan veiligheid, geborgenheid, liefde, waardering en zinvolheid. Maar, om deze behoeften te vervullen hoeven mensen niet speciaal kinderen te krijgen. De behoeften kunnen ook bevredigd worden door andere vormen van leven, als intense contacten met vrienden en collega’s en het kloosterleven. De levensvorm waarin in de behoeften wordt voorzien is sterk afhankelijk van de individuele ontwikkeling en van de aard van de alternatieven die iemand heeft. Uitgewezen is ook dat er geen significante verschillen te ontdekken zijn tussen het welzijn van mensen met kinderen en mensen zonder kinderen en kan er zelfs op sommige terreinen worden gezegd dat mensen zonder kinderen gelukkiger zijn en een betere gezondheid hebben naarmate ze ouder worden (Veenhoven, 1974, weergegeven in Veenhoven & Van der Wolk, 1977). Dit overzicht en de gevonden resultaten leiden tot de volgende onderzoekshypothese:

H5.0: *De invloed van de mate van voorspelbaarheid van arbeidstijdenlocaties op het geluksgevoel van werkenden wordt niet significant beïnvloed door de aan- of afwezigheid van kinderen.*

Eerder in dit onderzoek is daarentegen al beschreven dat er een toename is van het aantal werkende vrouwen en dat het aantal tweeverdienergezinnen het aantal eenverdienergezinnen heeft ingehaald. Steeds meer vrouwen begeven zich op de arbeidsmarkt, maar hier kan wel een kanttekening bij worden geplaatst. Nederland is koploper van alle Europese landen wat betreft het aantal anderhalfverdienergezinnen waarbij voornamelijk de man nog voltijd arbeid verricht en waarbij de

vrouw deeltijd werkzaam is (Den Dulk et al., 2003). De achterliggende reden van het gegeven dat vrouwen nog steeds minder werken dan mannen is vaak de aanwezigheid van kinderen in het huishouden waarvoor zij zorg dragen. Nog steeds is het moederinstinct sterker aanwezig dan de drang van vaders om voor de kinderen te zorgen. Naast het vervullen van de huishoudelijke taken, zoals wassen en schoonmaken, krijgt de vrouw dan ook te maken met de verzorging van de aanwezige kinderen. Kleine kinderen hebben voortdurend verzorging, aandacht en vermaak nodig en kunnen niet zomaar worden achtergelaten als er onverwachts gewerkt moet worden. Naarmate de kinderen iets ouder worden, krijgen gezinnen bijvoorbeeld ook te maken met verplichtingen van de kinderen als onderwijs en zwemlessen, waar door de ouders rekening mee gehouden moet worden. Oftewel, huishoudsamenstellingen waarin geen kinderen voor komen kennen vaak geen of minder privéverplichtingen dan huishoudens waarin wel kinderen aanwezig zijn en komen daardoor mogelijk minder in de combinatieproblemen dan huishoudens met kinderen. Kortom, de volgende onderzoekshypothese kan ook worden opgesteld:

***H5.a:** De invloed van de mate van voorspelbaarheid van de arbeidstijdenlocaties op het geluksgevoel van werkenden is significant groter bij de werkenden met kinderen in het huishouden dan bij de werkenden zonder kinderen in het huishouden.*

2.3.5 Aantal arbeidsuren

Niet alleen factoren als sekse, leeftijd of de gezinssituatie hebben mogelijk een invloed op de veronderstelde relatie tussen de voorspelbaarheid van de arbeidstijdenlocaties en het geluksgevoel, maar ook het gemiddelde aantal arbeidsuren per week kan van invloed zijn. Zo kan worden beargumenteerd dat wanneer iemand veertig onvoorspelbare en niet-lokaliseerbare uren in de week kan verwachten, diegene zijn of haar geluksgevoel hier meer door laat beïnvloeden dan iemand die 'slechts' twintig uur onvoorspelbare arbeidsuren kan verwachten. Bij minder arbeidsuren is er meer tijd over om de privéverplichtingen alsnog te vervullen dan bij meer arbeidsuren waarbij de vrije tijd schaarser is.

Booth en Van Ours (2009) laten zien dat de levenssatisfactie van mannen het grootste is als zij een grote deeltijdbaan hebben, waarbij een deeltijdbaan wordt gezien als een werkweek van maximaal dertig uur, of als ze een voltijdbaan hebben. Bij vrouwen is het geluksgevoel grotendeels onafhankelijk van het aantal arbeidsuren, echter bij meer dan veertig arbeidsuren per week neemt het geluksgevoel wel significant af. Dit laatste is echter wel verwonderlijk te noemen omdat verwacht kan worden dat hoe meer uren vrouwen gaan werken, hoe minder uren ze over hebben voor hun huishoudelijke- en zorgtaken wat mogelijk meer druk met zich meebrengt. Een mogelijke

verklaring hiervoor is de 'gender identity hypothese' van Akerlof en Kranton (2000), welke veronderstelt dat de tijd die wordt besteed aan betaalde arbeid en huishoudelijke taken wordt bepaald door seksegeoriënteerde waarden. Deze waarden zijn terug te brengen tot het conservatieve en traditionele rolpatroon waarbij de vrouwelijke waarden vooral de huishoudelijke taken zijn en de mannelijke taak het zorgen voor inkomen is. Zodra mensen afwijken van deze culturele en sociaal vastgelegde waarden en standaarden ervaren ze identiteitsverlies wat het geluk mogelijk laat afnemen. De gender identity hypothese verklaart mogelijk dus ook waarom mannen het gelukkigste zijn als zij veel arbeidsuren draaien (Booth & Van Ours, 2009).

Er kan voor mannen en vrouwen dus wel worden gesproken van significante invloeden van het aantal arbeidsuren per week op het geluksgevoel, al zijn deze invloeden die voortkomen uit onderzoek niet altijd zoals verwacht. Binnen dit huidige scriptieonderzoek worden de wekelijkse arbeidsuren in meerdere groepen verdeeld, namelijk de groep die weinig uur per week werkt (tot twintig uur), de groep die een gemiddeld aantal uren per week werkt (twintig tot veertig uur) en een groep die veel uur per week werkt (veertig uur of meer). Verwacht wordt dat bij de laatste groep de invloed van de voorspelbaarheid van de arbeidstijdenlocaties niet groot is want arbeid neemt zo'n groot deel van het wekelijkse leven in beslag dat er bij voorbaat al weinig variatie van arbeidstijdenlocaties mogelijk is. In tegenstelling hiervan is dat bij de eerste groep wel mogelijk maar deze groep heeft naast het kleine deel dat arbeid inneemt in het wekelijkse nog een zeer groot deel van de week over om aan privéverplichtingen te voldoen. Voor deze groep wordt dan ook verwacht dat de invloed van de voorspelbaarheid van de arbeidstijdenlocaties op het geluksgevoel van de werkenden niet heel erg groot is. De verwachting is dat het voor de middelste groep werkenden, de groep die gemiddeld twintig tot veertig uur per week werkt, de invloed het grootste is omdat deze werkenden echt een balans moeten zoeken tussen werk en privé. Deze veronderstellingen leiden dan ook tot de volgende hypothesen:

H6.0: *De invloed van de mate van voorspelbaarheid van arbeidstijdenlocaties op het geluksgevoel wordt niet significant beïnvloed door het aantal arbeidsuren per week.*

H6.a: *De invloed van de mate van voorspelbaarheid van arbeidstijdenlocaties op het geluksgevoel is significant het grootste bij de groep Nederlandse werkenden die gemiddeld twintig tot veertig uur per week werkt.*

3. Methodologie

Nadat de centrale begrippen en veronderstelde relaties uit dit onderzoek uiteen zijn gezet, kan worden overgegaan naar de methodologie. In dit hoofdstuk worden de hypothesen die opgesteld zijn na de theoretische uiteenzetting nogmaals schematisch weergegeven. Daarnaast worden de gebruikte dataset en de daaruit bruikbare variabelen nader beschreven en wordt weergegeven hoe de kwantitatieve metingen plaats zullen vinden.

3.1 Hypotheseoverzicht

In het theoretische hoofdstuk zijn er verschillende hypothesen ontstaan die de leidraad vormen van dit onderzoek. Hieronder zijn de gevormde hypothesen schematisch weergegeven voor een duidelijk overzicht van de relaties en veronderstellingen die onderzocht gaan worden.

<u>Hypothese 1</u>
- H1.0: De mate van voorspelbaarheid van arbeidstijdenlocaties heeft geen invloed op het algemene geluksgevoel van werkenden.
- H1.a: Voorspelbare arbeidstijdenlocaties hebben een significante positieve invloed op het algemene geluksgevoel van werkenden.
- H1.b: Onvoorspelbare arbeidstijdenlocaties hebben een significante negatieve invloed op het algemene geluksgevoel van werkenden.
- H1.c: Onvoorspelbare arbeidstijdenlocaties hebben een significante positieve invloed op het algemene geluksgevoel van werkenden.

<u>Hypothese 2</u>
- H2.0: De invloed van de mate van voorspelbaarheid van arbeidstijdenlocaties op het geluksgevoel van de werkenden kent geen verschil als wordt gekeken naar mannen en vrouwen.
- H2.a: De invloed van de mate van voorspelbaarheid van arbeidstijdenlocaties op het geluksgevoel van de werkenden is significant groter bij vrouwen dan bij mannen.
- H2.b: De invloed van de mate van voorspelbaarheid van arbeidstijdenlocaties op het geluksgevoel van de werkenden is significant groter bij mannen dan bij vrouwen.

Hypothese 3

- **H3.0:** De invloed van mate van voorspelbaarheid van de arbeidstijdenlocaties op het geluksgevoel van werkenden wordt niet significant beïnvloed door de leeftijd van de werkenden.

- **H3.a:** De invloed van mate van voorspelbaarheid van de arbeidstijdenlocaties op het geluksgevoel van werkenden is significant groter bij de jonge leeftijdsgroep dan bij de oudere.

Hypothese 4

- **H4.0:** De invloed van mate van voorspelbaarheid van de arbeidstijdenlocaties op het geluksgevoel van werkenden wordt niet significant beïnvloed door de aan- of afwezigheid van een partner.

- **H4.a:** De invloed van mate van voorspelbaarheid van de arbeidstijdenlocaties op het geluksgevoel van werkenden is significant groter bij de werkenden met een partner dan bij werkenden zonder partner

Hypothese 5

- **H5.0:** De invloed van mate van voorspelbaarheid van de arbeidstijdenlocaties op het geluksgevoel van werkenden wordt niet significant beïnvloed door de aan- of afwezigheid van kinderen.

- **H5.a:** De invloed van mate van voorspelbaarheid van de arbeidstijdenlocaties op het geluksgevoel van werkenden is significant groter bij de werkenden met kinderen in het huishouden dan bij de werkenden zonder kinderen in het huishouden.

Hypothese 6

- **H6.0:** De invloed van de mate van voorspelbaarheid van arbeidstijdenlocaties op het geluksgevoel wordt niet significant beïnvloed door het aantal arbeidsuren per week.

- **H6.a:** De invloed van de mate voorspelbaarheid van arbeidstijdenlocaties op het geluksgevoel is significant het grootste bij de groep Nederlandse werkenden die gemiddeld twintig tot veertig uur per week werkt.

3.2 Dataset

De dataset die voor deze scriptie wordt gebruikt, is afkomstig van de Loonwijzer en staat internationaal bekend als de WageIndicator. In 2000 begon de Loonwijzer in Nederland met de Vrouwenloonwijzer en is in een aantal jaar tijd uitgegroeid tot een internationale Loonwijzer met ruim zestig landen. Het doel van de Loonwijzer is om de arbeidsmarkt (grotendeels) transparant te

maken door informatie te geven en te verzamelen over arbeidsomstandigheden: *“Share and compare wage information. Contribute to a transparent labor market. Provide free, accurate wage data through salary checks on national websites. Collect wage data through web surveys”* (Tijdens et al., 2010: pagina onbekend). Door middel van internetenquêtes worden werkzame burgers en burgers die op zoek zijn naar werk gevraagd naar hun arbeidsomstandigheden en persoonlijke achtergronden. Vrijwilligerswerk, onvrijwillig onbetaald werk en al met-pensioen-zijnde-burgers worden uitgesloten van onderzoek. De Loonwijzer bevat vragen die onder te verdelen zijn in zes groepen: (1) beroep, (2) werkplek, (3) werkgeschiedenis, (4) werktijden, (5) contract en salaris en (6) persoonlijke eigenschappen (Tijdens, 2005). Omdat internationaal grotendeels dezelfde vragenlijsten worden gehanteerd, aangepast naar de omstandigheden van het land, is het mogelijk om internationale vergelijkingen te maken. Tevens zijn er geluksvariabelen toegevoegd, wat de verzamelde data bruikbaar maakt voor deze masterscriptie.

3.3 Onderzoekscasus

Ondanks dat het mogelijk is om met de WageIndicator een internationale vergelijkingsstudie te doen, wordt er binnen dit onderzoek alleen gekeken naar de situatie en relatie voor de beroepsbevolking in Nederland. Deze beperking van het onderzoek is gekozen om te voorkomen dat het onderzoek anders onoverzichtelijk wordt, omdat er ook een aantal controlevariabelen worden gebruikt en er gespecificeerd wordt naar verschillende groepen werkenden en bedrijfssectoren. Daarnaast is in Nederland de vrijheid om de arbeidstijdenlocaties in te delen inmiddels vergevorderd maar er zijn ook landen waarin deze trend (nog) niet aanwezig zijn. Dit zorgt er mogelijk voor dat de veronderstelde relatie binnen dit onderzoek in sommige landen nog helemaal niet relevant is. Ook is er nog niet eerder wetenschappelijk onderzoek verricht (althans, dit is niet vindbaar) naar de relaties tussen voorspelbaarheid van arbeidstijdenlocaties en het geluksgevoel van de werkenden. Door middel van dit onderzoek wordt getracht de Nederlandse situatie te schetsen en wanneer dit relevante en opvallende resultaten oplevert, kan de relatie voor andere landen worden getoetst. Er vindt dus filtering plaats voor alleen de Nederlandse werkenden.

Om de veronderstelde relatie tussen voorspelbaarheid van de locatie van arbeidstijden en het geluksgevoel van werkenden te toetsen, wordt gekozen om vijf achtereenvolgende jaren samen te voegen om zo een valide aantal respondenten te krijgen. De relatie tussen de voorspelbaarheid van de arbeidstijdenlocatie en het geluksgevoel van de werkenden wordt getoetst voor de periode 2006 tot en met 2010. Naast dat de Nederlandse respondenten uit alle respondenten zijn gefilterd, is er ook gekozen om alleen de beroepsbevolking te gebruiken. De internationale definitie van de beroepsbevolking, afkomstig van Eurostat, luidt: *“het aantal personen dat minimaal één uur per*

week werkt of wil werken” (Donders & De Kam, 2011: 65). De nationale definitie van het CBS stelt voor de beroepsbevolking een minimale grens van twaalf arbeidsuren per week, maar omdat binnen dit onderzoek de arbeidsuren per week in drie groepen worden verdeeld, wordt er gekozen om al de respondenten die één uur per week werken mee te nemen in het onderzoek. Dit heeft ook als voordeel dat dit onderzoek ook internationaal kan worden uitgevoerd. Het gaat in dit onderzoek dus om de Nederlandse respondenten tussen de 15 en 65 jaar die minstens één uur per week werken.

Onderstaande tabel laat een overzicht zien van het aantal Nederlandse respondenten uit de verschillende jaren van de WageIndicator, nadat ook gefilterd is op valide waarden op de variabelen ‘satlife’ (score 1 of hoger) en ‘maandweek’ (score 1 of hoger), omdat deze variabelen de belangrijkste variabelen zijn van dit onderzoek. Uit de tabel is af te lezen dat het totaal aantal respondenten (N) waarmee het onderzoek zal worden aangevangen 97.947 (N) bedraagt. Tevens is te zien dat vergeleken met de andere jaren uit de jaren 2006 en 2007 verruit de meeste respondenten komen (respectievelijk 32,3% en 32,8%).

Tabel 3.3.1 Frequentieoverzicht respondenten

Jaar	Frequentie (N)	Percentage van totaal (%)
2006	31.617	32,3
2007	32.123	32,8
2008	23.140	23,6
2009	4.300	4,4
2010	6.767	6,9
Totaal	97.947	100

Bron: Dataset WageIndicator 2006-2010. Selectie: respondenten met valide waarde op ‘satlife’ en ‘maandweek’, bewerkt door Vuik (2012), (N = 97.947)

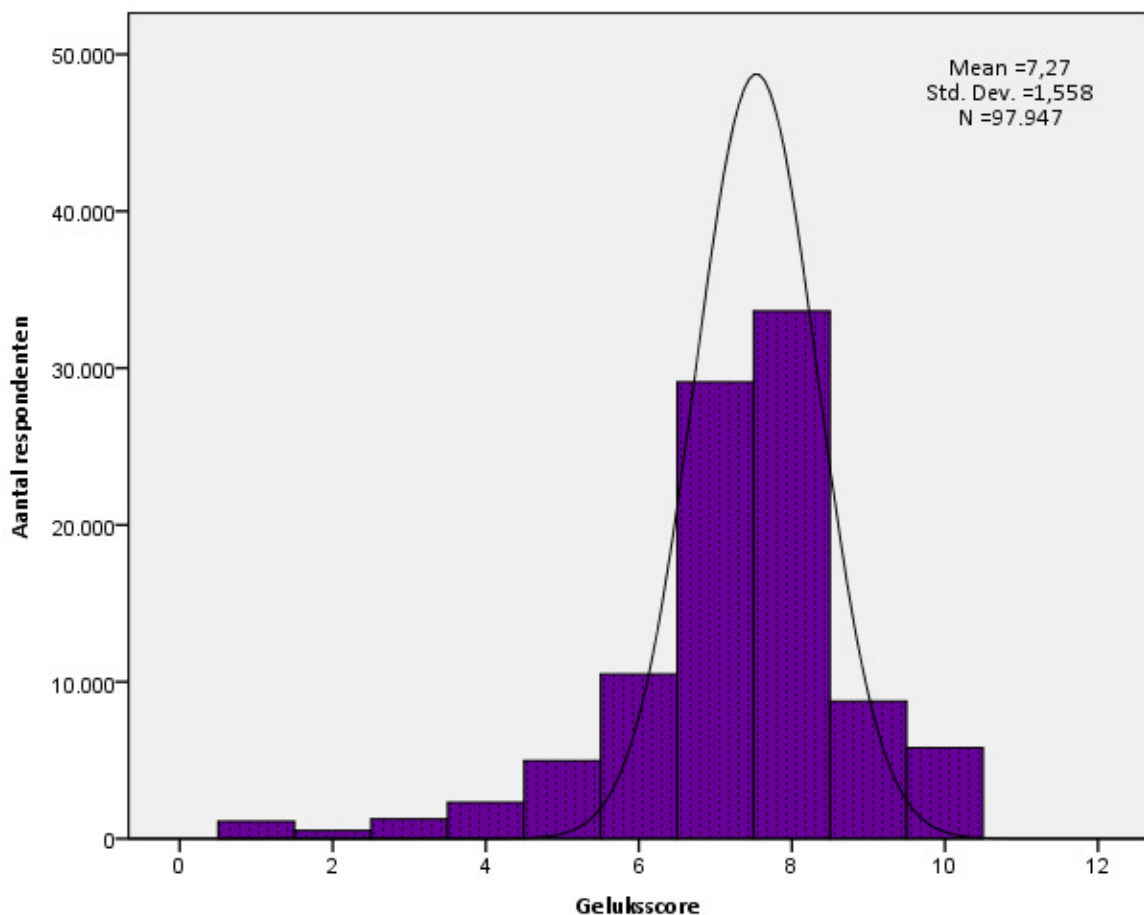
3.4 Variabelen

Uit de WageIndicator zijn die variabelen geselecteerd die de theoretisch gevormde concepten op een kwantitatieve manier meetbaar maken. In sommige gevallen is één variabele genoeg, zoals bij ‘seks’ of ‘geluk’, in andere gevallen worden enkele variabelen samengevoegd tot een schaal om zo het beste concept te krijgen zoals het geval is bij de voorspelbaarheid van de arbeidstijdenlocaties. Het totale aantal respondenten (N) waarmee dit onderzoek wordt aangevangen, bedraagt 97.947, maar bij enkele variabelen is het aantal cases minder wegens onvalide scores.

3.4.1 Geluk

Binnen dit onderzoek zal de definitie van geluk gehanteerd worden zoals Veenhoven (1984: 3) deze stelt: *“iemand's overall waardering van zijn leven als geheel”*, omdat Veenhoven heeft getracht om geluk hierdoor (kwantitatief) meetbaar te maken. De WageIndicator heeft verschillende variabelen opgenomen die gaan over tevredenheid, maar slechts één variabele gaat over de tevredenheid met het leven in het geheel. Deze variabele, ‘satlife’, zal worden gebruikt als de indicatievariabele van het geluksgevoel en vormt dus de afhankelijke variabele. De bruikbare antwoorden van de respondenten zijn weergegeven aan de hand van rapportcijfers/likert-schaal, variërend tussen de waarden ‘1’ en ‘10’, waarbij waarde ‘1’ staat voor een slecht gevoel, te zien als heel erg ongelukkig (dissatisfied) en waarde ‘10’ voor een heel erg goed gevoel en dus optimaal gelukkig (satisfied).

Na het uitdraaien van de frequentietabel is te zien dat het gemiddelde gelukscijfer van de groep respondenten (N = 97.947) een 7,27 bedraagt. De verdeling van de gegeven antwoorden is terug te zien in figuur 3.4.1.

Figuur 3.4.1: Gelukswaardering Nederlanders totale leven

Bron: Dataset ‘WageIndicator’ 2006-2010. Selectie: respondenten met valide waarde op ‘satlife’ en ‘maandweek’, bewerkt door Vuik (2012), (N = 97.947)

3.4.2 Voorspelbaarheid arbeidstijdenlocatie

Binnen dit onderzoek wordt alleen gefocust op de locaties van de arbeidstijden in een willekeurige week. Met de voorspelbaarheid van deze locaties wordt vastgehouden aan de opgestelde regels in de herziene Arbeidstijdenwet uit 2007: minimaal 28 dagen/vier weken van tevoren moet een werknemer weten welke dagen hij of zij moet werken en minimaal vier dagen van tevoren moet hij of zij zijn ingelicht over de begin- en eindtijden.

De WageIndicator bevat twee variabelen die gaan over hoe ver van tevoren werkenden weten wat hun locatie van arbeid is in een bepaalde week. 'Tiroste7' bevat de vraag of de werkenden minstens één maand van tevoren weten wat hun locaties van arbeidstijden zijn, en 'tiroste8' bevat de vraag of de werknemers hoogstens één week van tevoren hun locaties van arbeidstijden weten, en zullen in dit verslag verder 'voorspelbaarheid > één maand' (tiroste7) en 'voorspelbaarheid < één week' (tiroste8) worden genoemd (zie bijlage F voor de variabelenlijst). Binnen de tussenliggende periode 'één maand tot één week van tevoren' horen echter ook veel werkenden wat de locatie van de arbeidstijden is en deze periode zal dan ook worden meegenomen binnen het onderzoek. De variabelen 'voorspelbaarheid > één maand' en 'voorspelbaarheid < één week' worden samengevoegd in een schaal om zo deze periode op te vangen.

De nieuw gevormde variabele 'maandweek' bevat de schaal van de voorspelbaarheid van de arbeidstijdenlocatie. De verschillende waarden zijn: (1) weet minstens één maand van tevoren de arbeidstijdenlocatie, (2) weet vier weken tot één week van tevoren de arbeidstijdenlocatie en (3) weet hoogstens één week van tevoren de arbeidstijdenlocatie. Hierbij wordt er vanuit gegaan dat hoe lager men scoort op de variabele, oftewel waarde '1', er een grotere voorspelbaarheid is van de arbeidstijdenlocatie dan een waardering van '3'. Om de antwoorden van 'voorspelbaarheid > één maand' en 'voorspelbaarheid < één week' een plaats te geven binnen deze schaal zijn de variabelen en antwoorden omgecodeerd. Als werkenden 'ja' hebben geantwoord op de vraag of ze minstens een maand van tevoren hun arbeidstijdenlocaties weten (tiroste7), dan krijgen ze waarde '1' op de schaal van 'maandweek'. Bij 'nee' krijgen ze waarde '2'. Bij de vraag of ze hoogstens één week van tevoren hun arbeidstijdenlocatie weten, geldt dat wanneer de vraag met 'ja' is beantwoord de respondenten waarde '3' krijgen en als ze met 'nee' hebben beantwoord dan worden ze ook geplaatst onder waarde '2'. Overige waarden worden uit de variabele gecodeerd. De frequentieverdeling (zie tabel 3.4.2) van de variabele 'maandweek' toont aan dat de hercodering juist is verlopen want het aantal respondenten binnen 'maandweek' bedraagt wederom 97.947 (N), waaruit blijkt dat er geen respondenten verloren zijn gegaan (missings).

Tabel 3.4.2: Frequenties kennis locatie van arbeidsuren

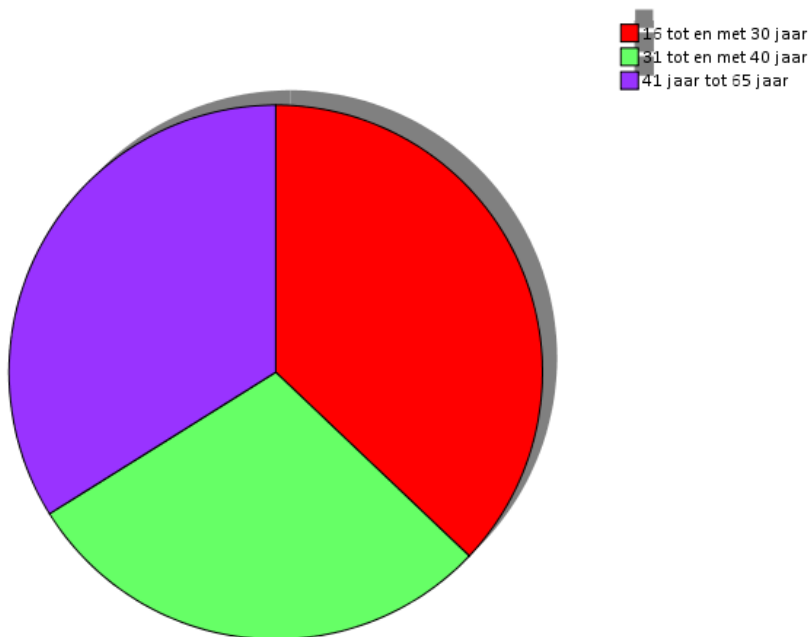
'Maandweek'	Frequentie (N)	Percentage van totaal (%)
1. Tenminste één maand van tevoren	44.929	45,9
2. Tussen vier weken en één week	41.552	42,2
3. Hoogstens één week	11.466	11,7
Totaal	97.947	100

Bron: Dataset 'WageIndicator' 2006-2010. Selectie: respondenten met valide waarde op 'satlife' en 'maandweek', bewerkt door Vuik (2012), (N = 97.947)

3.4.3 Leeftijd

Omdat dit onderzoek gaat over de invloed van de voorspelbaarheid van de arbeidstijdenlocatie, is het belangrijk dat de leeftijdsgroep wordt uitgekozen waarbij arbeid een groot deel van het dagelijks leven inneemt. Daarom wordt ervoor gekozen om de variabele 'age' te beperken tot de leeftijden van de beroepsbevolking.

Hoewel in de internationale definitie van 'beroepsbevolking' geen leeftijdsgrenzen zijn aangegeven, wordt er in de praktijk uitgegaan van de bevolking (van particuliere huishoudens) van 16 tot 65 jaar. Nadat de filter van de WageIndicator de respondenten jonger dan 16 jaar en ouder dan 64 jaar weg heeft gefilterd, telt de database 97.947 (N) respondenten die valide scoren op de variabele. Dit aantal respondenten en deze leeftijdreeks wordt vervolgens onderverdeeld in drie leeftijdsgroepen: (1) 16 tot en met 30 jaar, (2) 31 tot en met 40 jaar en (3) 41 tot 65 jaar. Hierdoor bevat de eerste leeftijdsgroep 36.317 (N) respondenten, de tweede groep 28.438 (N) en de oudste leeftijdsgroep 33.192 (N), waardoor kan worden gezegd dat in elke groep een valide aantal respondenten aanwezig is. De procentuele leeftijdsverdeling van de respondenten is schematisch weergegeven in figuur 3.4.3.

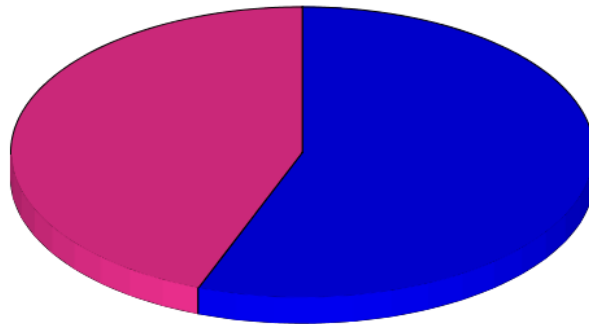
Figuur 3.4.3: Procentuele leeftijdsverdeling respondenten

Bron: Dataset 'WageIndicator' 2006-2010. Selectie: respondenten met valide waarde op 'satlife', 'maandweek' en 'leeftijd', bewerkt door Vuik (2012), (N = 97.947)

3.4.4 Sekse

De variabele 'gender' binnen de WageIndicator biedt de mogelijkheid om de veronderstelde relatie tussen voorspelbaarheid van arbeidstijdenlocaties en het geluksgevoel van de werkenden te controleren op en te specificeren naar sekse. Het gefilterde aantal respondenten bedroeg 97.947 (N) en deze respondenten blijken ook allemaal valide hebben gescoord op de variabele 'gender'. Van de respondenten zijn er 54.670 mannelijk en 43.277 vrouwelijk. Hieruit blijkt dus dat van het totaal aantal respondenten (97.947 (N)) de mannen met 55,8% de grootste groep vormen ten opzichte van 44,2% vrouwelijke respondenten. Deze verdeling is in figuur 3.4.4 nogmaals grafisch weergegeven. De variabele hoeft geen verdere aanpassingen te ondergaan om bruikbaar te zijn voor dit onderzoek.

■ % Mannen
■ % Vrouwen

Figuur 3.4.4: Procentuele verdeling sekse respondenten

Bron: Dataset 'WageIndicator' 2006-2010. Selectie: respondenten met valide waarde op 'satlife' en 'maandweek', bewerkt door Vuik (2012), (N = 97.947)

3.4.5 Partner

De directe relatie tussen de voorspelbaarheid van de arbeidstijdenlocatie en het geluksgevoel van de werkende wordt ook gecontroleerd en gespecificeerd voor de gezinssituatie. Hiermee wordt de inrichting van het huishouden bedoeld waarin een werkende zich bevindt en waarvoor hij of zij zorgt draagt. Er wordt gekeken of het hebben van een partner en/of het hebben van kinderen in een huishouden van invloed is op de relatie. De variabele die in de WageIndicator aanwezig is wat betreft de aanwezigheid van een partner heeft nog enige aanpassing voor het gebruikt kan worden. Om de aanwezigheid van de partner te meten, wordt de variabele 'hhpartn1' gebruikt. Deze variabele vraagt naar de aanwezigheid van een partner als het aantal leden van een huishouden groter is dan één. Het is echter ook mogelijk dat de respondent alleenstaand is (waardoor het aantal huishoudleden '1' bedraagt) en een huishouden zonder partner heeft. Daarom wordt de variabele gecorrigeerd voor de variabele 'hhnrmemb', waarmee aan respondenten is gevraagd hoeveel leden hun huishouden telt.

Door te corrigeren voor het aantal huishoudleden is er een nieuwe en bruikbare variabele ontstaan die ervoor zorgt dat de aanwezigheid van een partner (valide) meetbaar is. Deze nieuwe variabele 'partner' kent twee antwoordmogelijkheden: '0' geen partner en '1' wel partner. De beperking 'aantal huishoudleden = 1' betekent dat er dan dus geen partner aanwezig is en daarom worden deze antwoorden gewaardeerd onder '0'. Bij echter meer dan één huishoudlid worden de antwoorden van 'hhpartn1' ook meegerekend en zijn de waarden die daar zijn gegeven wel valide.

Oftewel, als het aantal huishoudleden meer dan één is en de respondenten beantwoorden de aanwezigheid van een partner met 'ja' dan krijgen deze respondenten binnen de nieuwe variabele 'partner' de waarde '1'. In tabel 3.4.5 is de ontstane verdeling hieruit te zien en tevens dat het totale aantal valide en bruikbare respondenten 73.317 (N) bedraagt, wat bijna 75% is van het totaal aantal respondenten waarmee het onderzoek is aangevangen (N = 97.947).

Tabel 3.4.5: frequentieverdeling variabele 'partner'

Partner?	Aantal respondenten (N)	Percentage van het totaal (%)
0. Geen partner	10.843	14,8
1. Wel partner	62.474	85,2
Totaal	73.317	100

Bron: Dataset 'WageIndicator' 2006-2010. Selectie: respondenten met valide waarde op 'satlife', 'maandweek' en 'partner', bewerkt door Vuik (2012), (N = 73.317)

Opvallend aan de frequentieverdeling van de variabele 'partner' is dat een groot deel van de werkenden wel een partner heeft in het huishouden. Ruim 85% van de ondervraagde respondenten antwoord bevestigend op de variabele 'partner' tegenover maar 14,8% respondenten zonder partner. Echter, ook het aantal respondenten zonder partner is groot genoeg voor valide onderzoek en valide conclusies.

3.4.6 Kinderen

Hoewel eerst de veronderstelling was dat bij de aanwezigheid van kinderen in een huishouden net als bij de aanwezigheid van een partner ook gecorrigeerd moest worden voor het aantal huishoudleden, blijkt dit echter niet het geval te zijn. De variabele 'hhchild', zoals hij in de WageIndicator aanwezig is, blijkt direct bruikbaar aangezien de vraag 'welke huishoudleden zijn er aanwezig' in de loop der jaren aan de WageIndicator is toegevoegd. Omdat dit onderzoek de periode 2006-2010 bevat, is omcodering niet meer nodig. Waarde '0' staat voor het hebben van geen kinderen in het huishouden en waarde '1' staat voor het wel aanwezig zijn van kinderen in het huishouden. In de onderstaande tabel (3.4.6) is de ontstane verdeling terug te lezen. Uit deze tabel blijkt dat ook hier een deel van het aanvangende aantal respondenten verloren is gegaan: waar begonnen werd met 97.947 respondenten aan het begin van het onderzoek, daar blijken 79.838 (N) respondenten valide te hebben gescoord op de variabele 'hhchild' binnen de onderzoeksfilters. Ruim 49% van het aanvangende aantal respondenten is hiermee verloren gegaan maar het resterende aantal respondenten is voldoende groot om valide onderzoek mee te doen.

Uit de tabel blijkt ook dat het grootste gedeelte (52,2%) van de valide respondenten geen rekening hoeft te houden met de aanwezigheid van kinderen in het huishouden. De overige respondenten hebben wel te maken met verantwoording voor kinderen in het huishouden.

Tabel 3.4.6: frequentieverdeling variabele 'hhchild'

Kinderen?	Aantal respondenten (N)	Percentage van het totaal (%)
0. Geen kinderen	41.637	52,2
1. Wel kinderen	38.201	47,8
Totaal	79.838	100

Bron: Dataset 'WageIndicator' 2006-2010. Selectie: respondenten met valide waarde op 'satlife', 'maandweek' en 'hhchild', bewerkt door Vuik (2012), (N = 79.838)

3.4.7 Aantal arbeidsuren

Naar verwachting speelt ook het aantal arbeidsuren dat werkenden per week werken een rol als wordt gekeken naar de relatie tussen voorspelbare arbeidstijdenlocaties en het geluk van werkenden. Om dit te kunnen meten wordt er gebruik gemaakt van de variabele 'hrsreal', oftewel, het aantal feitelijke arbeidsuren in een willekeurige week. De gegeven antwoorden bij deze variabele zijn hoofdzakelijk gegeven in hele uren maar soms ook nog in extra kwartieren. Het gemiddelde aantal arbeidsuren per week van de respondenten in de periode 2006-2010 blijkt ruim 37 uur te zijn. Er zijn respondenten die slechts een paar uur per week werken maar er zijn ook respondenten aanwezig die wel negentig uur per week werken. Na het uitvoeren van de filters en controle voor valide scores op de vraag hoeveel uur per week aan arbeid wordt besteed, blijken 85.564 (N) respondenten over te blijven, wat ruim 87% is van het totaal aantal respondenten waarmee aan het onderzoek is begonnen (N = 97.947).

Om de zeer grote spreiding en de vele uren en kwartieren die als antwoorden zijn opgegeven overzichtelijker te maken, worden de gegeven antwoorden verdeeld in categorieën welke samen de variabele 'arbeidsuren' vormen. De categorieën zijn: (1) één tot twintig uur, (2) twintig tot veertig uur en (3) veertig uur of meer. Tabel 3.4.7 maakt duidelijk dat het grootste gedeelte van de respondenten, 53%, veertig uur of meer per week werkt.

Tabel 3.4.7: frequentieverdeling respondenten aantal uren per week

Aantal uren	Aantal respondenten (N)	Percentage van totaal (%)
1. één tot twintig uur	5.767	6,8
2. twintig tot veertig uur	34.433	40,2
3. veertig uur of meer	45.364	53,0
Totaal	85.564	100

Bron: Dataset 'WageIndicator' 2006-1010. Selectie: respondenten met valide waarde op 'satlife', 'maandweek' en 'aantal uren', bewerkt door Vuik (2012), (N = 85.564)

3.5 Methode van onderzoek

Allereerst zullen de directe relaties tussen 'voorspelbaarheid > één maand' en 'voorspelbaarheid < één week' en het geluksgevoel van de werkenden worden getoetst op de waarde van de Pearson correlatiecoëfficiënt (r). Hierna zullen de beschreven variabelen door middel van partiële correlaties worden gebruikt ter controle of eventueel gevonden relaties op toeval berusten omdat het een selectieve groep respondenten is of dat de voorspelbaarheid van de arbeidstijdenlocaties echt van invloed is op het geluksgevoel van de werkenden.

Alvorens daarna wordt overgegaan op specificaties van het onderzoek waarin de opgestelde onderzoekshypothesen worden getoetst, worden per variabele de gemiddelde geluksscores, de procentuele verdeling van de geluksscores en de procentuele verdeling van de geluksscores gekoppeld aan elke categorie van de variabele 'maandweek' weergegeven. Afhankelijk van de variabele zal een t-toets (bij twee categorieën) of een ANOVA-analyse (bij meer dan twee categorieën) worden uitgevoerd om te controleren of de (eventueel) geconstateerde verschillen binnen de specificerende variabele significant zijn. Hierna zal worden gekeken of er verschillen zijn in de relaties tussen 'voorspelbaarheid > één maand', 'voorspelbaarheid < één week' en het geluksgevoel van de werkenden.

Als laatste zal het onderzoek worden gespecificeerd voor de verschillende bedrijfssectoren (hoofdstuk vijf). Voor alle bedrijfssectoren, zoals verdeeld binnen de NACE-classificatie, zal de procentuele frequentieverdeling van de variabele 'maandweek' worden weergegeven en hierbij wordt ook de gemiddelde geluksscore vermeld. Aan de hand van deze verdeling kan worden gekeken of er grote opvallende verschillen zijn tussen de bedrijfssectoren wat betreft de voorspelbaarheid van de arbeidstijdenlocaties en of er (ook) grote verschillen zijn in de gemiddelde geluksscores. Bij constatering van grote verschillen zullen enkele bedrijfssectoren nader worden uitgelicht.

4. Resultaten

Dit hoofdstuk bevat een verslag van de gevonden onderzoeksuitkomsten. Allereerst zal de onderlinge samenhang van de gebruikte variabelen worden weergegeven aan de hand van correlaties (r), waarna wordt overgaan naar de toetsing van de relatie tussen de voorspelbaarheidvariabelen en het geluksgevoel van de werkenden met als extra controle de (mogelijke) invloed van de variabelen sekse, leeftijd, aanwezigheid van een partner, aanwezigheid van kinderen en het aantal arbeidsuren per week. Hierna zal worden gespecificeerd naar dezelfde variabelen, zullen de gemiddelde geluksscores en de procentuele geluksverdelingen grafisch in kaart worden gebracht en zal worden aangetoond of de gevormde hypothesen moeten worden aangenomen of juist verworpen.

4.1 Correlaties (r) tussen variabelen

Binnen dit onderzoek worden er verschillende variabelen gebruikt als afhankelijke, onafhankelijke, specificerende of controlerende variabele. De variabelen zijn: (1) de voorspelbaarheid van de arbeidstijdenlocaties, verdeeld in (a) minstens één maand van tevoren ('tiroste7') en (b) hoogstens één week van tevoren ('tiroste8'), (2) geluk, (3) bedrijfssectoren, (4) sekse, (5) leeftijd, (6) aanwezigheid partner, (7) aanwezigheid kind en (8) aantal wekelijkse arbeidsuren. Door middel van de Pearson correlatiecoëfficiënt (r) is de onderlinge samenhang van berekend en het totaaloverzicht van de correlaties is weergegeven in bijlage B. Wat allereerst opvalt is dat veel van de variabelen significant ($p < 0.05$) samenhangen. Daarnaast is ook te zien dat alle variabelen significant gerelateerd zijn aan geluk, maar hoe en in welke mate het geluk wordt beïnvloed, zal dieper onderzoek hierna aantonen.

4.2 Directe relatie voorspelbaarheid en geluk

Als eerste stap worden de directe relaties tussen de voorspelbaarheid van de arbeidstijdenlocatie en het geluksgevoel dat de werkenden ervaren getoetst. Voor de voorspelbaarheid van de locatie van de arbeidstijden wordt gebruik gemaakt van de variabelen 'voorspelbaarheid > één maand' en 'voorspelbaarheid < één week', en het geluksgevoel kan worden gemeten door de al in de WageIndicator aanwezige variabele 'satlife'. Vanuit de theorie zijn drie mogelijke relaties verondersteld, namelijk dat de mate van voorspelbaarheid van de locaties van arbeidstijden geen invloed heeft op het geluksgevoel van de werkenden (hypothese 1.0), dat vaste en voorspelbare locaties van arbeidstijden een positieve invloed hebben op het algemene geluksgevoel van werkenden (hypothese 1a), dat veranderende en onvoorspelbare locaties van de arbeidsuren een

negatieve invloed hebben op het geluksgevoel van werkenden (hypothese 1b) of dat ze juist een positieve invloed uitoefenen op het geluksgevoel (hypothese 1c). Dit betekent voor de variabele ‘voorspelbaarheid > één maand’ dat hier een positieve relatie wordt verwacht. Want, als respondenten de stelling met ‘nee’ hebben beantwoord, weten ze dus eerder dan één maand van tevoren al hun tijdstippen. Voor ‘voorspelbaarheid < één week’ wordt daarentegen een negatieve relatie verwacht.

4.2.1 Geluksscores binnen ‘maandweek’

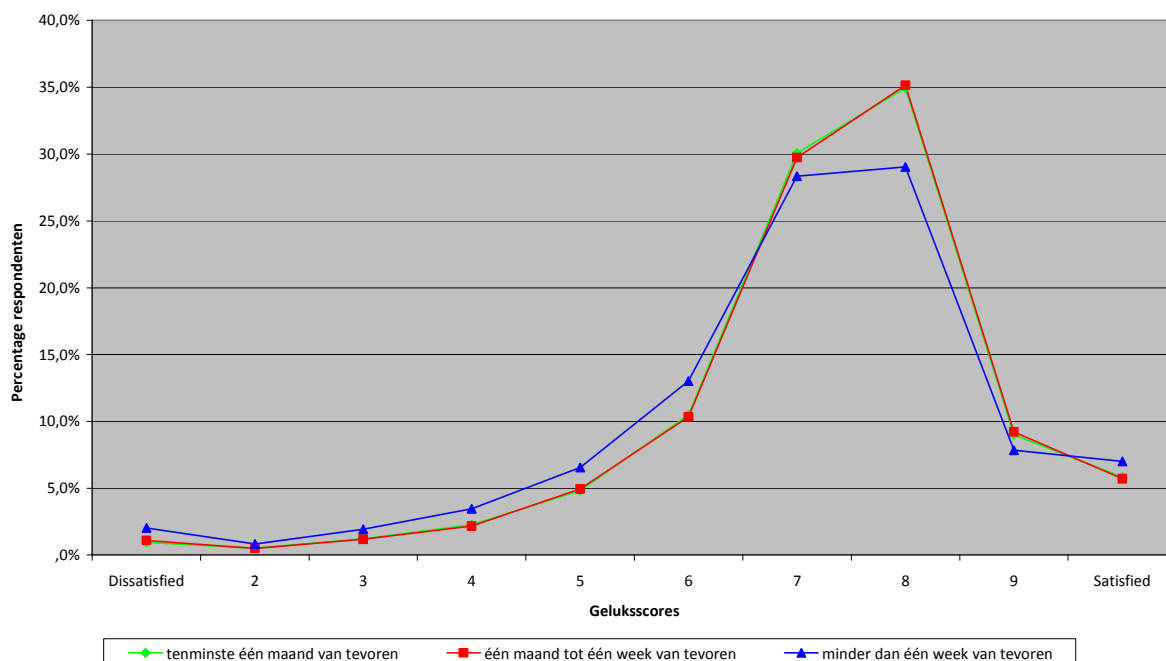
Nadat de variabelen zijn omgecodeerd en de variabele ‘maandweek’ is gevormd en alvorens wordt overgegaan naar de toetsing van de veronderstelde relaties tussen de voorspelbaarheid van de arbeidstijdenlocatie en het geluksgevoel, worden eerst de gemiddelde geluksscores van de groepen werkenden getoond. Uit tabel 4.2.1 is af te lezen dat het gemiddelde geluksgevoel van de valide groep respondenten 7,27 bedraagt (N = 97.947 en standaarddeviatie 1,558). De respondenten die hoogstens één week van tevoren hun arbeidstijdenlocatie weten, waarderen hun leven gemiddeld zichtbaar minder met een 7,05 (N = 11.466 en standaarddeviatie 1,783) dan de andere twee groepen die eerder kennis hebben van de locatie. In grafiek 4.2.1 is de procentuele verdeling te zien van de respondenten, per gelukscijfer en per periode van kennis van de arbeidstijdenlocaties.

Uit grafiek 4.2.1 blijkt dat alleen de respondenten die hoogstens één week van tevoren de arbeidstijdenlocaties weten duidelijk verschillen wat betreft de geluksscores. De andere twee groepen vertonen een bijna identieke lijn. Dit komt overeen met de identieke gemiddelde geluksscore, namelijk 7,3 terwijl de afwijkende groep respondenten lager scoort met een 7,05.

Tabel 4.2.1 Gemiddelde geluksscore per periode van kennis arbeidstijdenlocatie

Periode van kennis van arbeidstijdenlocatie	Gemiddeld geluk	Aantal respondenten (N)	Standaard deviatie (Std)	Maximum	Minimum	Skewness
1. Minstens één maand	7,30	44.929	1,517	Satisfied (10)	Dissatisfied (1)	-1,157
2. Tussen vier weken en één week	7,30	41.552	1,529	Satisfied (10)	Dissatisfied (1)	-1,206
3. Hoogstens één week	7,05	11.466	1,783	Satisfied (10)	Dissatisfied (1)	-1,046
Totaal	7,27	97.947	1,558	Satisfied (10)	Dissatisfied (1)	-1,176

Bron: Dataset ‘WageIndicator’ 2006-2010. Selectie: respondenten met valide waarde op ‘satlife’ en ‘maandweek’, bewerkt door Vuik (2012), (N = 97.947)

Grafiek 4.2.1: Procentuele verdeling geluksscores binnen ‘maandweek’

Bron: Dataset ‘WageIndicator’ 2006-2010. Selectie: respondenten met valide waarde op ‘satlife’ en ‘maandweek’, bewerkt door Vuik (2012), (N = 97.947)

4.2.2 Samenhang voorspelbaarheidvariabelen en geluk

Hoewel er een nieuwe variabele ‘maandweek’ is gevormd, wordt het effect van de voorspelbaarheid van de arbeidstijdenlocaties op het geluksgevoel niet met deze variabele onderzocht. Voor de meting van het effect worden de variabelen ‘voorspelbaarheid > één maand’ en ‘voorspelbaarheid voorspelbaarheid < één week’ apart van elkaar getoetst in relatie met het geluksgevoel.

Door middel van lineaire regressieanalyses is de directe relatie tussen de voorspelbaarheid van de arbeidstijdenlocaties en het geluksgevoel onderzocht (zie bijlage A). Door de aparte toetsing van de variabelen ‘voorspelbaarheid > één maand’ en ‘voorspelbaarheid voorspelbaarheid < één week’ in relatie met het geluksgevoel ontstaan er twee aparte regressiemodellen. De eerste relatie, waar ‘voorspelbaarheid > één maand’ in verband is gebracht met het geluksgevoel blijkt significant positief. Het verband tussen beide variabelen heeft een Pearson correlatiecoëfficiënt (r) van ,017 bij $p < 0.001$ (N = 95.537). Ook de veronderstelde negatieve relatie tussen ‘voorspelbaarheid voorspelbaarheid < één week’ en het geluksgevoel blijkt significant, met $r = -,054$ bij $p < 0.001$ (N = 91.445). Dit maakt dat de hypothesen 1a en 1b kunnen worden aangenomen en dat de nulhypothese (h1.0) en hypothese 1c moeten worden verworpen.

De verklaarde variantie van 'voorspelbaarheid > één maand' op het geluksgevoel van de werkenden lijkt echter niet groot. Zo bedraagt de R Square (R^2), beter bekend als de verklaarde variantie, van 'voorspelbaarheid > één maand' 0,03%. De R Square (R^2) van 'voorspelbaarheid voorspelbaarheid < één week' is groter en bedraagt 0,29%. Echter, de voorspelbaarheid van de arbeidstijdenlocaties is een factor buiten de psychische omstandigheden van de werkenden om. De psychische omstandigheden/individuele factoren van de werkenden verklaren voor een zeer groot deel het geluksgevoel van de werkenden waardoor nog een klein deel overblijft voor factoren buiten het individu om die het geluksgevoel beïnvloeden (zie §2.1). Deze levensomstandigheden zijn zeer wijdverspreid van arbeid tot aan woonomgeving en hebben samen een maximale verklaarde variantie (R^2) van 15 tot 20%. Arbeid beslaat slechts een klein deel van deze verklaarde variantie, en de onderzochte invloed van de voorspelbaarheid van arbeidstijdenlocaties is hier een nog kleiner onderdeel van. De verklaarde varianties van 0,03% en 0,29% van het geluksgevoel zijn in verhouding dus vrij sterk en mogen niet worden verwaarloosd. Vooral de verklaarde variantie van 0,29% is in verhouding sterk. Oftewel, lage voorspelbaarheid van arbeidstijdenlocaties oefent wel degelijk negatieve invloed uit op het geluksgevoel van de werkenden.

4.3 Controlevariabelen

De gevonden significante relaties tussen 'voorspelbaarheid > één maand' en 'voorspelbaarheid voorspelbaarheid < één week' en het geluksgevoel van de werkenden dienen echter gecontroleerd te worden op de invloed van andere factoren. Hierdoor worden de waarden van de gevonden correlatiecoëfficiënten gecorrigeerd voor de invloed van andere factoren en kan worden vastgesteld of de gevonden relaties op toeval berusten, omdat dit onderzoek is uitgevoerd met een selectieve groep respondenten of dat de relaties wel echt valide zijn en dat werkenden echt ongelukkiger worden bij mindere mate van voorspelbaarheid van hun arbeidstijdenlocaties. Door middel van partiële correlatie wordt de invloed van de controlevariabelen berekend.

4.3.1 Controle voor sekse

Als eerste wordt gekeken of het geslacht van de werkenden van invloed is op de relatie. Als door middel van een partiële correlatieberekening het effect van sekse wordt berekend, een eerste-orde correlatie, blijkt dat de relatie tussen 'voorspelbaarheid > één maand' en het geluksgevoel sterker wordt dan zonder controle voor sekse. Zonder controle voor sekse ($N = 95.535$) bedroeg de relatie ,017 bij $p < 0.001$ terwijl na controle voor sekse ($N = 95.534$) de relatie ,019 bij $p < 0.01$ laat zien. Hier kan worden gesproken over een licht onderdrukkend effect van sekse op de relatie tussen

‘voorspelbaarheid > één maand’ en het geluksgevoel. Zonder controle was de verklaarde variantie (R^2) 0,03% en na controle voor sekse blijkt die 0,04% te zijn. Ook al stijgt de verklaarde variantie met 1/3, het percentage verklaarde variantie is nog steeds erg klein.

De relatie tussen ‘voorspelbaarheid voorspelbaarheid < één week’ en het geluksgevoel ($N = 91.443$) was significant negatief met een correlatiecoëfficiënt (r) van $-,054$ bij $p < 0.001$ zonder controlevariabelen. Na controle voor de invloed van de sekse blijkt de relatie significant negatief te zijn met een correlatiecoëfficiënt (r) van $-,053$ bij $p < 0.001$ ($N = 91.442$). Dit houdt voor de verklaarde variantie (R^2) in dat het verwaarloosbaar verkleint van 0,29% naar 0,28% na controle, en kan er worden gesteld dat de controle voor sekse geen werkelijke grote invloed heeft op de oorspronkelijke correlatiecoëfficiënt ($-,054$).

Als wordt gecontroleerd voor sekse blijkt dus dat bij grotere voorspelbaarheid van de arbeidstijdenlocaties de relatie tussen ‘voorspelbaarheid > één maand’ en geluk wel iets sterker wordt maar dat dit voor de relatie tussen ‘voorspelbaarheid voorspelbaarheid < één week’ en het geluk niet opgaat.

4.3.2 Controle voor leeftijd

Ook zullen de relaties tussen de voorspelbaarheidvariabelen van de arbeidstijdenlocaties en het geluksgevoel van de werkenden worden gecontroleerd voor de leeftijd van de werkenden. De respondenten zijn in leeftijdsgroepen opgedeeld in de variabele ‘leeftijd’: (1) 16 tot en met 30 jaar, (2) 31 tot en met 40 jaar en (3) 41 tot 65 jaar. Zonder te corrigeren voor de invloed van controlevariabelen bedraagt de waarde van de Pearson correlatiecoëfficiënt (r) tussen ‘voorspelbaarheid > één maand’ en het geluksgevoel $,017$ ($p < 0.001$ en $N = 95.535$). Na controle voor de respondentenleeftijd blijkt dat de relatie significant wel sterker positief is geworden maar dat het verschil minimaal is. De correlatiecoëfficiënt (r) bedraagt na controle $,019$ bij $p < 0.01$ ($N = 95.534$). Dit verschil is hetzelfde als het verschil wanneer er wordt gecontroleerd voor sekse. De verklaarde variantie (R^2) is hier dan ook hetzelfde en verandert van 0,03% in 0,04% van het geluksgevoel van de werkenden.

De relatie tussen ‘voorspelbaarheid voorspelbaarheid < één week’ en het geluksgevoel van de werkenden blijkt na controle voor de leeftijd significant iets sterker negatief te worden dan zonder controle voor de leeftijd. Waar de relatie eerst een correlatiecoëfficiënt (r) $-,054$ bij $p < 0.001$ had, blijkt deze na controle te zijn veranderd in $-,057$ bij $p < 0.001$ ($N = 91.442$). In tegenstelling tot het geslacht van de werkenden blijkt controle voor de leeftijd van de werkenden de relatie sterker te maken en kan er worden gesproken over een licht onderdrukkend effect van de leeftijd op de relatie tussen ‘voorspelbaarheid voorspelbaarheid < één week’ en het geluksgevoel. De verklaarde variantie

(R²) van 'voorspelbaarheid voorspelbaarheid < één week' voor het geluksgevoel van de werkenden bedraagt na controle voor de leeftijd 0,32% en daarvoor was het 0,29%.

Ondanks dat de verschillen minimaal zijn, zijn het wel significante verschillen die zijn te ontdekken na de controle voor de leeftijd. De directe relatie tussen de voorspelbaarheid van de locatie van de arbeidstijden en het geluksgevoel wordt zowel bij 'voorspelbaarheid > één maand' als 'voorspelbaarheid voorspelbaarheid < één week' significant iets sterker.

4.3.3 Controle voor aanwezigheid van partner

Nadat is gecorrigeerd voor de persoonsgebonden factoren sekse en leeftijd wordt er ook gecontroleerd voor leefomstandigheden, in dit geval voor de invloed van de huishoudsamenstelling. Uit het theoretische hoofdstuk kwam naar voren dat er verschillen zijn in het geluksgevoel van individuen zonder partner en individuen met een partner, waarbij de laatste groep het leven hoger waardeert. De in de WageIndicator aanwezige variabele om de aanwezigheid van een partner te meten 'hhpartn1', is gecorrigeerd voor het aantal huishoudleden ('hnmemb') wat geresulteerd heeft in de nieuwe variabele 'partner' waarbij waarde '0' staat voor geen partner aanwezig en waarde '1' voor wel partner aanwezig. Voordat later in dit onderzoek wordt gespecificeerd naar werkenden met partner en zonder partner, worden eerst de relaties tussen de voorspelbaarheidvariabelen en het geluksgevoel van de werkenden gecorrigeerd voor de invloed van 'partner'.

Na controle van de positieve significante relatie tussen 'voorspelbaarheid > één maand' en het geluksgevoel van de werkenden voor de aan- of afwezigheid van een partner blijkt dat de variabele niet/amper veranderd. Hoewel uit de lineaire regressieanalyse naar voren kwam dat de Pearson correlatiecoëfficiënt (r) tussen 'voorspelbaarheid > één maand' en geluk ,017 ($p < 0.001$ en 95.537) was, blijkt uit het partiële correlatiemodel waarin wederom ook de relatie tussen 'voorspelbaarheid > één maand' en het geluk wordt gemeten zonder correctie voor 'partner' (de zero-orderanalyse), dat de correlatiecoëfficiënt (r) ,018 bij $p < 0.001$ (N = 71.612) is geworden. Dit wordt veroorzaakt door de afname van het aantal respondenten. Bij controle voor 'partner' (N = 71.611) is dezelfde correlatiecoëfficiënt (r) terug te vinden op hetzelfde significantieniveau, waaruit geconcludeerd kan worden dat de variabele geen invloed uitoefent op de relatie tussen 'voorspelbaarheid > één maand' en het geluksgevoel.

Ook de relatie tussen 'voorspelbaarheid voorspelbaarheid < één week' en het geluksgevoel, zonder eerste-orde correlatie (N = 68.042), blijkt iets te zijn veranderd. Zo bedroeg de waarde eerst -,054 bij $p < 0.001$ maar deze is veranderd in -,053. Bij de eerste-orde correlatie met de variabele 'partner' blijkt dat de relatie tussen 'voorspelbaarheid < één week' en het geluksgevoel van de

werkenden significant minder negatief is geworden want $r = -,049$ bij $p < 0.001$ ($N = 68.041$). Dit betekent dat de verklaarde variantie (R^2) ook minder is geworden en is veranderd van 0,28% van geluk in 0,24%. Hieruit blijkt dat correctie voor 'partner' een kleine invloed heeft op de correlatiecoëfficiënt (r) van de relatie tussen 'voorspelbaarheid < één week' en het geluksgevoel van de werkenden, al is de correctie niet zo groot dat er echt gesproken kan worden van werkelijke invloed van 'partner' op de oorspronkelijke relatie. Oftewel, zowel wat betreft de invloed van 'voorspelbaarheid > één maand' en 'voorspelbaarheid < één week' op het geluksgevoel zijn geen (grote) veranderingen te vinden als wordt gecontroleerd op 'partner'.

4.3.4 Controle voor aanwezigheid van kinderen

Ook de aanwezigheid van kinderen in een huishouden zou een invloedrijke factor kunnen zijn op de relatie tussen de voorspelbaarheid van de arbeidstijdenlocaties en het geluksgevoel van de werkenden. De variabele 'hhchild' wordt gebruikt om te onderzoeken of er een significante invloed aanwezig is. Na het uitvoeren van een partiële correlatieberekening blijkt dat de aanwezigheid van kinderen geen significante invloed uitoefent op de relatie tussen 'voorspelbaarheid > één maand' en geluk. De Pearson correlatiecoëfficiënt (r) laat een zelfde waarde zien als zonder controle voor kinderen: ,016 als $p < 0.001$ ($N = 77.935$). Voor de grote mate van voorspelbaarheid blijkt de aanwezigheid van kinderen dus geen rol te spelen. Dit blijkt ook het geval te zijn bij een kleine mate van voorspelbaarheid ('voorspelbaarheid < één week') van de arbeidstijdenlocaties. Waar bij de zero-order correlatieberekening het verband tussen 'voorspelbaarheid < één week' en geluk een negatieve significante waarde van -,053 laat zien als $p < 0.001$ ($N = 74.785$), daar laat de relatie na controle voor de aanwezigheid van kinderen in het huishouden een negatieve significante relatie zien van -,052 als $p < 0.001$ ($N = 74.784$). Dit zorgt voor een verandering van de verklaarde variantie (R^2) zien van 0,29% naar 0,28%.

De af- of aanwezigheid van kinderen in een huishouden blijkt dus geen grote invloed uit te oefenen op de relatie tussen de mate van voorspelbaarheid van de arbeidstijdenlocaties en het geluksgevoel van de werkenden.

4.3.5. Controle voor het aantal wekelijkse uren

Het aantal uren dat iemand per week werkt, in een willekeurige werkweek heeft mogelijk een significante invloed op de directe relatie tussen voorspelbaarheid van de arbeidstijdenlocaties en het geluksgevoel van de werkenden. De antwoorden van de respondenten zijn verdeeld in drie groepen binnen de nieuwe variabele 'arbeidsuren': (1) één tot twintig uur, (2) twintig tot veertig uur en (3)

veertig uur of meer. Hiermee wordt vastgehouden aan de internationale definitie van Eurostat waarin de beroepsbevolking bestaat uit werkenden die minstens één uur per week werken.

Na controle voor het aantal arbeidsuren per week blijkt dat de correlatiecoëfficiënt (r) van de relatie tussen 'voorspelbaarheid > één maand' en het geluksgevoel is veranderd van ,017 ($p < 0.001$ en $N = 83.520$) in ,018 ($p < 0.001$ en $N = 83.519$). Hieruit blijkt dat het aantal arbeidsuren wel een significant onderdrukkende invloed heeft op de relatie maar dat deze invloed wederom erg klein is. Dit is ook terug te vinden in de hoeveelheid verklaarde variantie (R^2), namelijk 0,029% wordt 0,032%. Bij de relatie tussen 'voorspelbaarheid < één week' en geluk is ook verandering te zien van de correlatiecoëfficiënt (r) als de waarden voortkomend uit de lineaire regressieanalyse en de zero-orderanalyse worden vergeleken. Bij de lineaire regressie gaf de Pearson (r) een waarde aan van -,054 bij $p < 0.001$ en bij de zero-orderanalyse van het aantal wekelijkse arbeidsuren blijkt dat de waarde tussen 'voorspelbaarheid < één week' en het geluk is toegenomen naar -,058 ($p < 0.001$ en $N = 79.876$), wat het gevolg is van de afname van het aantal respondenten. Dit zorgt voor een stijging van de verklaarde variantie (R^2) van 0,29% naar 0,34%. Als daarna de relatie wordt gecontroleerd voor de invloed van het aantal wekelijkse arbeidsuren is te zien dat de waarde (r) hetzelfde blijft, waardoor geconcludeerd kan worden dat het aantal arbeidsuren geen invloed heeft op de oorspronkelijke correlatiecoëfficiënt (r) en dat controle voor het aantal wekelijkse arbeidsuren geen opvallende verschillen oplevert voor de relaties tussen de voorspelbaarheidvariabelen en het geluksgevoel van de werkenden.

4.4 Specificerende variabelen

Nu de relaties tussen de voorspelbaarheidvariabelen en het geluksgevoel zijn gecontroleerd op invloed van andere factoren, is het ook belangrijk om onderscheid te maken tussen verschillende groepen Nederlandse werkenden. Waar de factoren sekse, leeftijd, partner, kinderen en het aantal arbeidsuren net controlevariabelen waren, daar zijn het nu de specificerende variabelen. In bijlage A zijn de gevonden Pearson correlatiecoëfficiënten (r) weergegeven.

4.4.1 Sekse

Zoals uit de theorie is gebleken, lijkt het geslacht van de werkende significant van invloed op de relaties tussen de voorspelbaarheid van arbeidstijdenlocaties en het geluksgevoel. Om dit te onderzoeken worden mannen en vrouwen met elkaar vergeleken en de relaties gespecificeerd naar geslacht. Uit de gemiddelde geluksscores en het verloop van de geluksscores blijkt dat er een klein verschil te vinden is tussen mannen en vrouwen. De Nederlandse mannen uit de beroepsbevolking

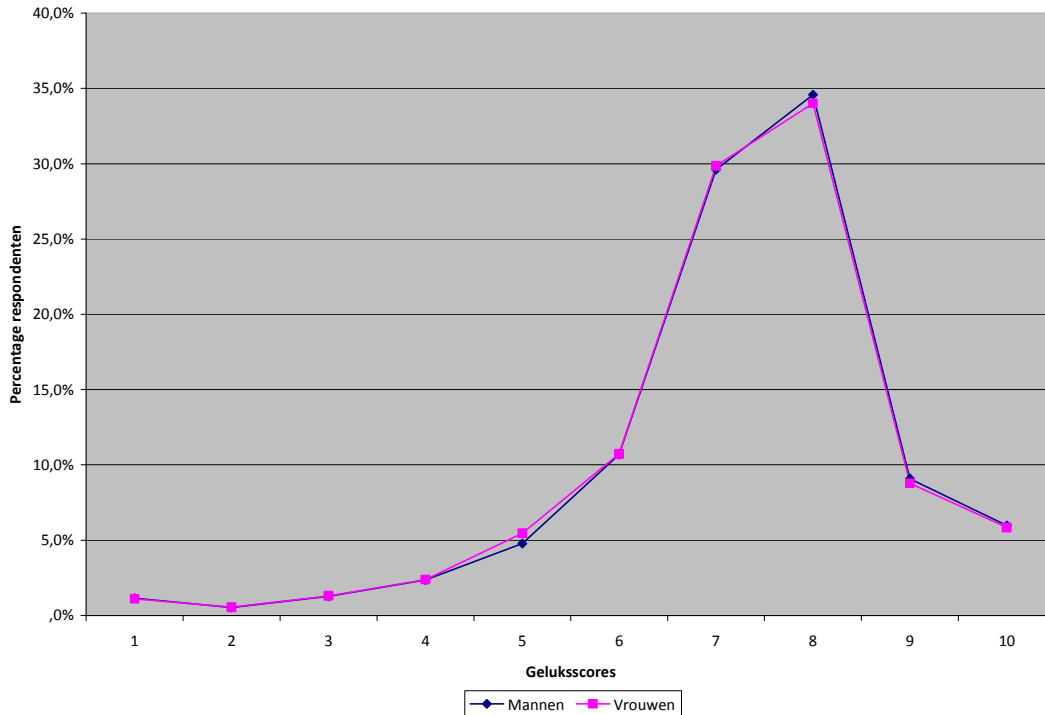
geven gemiddeld een geluksscore van 7,29 (N = 54.670 met een standaarddeviatie van 1,556), terwijl de vrouwelijke beroepsbevolking het leven gemiddeld iets lager waardeert met een 7,26 (N = 43.277 en een standaarddeviatie van 1,560). Hoewel het CBS voor 2010 (Boelhouwer, 2011) constateerde dat mannen het leven gemiddeld met een 7,8 waardeerden en de vrouwen iets hoger met een 7,9, blijkt dus dat voor de periode 2006-2010 de mannen gemiddeld hoger scoren maar dat de verschillen klein zijn. De gevonden gegevens zijn ook weergegeven in tabel 4.4.1.

Tabel 4.4.1 Gemiddelde geluksscores mannen en vrouwen

Geslacht	Gemiddeld geluk	Aantal respondenten (N)	Standaard deviatie (Std)	Maximum	Minimum	Skewness
0. Mannen	7,29	54.670	1,556	Satisfied (10)	Dissatisfied (1)	-1,195
1. Vrouwen	7,26	43.277	1,560	Satisfied (10)	Dissatisfied (1)	-1,152
Totaal	7,27	97.947	1,558	Satisfied (10)	Dissatisfied (1)	-1,176

Bron: Dataset 'WageIndicator' 2006-2010. Selectie: respondenten met valide waarde op 'satlife', 'maandweek' en 'gender', bewerkt door Vuik (2012), (N =97.947)

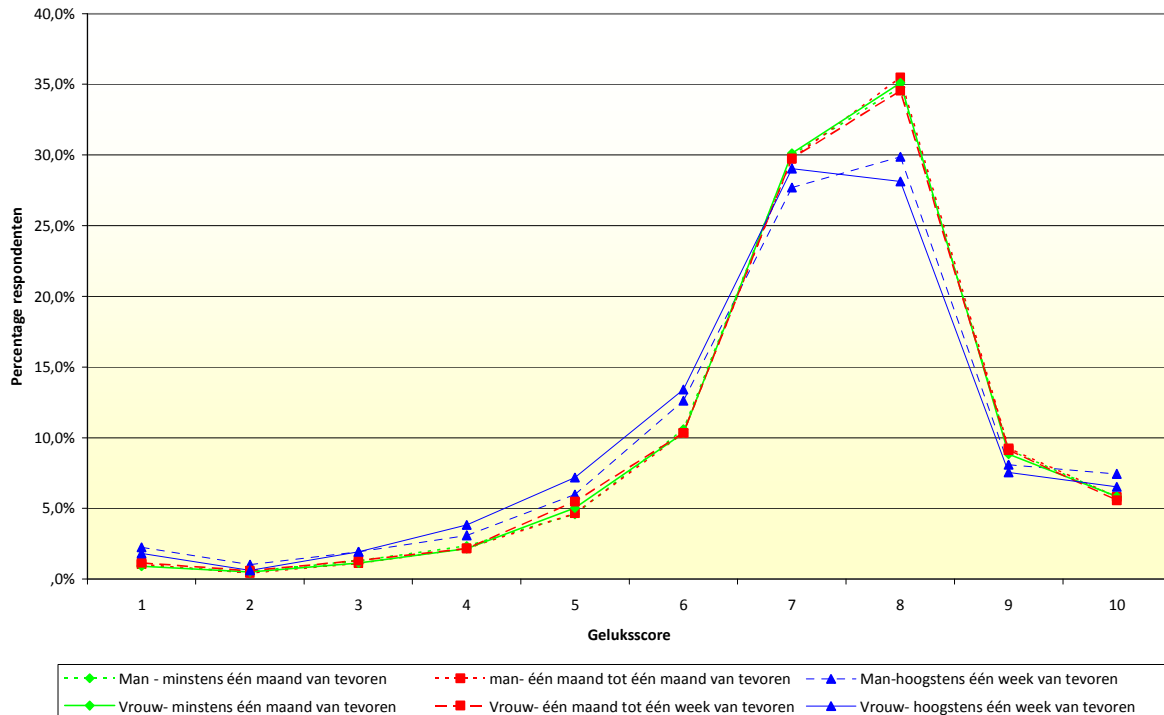
Ook de procentuele verdeling van alle geluksscores van de mannelijke en vrouwelijke respondenten is nader bekeken en grafisch weergegeven. Zoals te zien is in grafiek 4.4.1.1 is deze procentuele verdeling nagenoeg gelijk voor de mannen en de vrouwen en zijn er geen opvallende verschillen afleesbaar.

Grafiek 4.4.1.1 Procentuele verdeling geluksscores van mannen en vrouwen

Bron: Dataset 'WageIndicator' 2006-2010. Selectie: respondenten met valide waarde op 'satlife', 'maandweek' en 'gender', bewerkt door Vuik (2012), (N =97.947)

Voordat wordt overgegaan naar de berekening of er significante verschillen tussen mannen en vrouwen zijn wat betreft de invloed van de voorspelbaarheid van arbeidstijdenlocaties op het geluksgevoel, zijn de procentuele geluksverdelingen van zowel de mannen als de vrouwen in combinatie met elke categorie van de variabele 'maandweek' weergegeven. Uit grafiek 4.4.1.2 blijkt dat zowel voor mannen als voor vrouwen waarde '3' van 'maandweek', oftewel het tijdsbestek van hooguit één week van tevoren kennis hebben van de arbeidstijdenlocaties, negatief afwijkt van de andere twee waarden. Waarde '3' van 'maandweek' komt overeen met een positieve waarde op 'tiroste8' (hoogstens één week van tevoren weet ik mijn arbeidstijdenlocaties). De gevonden negatieve afwijking van de procentuele verdeling van de geluksscores van zowel mannen als vrouwen komt overeen met het al eerder verkregen algemene inzicht dat 'voorspelbaarheid < één week' significant negatief gerelateerd is aan het geluksgevoel van de werkenden.

Grafiek 4.4.1.2: Procentuele verdeling geluksscores per sekse in relatie met maandweek

Bron: Dataset 'WageIndicator' 2006-2010. Selectie: respondenten met valide waarde op 'satlife', 'maandweek' en 'gender', bewerkt door Vuik (2012), (N = 97.947)

De nulhypothese (2.0) gaat er vanuit dat er geen verschil is tussen mannen en vrouwen wat betreft de directe invloed van de voorspelbaarheid van arbeidstijdenlocaties op het geluksgevoel. Bij het vergelijken van de mannelijke en de vrouwelijke respondenten wat betreft hun gemiddelde waardering van het leven, oftewel de geluksscore, bleek er ook weinig verschil aanwezig te zijn (zie tabel 4.4.1), al zijn de mannen gemiddeld iets gelukkiger.

Om te onderzoeken of dit kleine verschil in de gemiddelde geluksscore significant is en dus geldig voor de hele populatie wordt er gebruik gemaakt van de Independent-Samples T Test. Allereerst is gekeken naar de waarde van de Levene's toets, welke de nulhypothese test en aangeeft of de variantie van de groepen gelijk is. Deze blijkt niet significant te zijn als $p < 0.05$, want de F-waarde is ,269 bij een significantie van ,604. Dit betekent dat de varianties als gelijk kunnen worden verondersteld. Hierdoor is gekeken naar de t-toets bij 'Equal variances assumed' waar de waarde van de t-toets 3,021 is en de tweezijdige overschrijdingskans (sig. 2-tailed) 0,003 bij 97.945 vrijheidsgraden (df) bedraagt. Dit houdt in dat de waarde significant is als $p < 0.05$ en dat de nulhypothese (2.0) met een betrouwbaarheid van 95% kan worden verworpen, wat betekent dat de relaties tussen de voorspelbaarheidvariabelen en het geluksgevoel significant verschillend zijn tussen mannen en vrouwen.

Door de significantie en sterkte van de relaties tussen 'voorspelbaarheid > één maand' en 'voorspelbaarheid < één week' en geluk te onderzoeken voor mannen en voor vrouwen, wordt gekeken of er verschillen zijn. De Pearson correlatiecoëfficiënt (r) van de relatie tussen 'voorspelbaarheid > één maand' en het geluksgevoel van de mannen bedraagt ,005 maar is niet significant als $p < 0.01$ of $p < 0.1$ ($N = 53.519$). Dit staat geheel in tegenstelling tot de gevonden significante positieve relatie tussen de variabelen, berekend over zowel mannen en vrouwen (,017 als $p < 0.001$). Als wordt gekeken naar de invloed van 'voorspelbaarheid < één week' op het geluksgevoel van de mannen dan blijkt deze relatie wel significant te zijn. Met een waarde (r) van -,048 en $p < 0.001$ ($N = 50.952$) is de relatie iets minder sterk dan de relatie waarin zowel de antwoorden van de mannelijke en vrouwelijke respondenten zijn meegenomen (-,054 als $p < 0.001$).

De vrouwelijke groep respondenten laat een heel ander beeld zien. Waar de relatie tussen 'voorspelbaarheid > één maand' en het geluksgevoel bij de mannen geen significantie laat zien, daar is bij de vrouwen wel een significante positieve relatie aanwezig. Met een waarde van de Pearson correlatiecoëfficiënt (r) van ,035 als $p < 0.001$ ($N = 42.018$) is de relatie bij de vrouwen zelfs ruim twee keer zo sterk dan de relatie als mannen en vrouwen beiden worden meegenomen in de berekeningen. Ook de relatie tussen 'voorspelbaarheid < één week' en het geluksgevoel is bovengemiddeld sterk bij de vrouwelijke groep. Bij de meting van de antwoorden van alle respondenten (zowel mannen als vrouwen) bedroeg de correlatiewaarde (r) -,054 ($p < 0.001$) maar als alleen de vrouwelijke groep respondenten wordt bekeken, is de waarde toegenomen naar -,060 als $p < 0.001$ ($N = 40.493$).

Uit deze opvallende verschillen kan worden geconcludeerd dat mannen en vrouwen niet hetzelfde reageren op de voorspelbaarheid van de arbeidstijdenlocaties. Terwijl hoge mate van voorspelbaarheid voor de mannen niet uit blijkt te maken, heeft dit bij vrouwen wel een positieve invloed op het geluksgevoel. Mannen zijn echter wel gevoelig voor lage mate van voorspelbaarheid van de arbeidstijdenlocaties, maar ook hier blijken vrouwen gevoeliger te zijn. De vrouwelijke groep werkenden laat niet alleen een significant negatievere relatie zien tussen 'voorspelbaarheid < één week' en het geluk dan de mannen, maar daarnaast ook negatievere relatie dan de relatie berekend over alle respondenten (dus zonder specialisatie). Dit geeft reden om de nulhypothese (H2.0) en hypothese 2b te verwerpen maar om hypothese 2a aan te nemen.

4.4.2 Leeftijd

De variabele 'age' uit de WageIndicator wordt gebruikt in de filter van het onderzoek om de respondenten eruit te filteren die jonger dan 16 jaar en 65 jaar of ouder zijn. Hiermee voldoen de overige respondenten aan de internationale definitie van de 'beroepsbevolking' en zij zijn verdeeld in

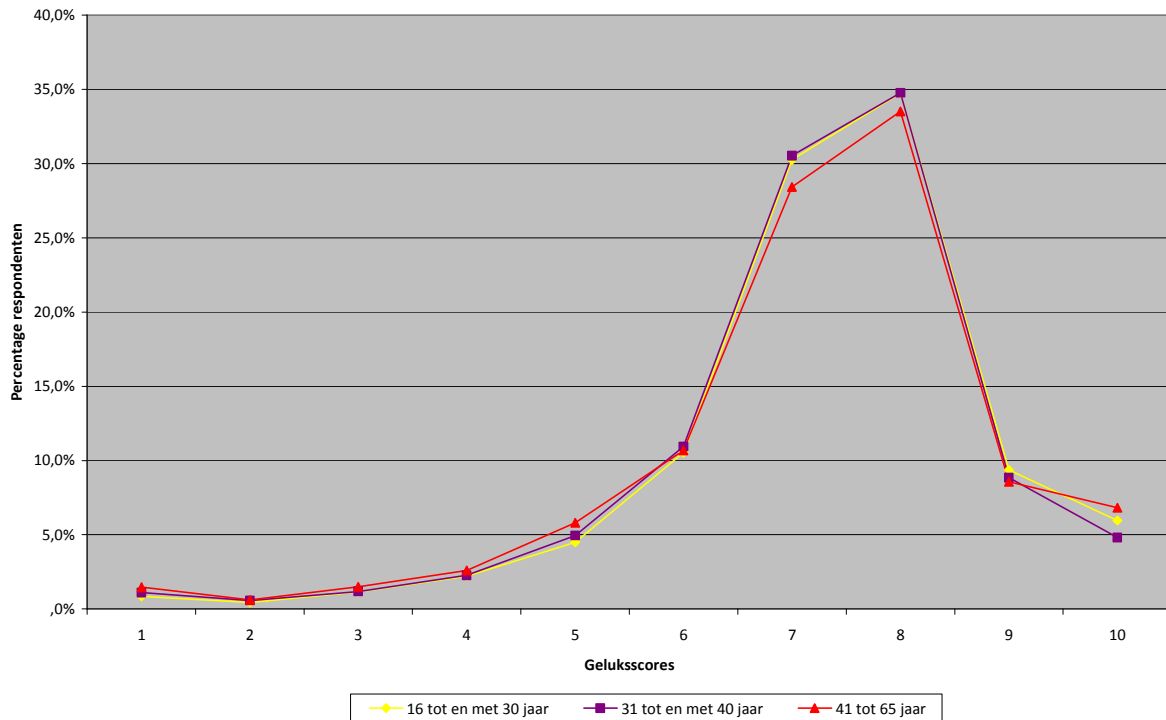
drie leeftijdsgroepen: (1) 16 tot en met 30 jaar, (2) 31 tot en met 40 jaar en (3) 41 tot 65 jaar. Omdat er in dit gedeelte van het onderzoek wordt onderzocht of er verschillen te vinden zijn tussen de leeftijdsgroepen wat betreft de invloed van de voorspelbaarheid van arbeidstijdenlocaties en het geluksgevoel, wordt er eerst gekeken naar de (gemiddelde) geluksscores van de leeftijdsgroepen. In tabel 4.4.2 is te zien hoe de respondenten zijn verdeeld over de variabele 'leeftijd' en wat de gemiddelde geluksscores zijn.

Tabel 4.4.2: Gemiddelde geluksscores leeftijdsgroepen

Leeftijdsgroepen	Aantal respondenten (N)	Percentage (%)	Gemiddelde geluksscore	Standaard deviatie (std)	Skewness
1. 16 tot en met 30 jaar	36.317	37,0	7,33	1,493	-1,122
2. 31 tot en met 40 jaar	28.438	29,0	7,25	1,522	-1,244
3. 41 tot 65 jaar	33.192	34,0	7,23	1,652	-1,153
Totaal	97.947	100	7,27	1,558	-1,176

Bron: Dataset 'WageIndicator' 2006-2010. Selectie: respondenten met valide waarde op 'satlife', 'maandweek' en 'leeftijd', bewerkt door Vuik (2012), (N = 97.947)

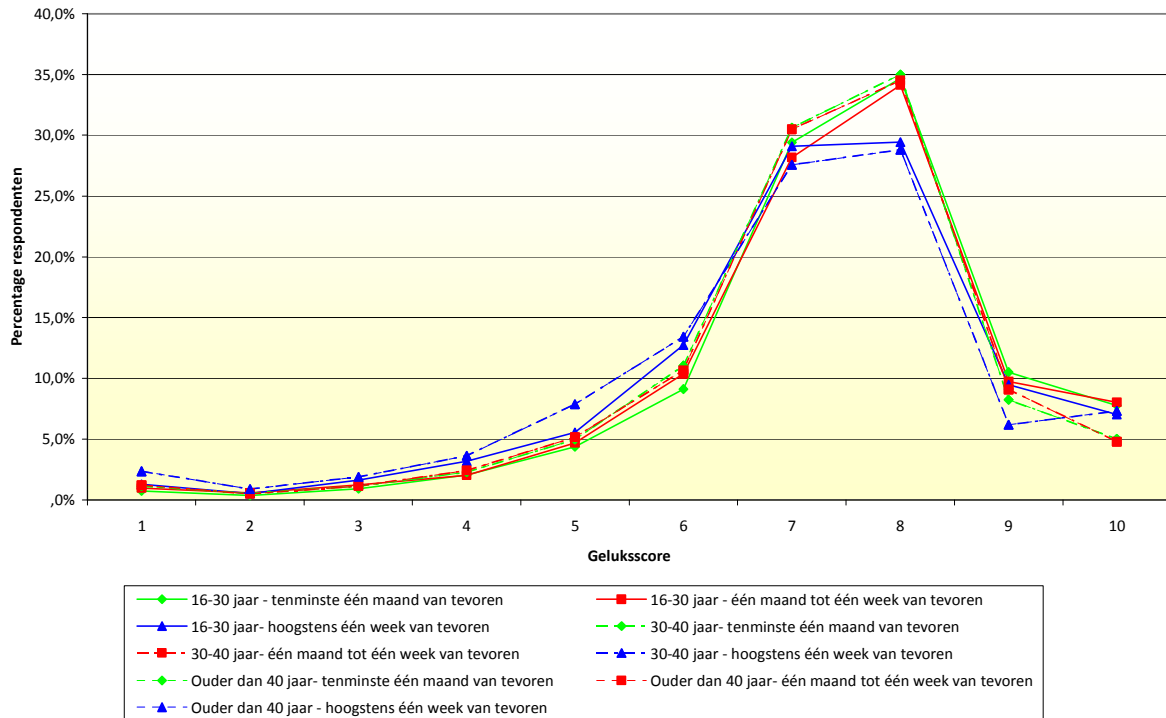
Bij het vergelijken van de leeftijdsgroepen blijkt dat de leeftijdsgroep 41 tot 65 jaar gemiddeld minder gelukkig is dan de andere twee leeftijdsgroepen. Met een gemiddelde waardering van 7,23 (N = 33.192 en standaarddeviatie 1,652) waarden deze werkenden het leven minder hoog dan de andere leeftijdsgroepen, terwijl de leeftijdsgroep 16 tot en met 30 jaar juist het hoogste scoort en dus het gelukkigste is, met een gemiddelde gelukswaardering van 7,33 (N= 36.317 en standaarddeviatie 1,493).

Grafiek 4.4.2.1: Procentuele verdeling geluksscores binnen leeftijdsgroepen

Bron: Dataset 'WageIndicator' 2006-2010. Selectie: respondenten met valide waarde op 'satlife', 'maandweek' en 'leeftijd', bewerkt door Vuik (2012), (N = 97.947)

Grafiek 4.4.2.1 laat de procentuele verdeling zien van de cijfers die de respondenten in de verschillende leeftijdsgroepen hebben gegeven op de vraag hoe gelukkig ze zijn met hun leven. Te zien is dat de oudste leeftijdsgroep iets afwijkt van de andere groepen maar dat de verschillen niet groot zijn. Om grafisch te kunnen weergeven wat de procentuele verdeling van geluksscores binnen leeftijdsgroepen is per maat van voorspelbaarheid is geluk in relatie gebracht met 'maandweek' en is grafiek 4.4.2.2 ontstaan. Opvallend aan deze grafiek is dat, met uitzondering van de leeftijdsgroep 31 tot en met 40 jaar, de geluksscores van 'hoogstens één week van tevoren' zichtbaar anders verdeeld zijn dan de geluksscores van de andere waarden van 'maandweek'. De andere twee waarden van 'maandweek', in combinatie met de drie leeftijdsgroepen, laten een vergelijkbare procentuele verdeling zien, waardoor dat enigszins overeenkomt met de minimale verschillen in de geluksscores tussen de leeftijdsgroepen zoals te zien is in grafiek 4.4.2.1.

4.4.2.2: Procentuele verdeling gelukkigsscores per leeftijdsgroep in relatie met maandweek

Bron: Dataset 'WageIndicator' 2006-2010. Selectie: respondenten met valide waarde op 'satlife', 'maandweek' en 'leeftijd', bewerkt door Vuik (2012), (N = 97.947)

Om de gevonden kleine verschillen in geluk te onderzoeken, is er gebruik gemaakt van ANOVA-analyse en allereerst gekeken naar de waarde van de Levene's toets. Hieruit blijkt dat de varianties van de leeftijdsgroepen significant van elkaar verschillen. De waarde van de Levene's toets bedraagt namelijk 97,126 als $p < 0.001$. Uit de F-waarde blijkt ook dat niet alle gemiddelden van de leeftijdsgroepen wat betreft geluk gelijk zijn (overeenkomend met de gelukkigsscores uit tabel 4.4.2.1). Zo is de waarde duidelijk groter dan 1, namelijk 41,571 als $p < 0.001$. Een duidelijke waarde groter dan 1 geeft aan dat de tussenvariantie significant groter is dan de binnenvariantie en pleit ervoor dat de nulhypothese ($H_{3.0}$) wordt verworpen.

Nu duidelijk is dat er significante verschillen zijn te vinden tussen de leeftijdsgroepen is echter nog niet duidelijk welke groepen significant verschillen van elkaar. Door middel van de 'Bonferroni' worden de groepen onderling vergeleken en beoordeeld op significantie. Na deze berekening blijkt dat alleen de middelste leeftijdsgroep, de dertigers, en de oudste groep niet significant van elkaar verschillen als $p < 0.01$. Voor de jongste leeftijdsgroep, de vijftien- tot en met dertigjarigen, geldt dat het onderling significant verschilt van de dertigers want de Bonferoni geeft een waarde van ,083 als $p < 0.001$. Ook vergeleken met de oudste leeftijdsgroep zijn er significante verschillen te vinden want de waarde is ,101 als $p < 0.001$. Hieruit kan worden opgemerkt dat de

jongste groep werkenden gemiddeld de gelukkigste groep is, wat overeenkomt met de gevonden geluksscores zoals vermeld in tabel 4.4.2.

Als de leeftijdsgroepen apart worden gemeten wat betreft de sterkte en significantie van de relaties tussen 'voorspelbaarheid > één maand' en 'voorspelbaarheid < één week' en het geluksgevoel blijken daarin ook verschillen te zien. Zo blijkt de jongste groep significant het meest gevoelig voor (on)voorspelbare arbeidsuren. De Pearson correlatiewaarde (r) bedraagt ,029 als $p < 0.001$ ($N = 35.265$) voor de relatie tussen 'voorspelbaarheid > één maand' en het geluksgevoel, en voor de relatie tussen 'voorspelbaarheid < één week' en het geluksgevoel blijkt dit zelfs -,062 als $p < 0.001$ ($N = 34.862$). Beide relaties zijn zichtbaar significant sterker dan wanneer er niet is gespecificeerd voor de leeftijdsgroepen.

Voor de dertigers blijken de relaties minder sterk te zijn. Zo is de relatie tussen 'voorspelbaarheid > één maand' en het geluksgevoel minder sterk maar ook minder significant vergeleken met de andere leeftijdsgroepen en het gemiddelde van alle respondenten. De Pearson correlatiecoëfficiënt heeft voor deze groep werkenden een waarde van ,012 als $p < 0.05$ ($N = 27.779$). De relatie tussen 'voorspelbaarheid < één week' en het geluksgevoel verschilt daarentegen niet veel van de groep die jonger is, namelijk -,061 als $p < 0.001$ ($N = 26.669$) ten opzichte van -,062 als $p < 0.001$ van de jongste groep werkenden. Ook de sterkte van deze relatie voor de oudste groep verschilt niet heel veel, namelijk -,053 als $p < 0.001$ ($N = 29.914$). De relatie tussen 'voorspelbaarheid > één maand' en het geluksgevoel is voor deze groep net als bij de dertigers minder significant dan bij de jongste groep werkenden: ,014 als $p < 0.05$ ($N = 32.493$). Uit bovenstaande waarden van de Pearson correlatiecoëfficiënt (r) en de significantieniveaus kan worden opgemaakt dat voor alle leeftijdsgroepen geldt dat het vroeg voorspelbaar zijn van de arbeidstijdenlocaties een minder positieve invloed heeft op het geluksgevoel dan de negatieve invloed van hoogstens een week van tevoren weten wanneer er gewerkt moet worden.

Van alle gevonden significante relaties kan worden gezegd dat de jongste groep, de vijftien tot dertigjarigen, het gevoeligste is voor de mate van de voorspelbaarheid van de arbeidstijdenlocaties. Deze groep laat de sterkste (significante) positieve relatie zien tussen 'voorspelbaarheid > één maand' en het geluk maar ook de sterkste (significante) negatieve relatie tussen 'voorspelbaarheid < één week' en het geluk. Hiermee kan hypothese 3a worden aangenomen en moet de nulhypothese (3.0) worden verworpen.

4.4.3 Aanwezigheid partner

Gebaseerd op de theoretische uiteenzetting is gesuggereerd dat de af- of aanwezigheid van een partner in een huishouden verschillen kan opleveren wat betreft het geluksgevoel van de werkenden

en de relatie tussen de voorspelbaarheid van de arbeidstijdenlocaties en het geluksgevoel van de werkenden. Dit onderzoek werd begonnen met 97.947 (N) respondenten en na controle voor valide scores op de variabele 'partner' blijken er 73.317 (N) respondenten over te blijven wat ruim 74% van het totaal aantal respondenten bedraagt. Het gemiddelde gelukscijfer van deze groep blijkt 7,35 te zijn wat iets hoger is dan de gemiddelde geluksscore van 7,27 van het totale aantal respondenten.

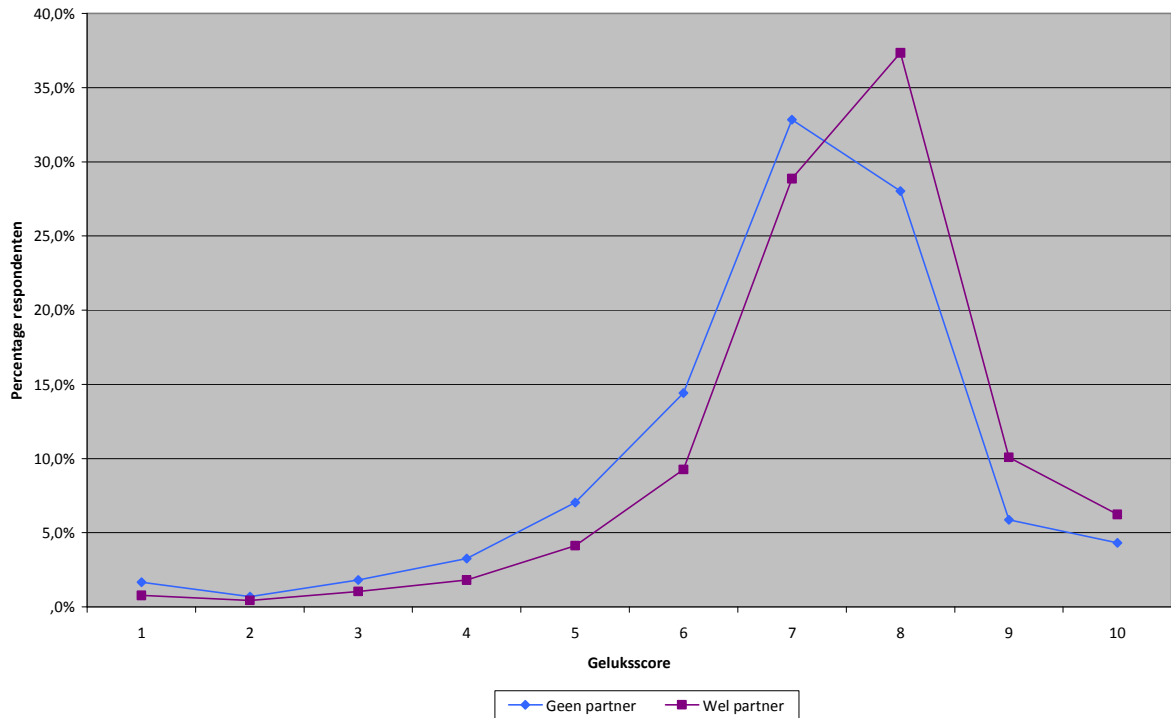
Zoals te zien is in tabel 4.4.3 is het verschil wat betreft de geluksscore tussen de groep respondenten zonder partner en de groep respondenten met partner aanzienlijk. De groep zonder partner waardeert het leven gemiddeld met een 6,94 (N = 10.843 en standaarddeviatie 1,641), wat ruim onder het gemiddelde is. In tegenstelling tot deze lage waardering scoort de groep met een partner hoger dan gemiddeld: deze respondenten waarderen het leven gemiddeld met een 7,42 (N = 62.474 en standaarddeviatie 1,463). Het gevonden gegeven dat alleenstaande werkenden minder gelukkig lijken te zijn dan de werkenden met partner komt overeen met resultaten van het SCP (2009, weergegeven in Boelhouwer, 2011).

Tabel 4.4.3: Gemiddelde geluksscores respondenten met of zonder partner

Partner?	Aantal respondenten (N)	Gemiddelde geluksscore	Standaard deviatie (std)	Maximum	Minimum	Skewness
0. Nee	10.843	6,94	1,641	Satisfied (10)	Dissatisfied (1)	-1,090
1. Ja	62.474	7,42	1,463	Satisfied (10)	Dissatisfied (1)	-1,193
Totaal	73.317	7,35	1,500	Satisfied (10)	Dissatisfied (1)	-1,186

Bron: Dataset 'WageIndicator' 2006-2010. Selectie: respondenten met valide waarde op 'satlife', 'maandweek' en 'partner', bewerkt door Vuik (2012), (N = 73.317)

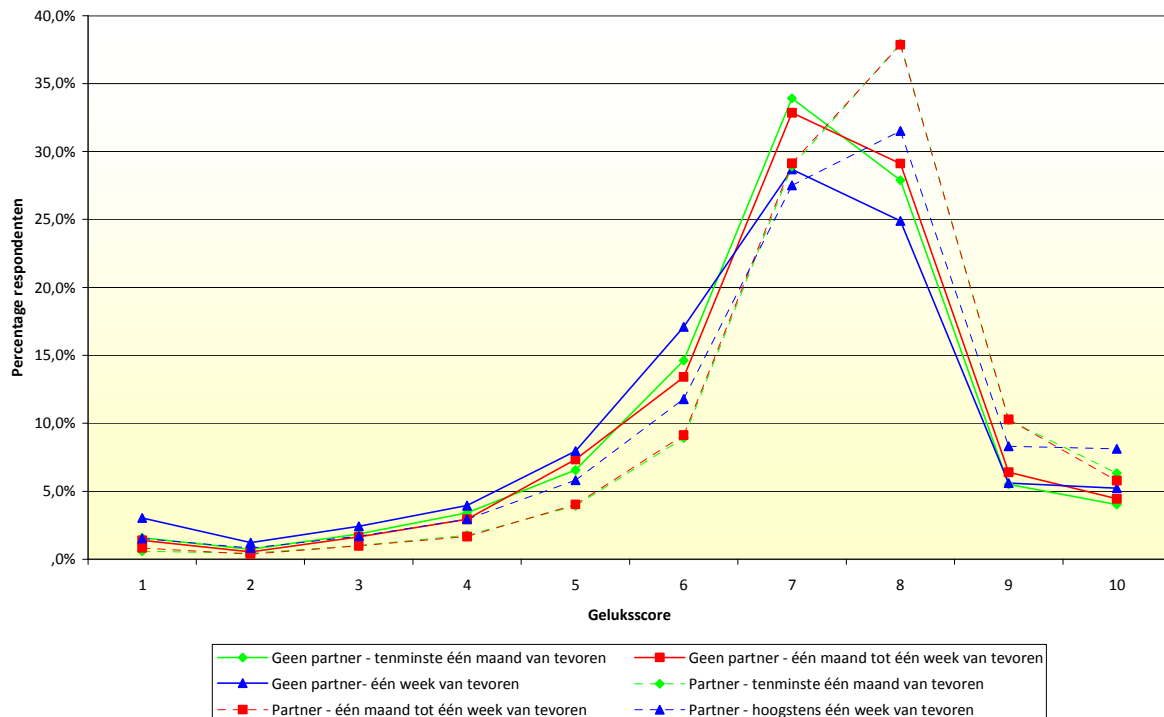
Grafiek 4.4.3.1 laat de procentuele verdeling zien van de antwoorden van de respondenten binnen de twee onderscheiden respondentengroepen werkenden. Er zijn zichtbare verschillen aanwezig: zo hebben procentueel gezien meer respondenten zonder partner een lage waardering gegeven van het leven, terwijl pas bij een waardering van '7' de respondentengroep met een partner procentueel gezien wint. Hieruit kan worden opgemaakt dat de groep met een partner het leven vaker een hogere gelukswaardering geeft dan de groep zonder partner en dat dit tegenovergesteld is bij de lage gelukswaarderingen.

Grafiek 4.4.3.1: Procentuele verdeling geluksscores van groepen zonder of met partner

Bron: Dataset 'WageIndicator' 2006-2010. Selectie: respondenten met valide waarde op 'satlife', 'maandweek' en 'partner', bewerkt door Vuik (2012), (N=73.317).

Zonder dat de geluksscores in combinatie zijn gebracht met de voorspelbaarheidvariabelen zijn er al zichtbaar grote verschillen tussen de geluksscores van de respondenten met of zonder partner, wat leidt tot de vraag hoe deze verdeling zal zijn als de geluksscores wel in relatie worden gebracht met de variabele 'maandweek'. De verdeling die dan ontstaat, is te zien in grafiek 4.4.3.2.

Grafiek 4.4.3.2: Procentuele verdeling geluksscores 'partner' in relatie met maandweek

Bron: Dataset 'WageIndicator' 2006-2010. Selectie: respondenten met valide waarde op 'satlife', 'maandweek' en 'partner', bewerkt door Vuik (2012), (N = 73.317)

Ook nadat de geluksscores van de respondenten die valide hebben gescoord op de variabele 'partner' in relatie zijn gebracht met de voorspelbaarheidvariabele 'maandweek' blijken er grote verschillen te zijn in de procentuele verdeling van de geluksscores. Zowel de groepen met partner als zonder partner maar die hoogstens één week van tevoren de arbeidstijdenlocaties kennen, laten zichtbaar procentueel meer lagere levenswaarderingen zien en minder hogere. Als wordt gekeken naar de twee groepen (met en zonder partner) bij 'één maand tot één week van tevoren', zijn er ook grote verschillen zichtbaar. De groep werkenden zonder partner heeft meer lage gelukswaarderingen gegeven dan de groep met partner, en bij de hogere gelukswaarderingen is dit precies tegenovergesteld. Dit leidt wederom tot bevestiging dat er grote verschillen aanwezig zijn tussen de werkenden zonder en de werkenden met een partner.

Maar, zijn deze verschillen significant en moet de nulhypothese (H4.0) worden verworpen? Om te onderzoeken en om te controleren of dit zo is en dus geldt voor de hele populatie, is er gebruik gemaakt van de t-toets. Door middel van de Levene's toets, welke onderzoekt of de varianties van beide groepen gelijk zijn, kan allereerst worden gesteld dat de verschillen significant zijn. De waarde van de F-toets bedraagt 49,158 en is daarmee duidelijk groter dan 1 ($p < 0.001$). Dit betekent dat de waarde van de t-toets afkomstig is van 'Equal variances not assumed' en -28,882

bedraagt als $p < 0.001$ met een aantal vrijheidsgraden (df) van 13.994,363, wat inhoudt dat met een zekerheid van 99,9% de nulhypothese kan worden verworpen.

Nu bekend is dat het geluksgevoel van de verschillende groepen significant verschilt, wordt ook gekeken of de relaties tussen 'voorspelbaarheid > één maand', 'voorspelbaarheid < één week' en het geluksgevoel opvallend verschillen. De correlatieoverzichtstabel uit bijlage B laat significante samenhangen zien tussen de variabele 'partner' en het geluksgevoel en tussen 'partner' en 'voorspelbaarheid < één week' als $p < 0.001$. Daarentegen laat 'partner' geen significante samenhang zien met 'voorspelbaarheid > één maand'. Als de relaties van 'voorspelbaarheid > één maand' en 'voorspelbaarheid < één week' met het geluksgevoel apart worden onderzocht voor alleenstaanden en voor respondenten met een partner dan blijken de relaties inderdaad verschillend te zijn. De waarde van de Pearson correlatiecoëfficiënt (r) was significant positief ($,017$ als $p < 0.001$) voor alle respondenten voor de relatie tussen 'voorspelbaarheid > één maand' en het geluksgevoel, terwijl voor de alleenstaande respondenten er geen significante relatie is. De correlatiewaarde bedraagt $,689$ en is niet significant bij $p < 0.05$. Voor de respondenten met een partner blijkt echter de relatie wel significant positief te zijn en zelfs sterker dan de gemiddelde waarde, namelijk $,023$ als $p < 0.001$ ($N = 61.044$). De verklaarde variantie (R^2) van geluk is daarmee respectievelijk $0,05\%$. In tegenstelling tot wat verwacht werd blijkt dat de relatie tussen 'voorspelbaarheid < één week' en het geluksgevoel sterker significant negatief is voor de alleenstaanden dan voor de werkenden met een partner. Zo bedraagt de Pearson correlatiecoëfficiënt voor alleenstaanden $-,050$ als $p < 0.001$ ($N = 10.013$) en voor werkenden met een partner $-,048$ als $p < 0.001$ ($N = 58.031$).

Ondanks dat de relatie tussen 'voorspelbaarheid < één week' en het geluksgevoel van de werkenden (significant) sterker negatief is bij de alleenstaande werkenden kan worden gezegd dat de werkenden met een partner hun geluksgevoel meer laten beïnvloeden door de mate van voorspelbaarheid van de arbeidstijdenlocaties. Niet alleen het hoogstens één week van tevoren weten wat de arbeidstijdenlocaties zijn ('tiroste8') maar ook minstens één maand van tevoren ('tiroste7') heeft significante negatieve invloed op hun geluksgevoel, terwijl dit bij de alleenstaanden pas het geval is bij laat op de hoogte zijn. Dit maakt dat de nulhypothese H4.0 moet worden verworpen en dat hypothese 4a kan worden aangenomen.

4.4.4 Kinderen

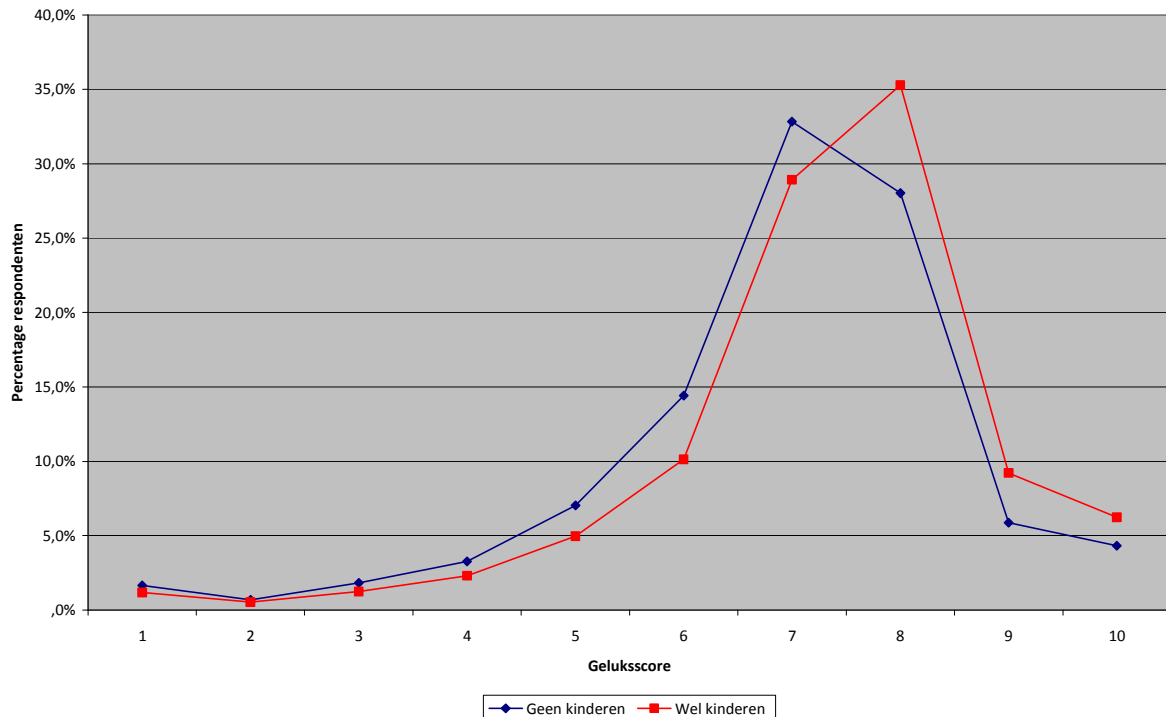
Ook de variabele 'kinderen' heeft net als de variabele 'partner' minder respondenten met een valide score dan het aantal respondenten waar het onderzoek mee is aangevangen: 97.947 (N). Uit onderstaande tabel 4.4.4 is te zien dat het totaal aantal respondenten voor de variabele 'kinderen' in relatie met geluk 79.838 (N) bedraagt wat ruim 81% is van het beginaantal respondenten.

Tabel 4.4.4: Gemiddelde geluksscores groepen met of zonder kinderen

Kinderen?	Aantal respondenten (N)	Gemiddelde geluksscore	Standaard deviatie (std)	Maximum	Minimum	Skewness
0. Nee	41.637	7,25	1,516	Satisfied (10)	Dissatisfied (1)	-1,140
1. Ja	38.201	7,31	1,566	Satisfied (10)	Dissatisfied (1)	-1,210
Totaal	79.838	7,28	1,541	Satisfied (10)	Dissatisfied (1)	-1,173

Bron: Dataset 'WageIndicator' 2006-2010. Selectie: respondenten met valide waarde op 'satlife', 'maandweek' en 'hhchild', bewerkt door Vuik (2012), (N = 79.838)

Net als bij 'partner' is ook hier gekeken of er verschil is tussen de gemiddelde geluksscores van de groepen respondenten zonder of met kinderen. Hoewel het verschil iets kleiner is dan bij het wel of niet aanwezig zijn van een partner is ook hier een verschil aanwezig (zie tabel 4.4.4). Binnen deze overgebleven valide respondenten scoort de groep respondenten zonder kinderen lager op geluk dan het gemiddelde (7,28) want het leven krijgt gemiddeld een 7,25 (N = 41.637 en standaarddeviatie 1,516) toebedeeld. De respondenten met kinderen waarderen het leven gemiddeld hoger, respectievelijk 7,31 (N = 38.201 en standaarddeviatie 1,566).

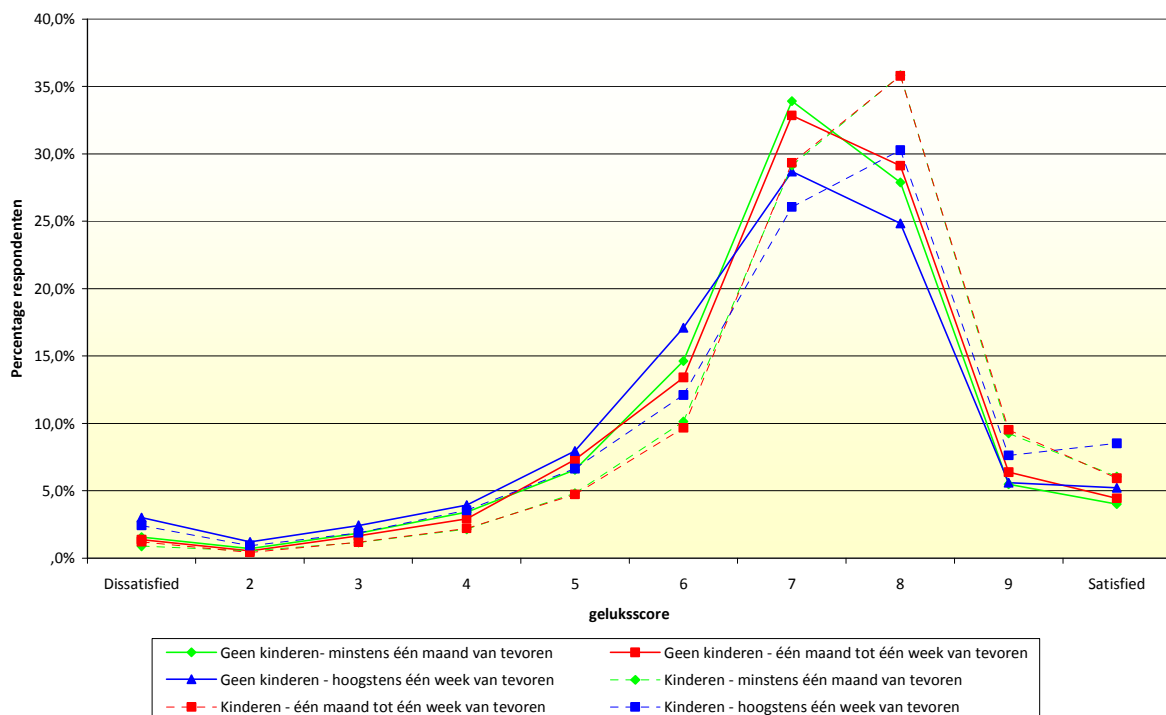

Grafiek 4.4.4.1: Procentuele verdeling geluksscores van groepen zonder of met kinderen

Bron: Dataset 'WageIndicator' 2006-2010. Selectie: respondenten met valide waarde op 'satlife', 'maandweek' en 'hhchild', bewerkt door Vuik (2012), (N = 79.838)

In grafiek (4.4.4.1) is te zien dat er kleine verschillen zijn in de door de respondenten gegeven geluksscores. Bij de lage geluksscores laten beide groepen respondenten een vergelijkbaar verloop zien, tot ongeveer '5'. Hierna is te zien dat de werkenden zonder kinderen procentueel iets vaker geluksscores van '5' tot en met '7' geven dan de werkenden met kinderen, terwijl dit juist tegenovergesteld is bij de hogere geluksscores '8' tot en met '10'. Dit verklaart mogelijk het kleine verschil in de gemiddelde geluksscores van beide groepen (zie tabel 4.4.4.),

Net als bij de andere variabelen waarvoor in dit onderzoek is gespecificeerd, zijn ook de groepen respondenten zonder of met kinderen gerelateerd aan de variabele 'maandweek' en is gekeken of deze koppeling invloed heeft op de procentuele geluksverdeling die dan ontstaat.

Grafiek 4.4.4.2: Procentuele verdeling geluksscores 'kinderen' in relatie met maandweek

Bron: Dataset 'WageIndicator' 2006-2010. Selectie: respondenten met valide waarde op 'satlife', 'maandweek' en 'hhchild', bewerkt door Vruik (2012), (N = 79.838)

Na de koppeling blijkt dat er nog steeds verschillen aanwezig zijn tussen de respondenten met of zonder kinderen maar dat deze verschillen niet opvallend groot zijn. Wederom blijkt dat de voorspelbaarheidscategorie 'hoogstens één week van tevoren' procentueel vaker lagere geluksscores kent maar juist procentueel minder hogere scores, onafhankelijk van het wel of niet hebben van kinderen. Tevens is te zien dat de groepen met kinderen procentueel iets vaker hogere geluksscores geven dan de groepen zonder kinderen wat de gemiddelde geluksscores in tabel 4.4.4 bevestigt.

De vraag is echter of deze verschillen significant zijn want net als bij de aan- of afwezigheid van een partner in het huishouden kan worden verondersteld dat ook de aan- of afwezigheid van kinderen invloed verschild oplevert voor de relaties tussen de voorspelbaarheid van de arbeidstijdenlocatie en het geluksgevoel. De Levene's toets geeft aan de hand van de F-waarde aan dat er significante verschillen zijn tussen werkenden zonder kinderen of werkenden met kinderen wat betreft het geluksgevoel als $p < 0.01$. De F-waarde is beduidend meer dan de 'vereiste' 1, namelijk 19,993 en de significantie bedraagt ,000. Dit betekent dat de varianties van beide groepen ongelijk zijn en dat de t-toets van 'Equal not variances assumed' moet worden gebruikt. Deze bedraagt -3,497 en heeft een tweezijdige overschrijdingskans (sig. 2-tailed) van 0,000 bij 41.746,297 vrijheidsgraden (df). De nulhypothese kan dan ook met een betrouwbaarheid van 95% worden verworpen en de gemiddelde geluksscores van werkenden zonder en werkenden met kinderen verschillen significant van elkaar.

Na het berekenen van de sterkte van de veronderstelde relaties tussen de voorspelbaarheid van arbeidstijdenlocaties en het geluksgevoel voor deze twee groepen werkenden apart, blijkt dat 'voorspelbaarheid > één maand' significant van invloed is op het geluksgevoel van werkenden zonder kinderen ($N = 40.584$) als $p < 0.01$. Bij een grote voorspelbaarheid van de arbeidsuren worden de werkenden zonder kinderen iets gelukkiger, wat afleidbaar is uit de Pearson correlatiecoëfficiënt (r) van ,015. Dit is iets lager dan het gemiddelde van alle respondenten, respectievelijk ,017 als $p < 0.001$ ($N = 97.947$). Ook bij de werkenden met kinderen blijkt dit verband op te gaan. Zij scoren ook een correlatiewaarde (r) van ,017 als $p < 0.01$ ($N = 37.354$). Als de arbeidstijdenlocaties minder voorspelbaar worden en hoogstens een week van tevoren bekend zijn, blijkt dat zowel de werkenden zonder als met kinderen significant minder gelukkig worden. De respondenten zonder kinderen ($N = 39.368$) scoren een correlatiewaarde van -,054 als $p < 0.001$ op de relatie tussen 'voorspelbaarheid < één week' en het geluksgevoel. De kinderrijke respondenten ($N = 35.419$) laten een negatieve waarde zien van -,049 als $p < 0.001$.

Hieruit kan geconcludeerd worden dat het laat weten van de arbeidstijdenlocaties voor zowel de kinderloze als de kinderrijke werkenden significant negatief van invloed is op het geluksgevoel en dat het beide groepen werkenden juist gelukkiger maakt als ze minstens één maand van tevoren de arbeidsurenlocaties weten. Dit wijst erop dat hypothese 5a kan worden aangenomen en de nulhypothese ($H_{5.0}$) verworpen, maar echt heel groot zijn de verschillen niet tussen de beide groepen werkenden.

4.4.5 Aantal wekelijkse arbeidsuren

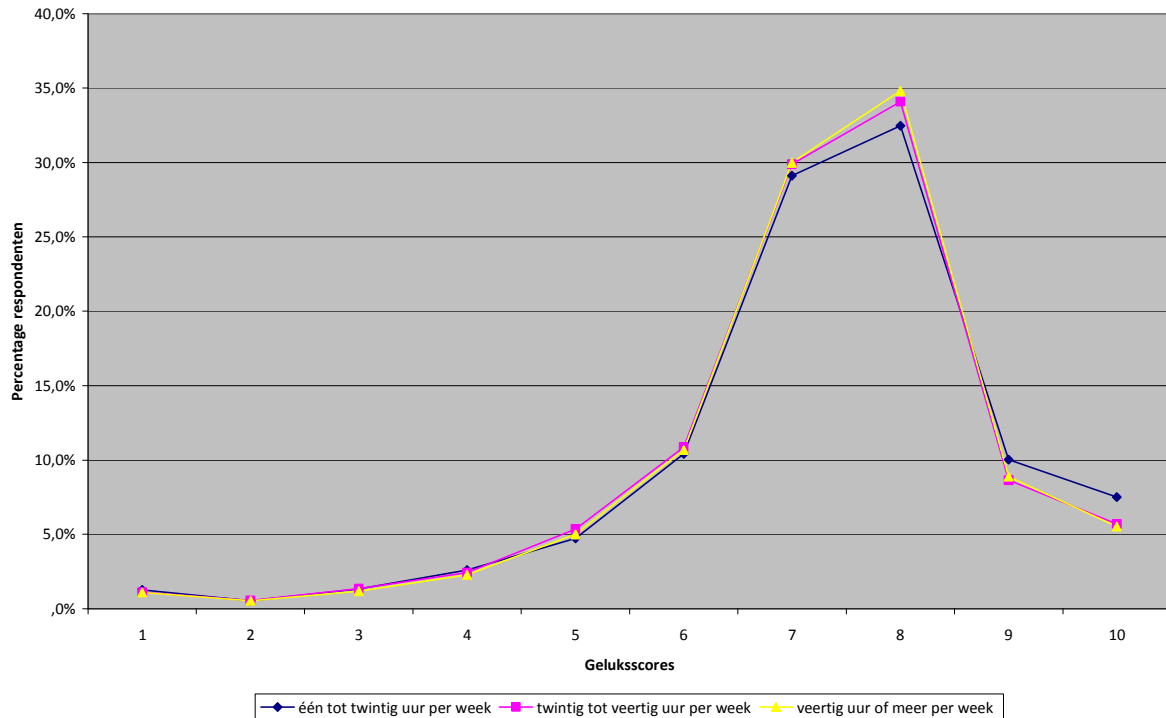
De variabele ‘aantal arbeidsuren per week’ is verdeeld in drie mogelijke antwoorden: (1) één tot twintig uur, (2) twintig tot veertig uur en (3) veertig uur of meer. Als deze groepen worden vergeleken wat betreft de gemiddelde geluksscore van de respondenten, blijkt uit tabel 4.4.5 dat de middelste groep werkenden het minst gelukkig is. Deze groep respondenten geeft zichzelf gemiddeld een 7,25 (met een standaarddeviatie van 1,561) terwijl de minst werkende groep het leven met een 7,32 (met een standaarddeviatie van 1,623) waardeert en daarmee het hoogste gelukscijfer scoort. De meest werkende groep respondenten bevindt zich tussen deze twee waarden met een score van 7,28 (met een standaarddeviatie 1,535).

Tabel 4.4.5.1: Gemiddelde geluksscores per arbeidsurengroep

	Aantal respondenten (N)	Percentage (%)	Gemiddelde geluksscore	Standaard deviatie (std)	Maximum	Minimum	Skewness
1. 1 tot 20 uur	5.767	5,9	7,32	1,623	Satisfied (10)	Dissatisfied (1)	-1,132
2. 20 tot 40 uur	34.433	40,2	7,25	1,561	Satisfied (10)	Dissatisfied (1)	-1,160
3. 40 uur of meer	45.364	53,0	7,28	1,535	Satisfied (10)	Dissatisfied (1)	-1,202
Totaal	85.564	100	7,27	1,552	Satisfied (10)	Dissatisfied (1)	-1,179

Bron: Dataset ‘WageIndicator’ 2006-2010. Selectie: respondenten met valide waarde op ‘satlife’, ‘maandweek’ en ‘aantal arbeidsuren’, bewerkt door Vuik (2012), (N = 85.564)

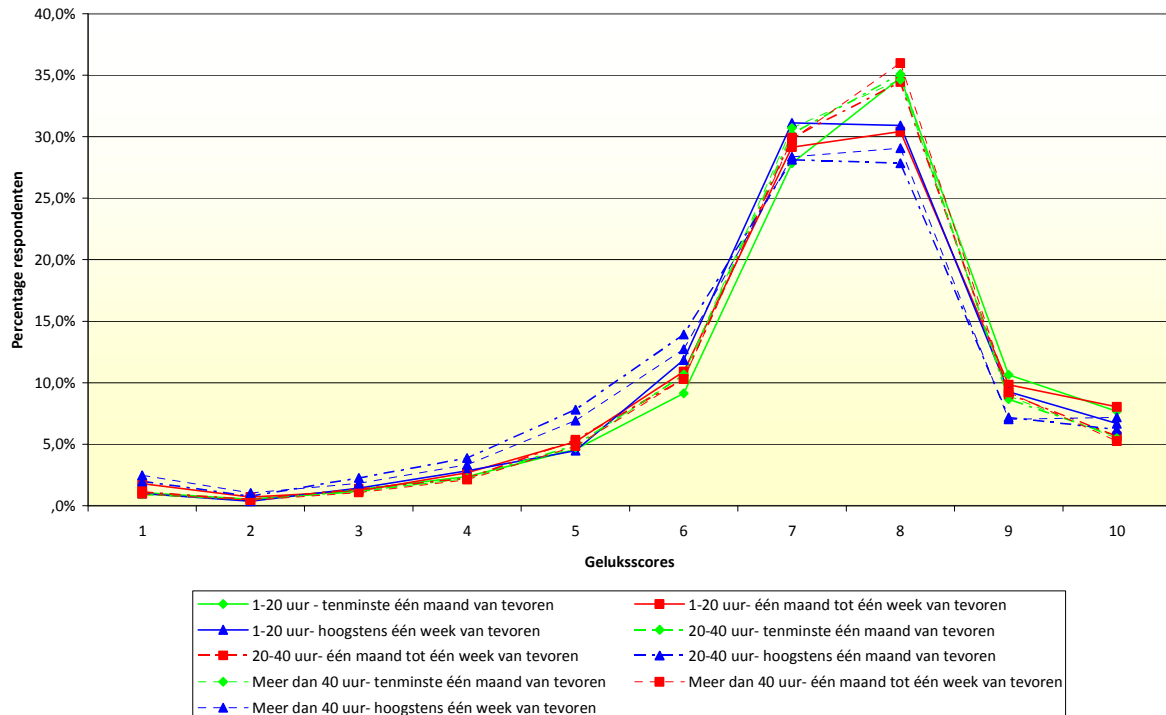
Grafiek 4.4.5.1 laat de procentuele verdeling zien van de gegeven scores door de verschillende groepen. Procentueel gezien zijn de gegeven antwoorden nagenoeg hetzelfde, vooral bij de twee meest werkende groepen. Vanaf ongeveer waarde ‘7’ geeft de groep die gemiddeld maximaal twintig uur per week werkt iets minder deze waardering maar bij waarde ‘9’ blijkt juist dat deze groep oververtegenwoordigd is.

Grafiek 4.4.5.1: Procentuele verdeling geluksscores van de arbeidsurengroepen

Bron: Dataset 'WageIndicator' 2006-2010. Selectie: respondenten met valide waarde op 'satlife', 'maandweek' en 'aantal arbeidsuren', bewerkt door Vuik (2012), (N = 85.564)

Hoewel er kleine verschillen geconstateerd zijn in gemiddelde geluksscores van de groepen respondenten die een verschillend aantal arbeidsuren per week hebben en daarnaast ook een licht verschillende procentuele geluksverdeling laten zien, wordt er ook gekeken naar de procentuele verdeling van de geluksscores van deze groepen als ze worden gespecificeerd voor de voorspelbaarheidvariabele 'maandweek'. Uit grafiek 4.4.5.2 blijkt wederom dat de groepen die hoogstens één week van tevoren de arbeidstijdenlocaties weten procentueel meer lage geluksscores laten zien en procentueel minder hoge in vergelijking met de groepen die al eerder hiervan op de hoogte zijn. Daarnaast valt op dat de groep die 'slechts' één tot twintig uur per week werkt niet opvallend hoog scoort wat betreft hoge gelukswaarderingen (7-8) maar juist vrij laag, wat tegengesteld is aan de veronderstelling dat het niet echt uitmaakt wanneer deze werkenden op de hoogte zijn van de arbeidstijdenlocaties omdat ze toch wel genoeg vrije tijd hebben om de privéverplichtingen te vervullen.

Grafiek 4.4.5.2: Procentuele verdeling geluksscores 'arbeidsuren' in relatie met maandweek

Bron: Dataset 'WageIndicator' 2006-2010. Selectie: respondenten met valide waarde op 'satlife', 'maandweek' en 'aantal arbeidsuren', bewerkt door Vuik (2012), (N = 85.564)

Om te onderzoeken of de zichtbare en gevonden verschillen significant zijn, is er gebruik gemaakt van de ANOVA-analyse. Daarbij is eerst gekeken naar de waarde van de Levene's toets welke veronderstelt dat alle groepen gelijk zijn (Hypothese 6.0). Deze waarde blijkt 12,651 te zijn en significant bij $p < 0.001$, wat reden geeft voor het verwerpen voor de nulhypothese. Hierna is gekeken naar de waarde van de F-toets, welke 6,856 bedraagt en significant bij $p < 0.05$. Dit geeft aan dat de tussenvariantie, oftewel de variantie tussen de verschillende groepen, groter is dan de binnenvariantie (de variantie in een bepaalde groep) en zo wederom bewijst dat de nulhypothese moet worden verworpen.

Echter, bekend is nog niet welke groepen significant van elkaar verschillen. Door middel van de 'Bonferonni' kan worden geconstateerd dat alleen de groep die het minst werkt per week en de groep die het meeste werkt per week niet significant van elkaar verschillen als $p < 0.01$. De minst werkende groep verschilt wel significant van de groep die twintig tot veertig uur per week werkt als $p < 0.05$. Het verschil in het gemiddelde geluk is ,071 in het 'voordeel' van de minst werkende groep. Het verschil tussen de meest werkende groep en de middelste geluk bedraagt ,030 en is significant als $p < 0.05$.

Tussen de drie gevormde groepen werkenden zijn dus significante verschillen aanwezig en om iets specifieker te kijken, is er ook gekeken naar de sterkte en de significantie van de relaties

tussen 'voorspelbaarheid > één maand' en '<één week' en het geluksgevoel van de werkenden. Hieruit blijkt dat de relatie tussen 'voorspelbaarheid > één maand' en het geluksgevoel in vergelijking met de andere groepen sterk positief is met een correlatiecoëfficiënt (r) van ,040 als $p < 0.01$ ($N = 5.610$) voor de groep respondenten die tussen de één en twintig uur per week werkt, en blijkt de relatie tussen 'voorspelbaarheid < één week' en het geluksgevoel niet significant te zijn (als $p < 0.05$) voor deze groep. De groep die meestal twintig tot veertig uur per week werkt, laat daarentegen weer een in verhouding sterk negatieve en significante relatie zien tussen 'voorspelbaarheid < één week' en het geluksgevoel, respectievelijk $-,070$ als $p < 0.001$ ($N = 32.236$). Voor deze groep is de relatie tussen 'voorspelbaarheid > één maand' en het geluksgevoel minder sterk positief, respectievelijk ,029 als $p < 0.001$ ($N = 33.578$). Als laatste blijkt dat het geluksgevoel van de respondenten die gewoonlijk meer dan veertig uur per week werken niet significant wordt beïnvloed door de variabele 'voorspelbaarheid > één maand' (als $p < 0.05$ en $N = 44.334$) maar wel negatief significant beïnvloed door de variabele 'voorspelbaarheid < één week', respectievelijk een correlatiecoëfficiënt (r) van $-,059$ als $p < 0.001$ ($N = 42.217$).

Deze gevonden resultaten zorgen voor de conclusie dat de groep werkenden die gemiddeld twintig tot veertig uur per week werkt het geluk het meeste laat beïnvloeden door de mate van voorspelbaarheid van de arbeidstijdenlocaties. Zowel bij een hoge mate als een zeer lage mate van voorspelbaarheid laat deze groep een significante relatie zien met het geluksgevoel, terwijl bij de andere twee groepen werkenden dit slechts in één van beide gevallen zo is. Dit komt overeen met de opgestelde hypothese 6a dat de groep die twintig tot veertig uur per week werkt het meest beïnvloed wordt en dit zorgt tevens voor verwerping van de nulhypothese (6.0). Opvallend is daarnaast wel dat het geluksgevoel van de groep werkenden die gemiddeld het minste aantal arbeidsuren draait, één tot twintig, in verhouding zeer sterk positief beïnvloed wordt door hoge mate van voorspelbaarheid van de arbeidstijdenlocaties.

4.5 Ter controle

In het voorgaande gedeelte zijn de resultaten weergegeven van de relatie tussen de voorspelbaarheid van de arbeidstijdenlocaties en het geluk gecontroleerd op een aantal factoren en vervolgens ook gespecificeerd naar deze factoren. Om dit hoofdstuk af te sluiten zijn meerdere lineaire regressieanalyses uitgevoerd waarin alle variabelen in relatie worden gebracht met de afhankelijke variabele 'satlife'. Van de variabelen 'leeftijd' en 'aantal arbeidsuren' zijn dummyvariabelen gevormd. Hieronder is allereerst de algemene lineaire regressie beschreven waarbij de voorspelbaarheidvariabele 'maandweek' ook is meegenomen en daarna zijn er lineaire regressies uitgevoerd, gespecificeerd naar één van de drie categorieën van 'maandweek'.

4.5.1 'Algemene' lineaire regressie

Bij de algemene regressieanalyse is nog niet gespecificeerd naar de voorspelbaarheid van de arbeidstijdenlocaties en wordt de variabele 'maandweek' net als de andere variabelen meegenomen en bedraagt het aantal respondenten 51.601 (N). In bijlage D is de correlatiematrix te zien waarin de relaties zijn weergegeven tussen de variabelen. Hieruit is op te maken dat de meeste variabelen significant (sterk) met elkaar samenhangen maar dat er geen te hoge correlatiewaarden (r) te vinden zijn waardoor het uitgesloten is dat er variabelen in het onderzoek zijn meegenomen die eigenlijk dezelfde metingen verrichten.

Uit de eerste analyse en het eerste model blijkt dat alle variabelen samen een verklaarde variantie (R^2) hebben van 1,4% van geluk bij een significantieniveau van $p < 0.001$. Dit is ook weergegeven in tabel 4.5.1. Gekozen is om te kijken naar de waarde van de Adjusted R Square, waarin de waarde van de R Square gecorrigeerd is voor de omvang van de steekproef en het aantal onafhankelijke variabelen. In de tabel zijn ook de ongestandaardiseerde B-waarden weergegeven. Hieruit blijkt dat een aantal factoren zeer significant gerelateerd is aan geluk terwijl andere variabelen geen significante relatie vertonen. Uit de waarde van 'maandweek' (-,085) kan wederom worden geconcludeerd dat hoe later de werkenden op de hoogte zijn van de arbeidsurenlocaties, hoe minder gelukkig ze zijn. Daarnaast is het hebben van een partner een geluksverhogende factor terwijl het hebben van kinderen negatieve invloed op geluk lijkt te hebben. Daarnaast zijn de jongste werkenden, 16 tot en met 30 jaar, significant gelukkiger dan de andere leeftijdsgroepen maar dit blijkt ook (in mindere mate) op te gaan voor de werkenden die 31 tot en met 40 jaar oud zijn. Het meest opvallend zijn misschien de 'uitgesloten' variabelen 'leeftijd 41 tot 65 jaar' en 'twintig tot veertig uur'. Deze variabelen zijn tijdens de berekening uitgesloten omdat ze geen enkele invloed blijken uit te oefenen, wat terug te zien is aan de Beta's 0,000 en significantieniveau 1,000. Ook uit de partiële correlatie is te zien dat zij geen enkele invloed lijken uit te oefenen (,000).

Tabel 4.5.1: Scores op geluk (lineaire regressieanalyse, min. = 1 zeer ongelukkig & max. = 10 zeer gelukkig)

	B
Constante	6,942***
Maandweek	-,085***
Sekse	,018
Partner	,548***
Kinderen	-,049**
Leeftijd: 16 tot en met 30 jaar	,133***
Leeftijd: 31 tot en met 40 jaar	,069***
Leeftijd: 41 tot 65 jaar	-
Uren: één tot twintig uur	,018
Uren: twintig tot veertig uur	-
Uren: veertig uur of meer	,033*
Adjusted R Square (R ²)	,014

Significantieniveau: * $p < 0,05$, ** $p < 0,01$, *** $p < 0,001$

Bron: 'WageIndicator' 2006-2010. Selectie: respondenten met een valide score op 'satlife' en 'maandweek' (N = 51.601). Bewerkt door Vuik (2012).

4.5.2 Lineaire regressie als 'maandweek = 1'

Nadat de algemene lineaire regressieanalyse is uitgevoerd, worden dezelfde regressieanalyses nogmaals uitgevoerd maar daarbij steeds met een andere waarde van 'maandweek' als selectievariabele. Dit houdt in dat allereerst 'maandweek = 1' als selectiecriteria geldt, wat betekent dat er wordt geselecteerd op een grote mate van voorspelbaarheid van de arbeidsurenlocaties, met als gevolg dat de variabele 'maandweek' verdwijnt uit de regressieanalyse en dat alleen de controle/specificerende variabelen worden getoetst op hun samenhang met geluk. Het aantal respondenten neemt daardoor af en bedraagt 23.907 (N).

Na toetsing blijken er enkele verschillen te zijn opgetreden in de relaties met geluk, vergeleken met de lineaire regressieanalyse zonder specificatie. Allereerst is te zien (zie tabel 4.5.2) dat de verklaarde variantie van alle variabelen met 0,1% is gestegen naar 1,5% van geluk en dat dit model nog steeds significant is bij $p < 0,001$. Daarnaast is te zien dat geslacht toch significant uitmaakt, in het geluksvoordeel van vrouwelijke werkenden. Oftewel, vrouwen zijn gelukkiger als wordt gespecificeerd voor een grote mate van voorspelbaarheid van de arbeidsurenlocaties. De aanwezigheid van kinderen is daarentegen niet meer significant gerelateerd aan geluk. Dit blijkt ook het geval te zijn bij een gemiddeld aantal arbeidsuren van meer dan veertig per week. Waar zonder selectie deze variabelen nog wel significant aan geluk gerelateerd waren, daar blijken deze relaties te zijn verdwenen als 'maandweek = 1'. Tabel 4.5.2 laat zien dat het aantal arbeidsuren geen

significante invloed heeft op geluk (als $p < 0.05$). Dit komt overeen met de eerdere constatering dat het aantal arbeidsuren niet sterk samen lijkt te hangen met geluk. De werkenden die een partner hebben, zijn net als bij de algemene analyse significant gelukkiger dan de werkenden zonder partner. De variabelen 'leeftijd 41 tot 65 jaar' en 'twintig tot veertig uur' zijn wederom uitgesloten van het model en vormen geen factoren om geluk te verklaren.

Tabel 4.5.2: Scores op geluk (lineaire regressieanalyse, min. = 1 zeer ongelukkig & max. = 10 zeer gelukkig)

	B
Constante	6,819***
Sekse	,052*
Partner	,561***
Kinderen	-,043
Leeftijd: 16 tot en met 30 jaar	,133***
Leeftijd: 31 tot en met 40 jaar	,057**
Leeftijd: 41 tot 65 jaar	-
Uren: één tot twintig uur	,039
Uren: twintig tot veertig uur	-
Uren: veertig uur of meer	,006
Adjusted R Square (R ²)	,015

Significantieniveau: * $p < 0,05$, ** $p < 0,01$, *** $p < 0,001$

Bron: 'WageIndicator' 2006-2010. Selectie: respondenten met een valide score op 'satlife' en 'maandweek = 1' (N = 23.907). Bewerkt door Vuik (2012).

4.5.3 Lineaire regressie als 'maandweek = 2'

De volgende stap in de controle van het onderzoek op schijnverbanden is om te selecteren voor 'maandweek = 2', oftewel, voor de respondenten die de arbeidsurenlocaties kennen tussen één maand tot één week van tevoren. Dit heeft als gevolg dat het aantal respondenten 23.149 (N) bedraagt.

In tabel 4.5.3 zijn de relaties weergegeven na het uitvoeren van de lineaire regressieanalyse. Wederom blijkt het model met daarin alle variabelen significant samen te hangen met geluk en een verklaarde variantie (R²) te hebben van 1,2% van geluk. Dit betekent dat het percentage verklaarde variantie een klein beetje is afgenomen ten opzichte van de eerdere lineaire regressieanalyses. Er blijken geen significante verschillen te zijn tussen mannen en vrouwen wat betreft de beïnvloeding van het geluksgevoel, bij een gemiddelde mate van voorspelbaarheid van de arbeidstijdenlocaties. Tevens blijkt dat het hebben van een partner nog steeds zorgt voor meer levensgeluk voor de werkenden terwijl het hebben van kinderen daarentegen een negatieve invloed heeft op het

geluksgevoel. Daarnaast blijkt dat ook in deze analyse de werkenden in de jongste leeftijdsgroep, 16 tot en met 30 jaar, gelukkiger dan de andere leeftijdsgroepen, wat inhoudt dat deze groepen werkenden beter lijken te kunnen omgaan met verschillende maten van voorspelbaarheid. Daarnaast kan ook gezegd worden dat het aantal arbeidsuren dat de werkenden gemiddeld per week werken wederom geen significante invloed heeft op het geluksgevoel.

Tabel 4.5.3: Scores op geluk (lineaire regressieanalyse, min. = 1 zeer ongelukkig & max. = 10 zeer gelukkig)

	B
Constante	6,857***
Sekse	-,006
Partner	,520***
Kinderen	-,059*
Leeftijd: 16 tot en met 30 jaar	,141***
Leeftijd: 31 tot en met 40 jaar	,073**
Leeftijd: 41 tot 65 jaar	-
Uren: één tot twintig uur	-,093
Uren: twintig tot veertig uur	-
Uren: veertig uur of meer	,028
Adjusted R Square (R ²)	0,12

Significantieniveau: * $p < 0,05$, ** $p < 0,01$, *** $p < 0,001$

Bron: 'WageIndicator' 2006-2010. Selectie: respondenten met een valide score op 'satlife' en 'maandweek = 2' (N = 23.149). Bewerkt door Vuik (2012).

4.5.4 Lineaire regressie als 'maandweek = 3'

Als laatste stap in de controle voor schijnverbanden wordt er geselecteerd voor een kleine mate van voorspelbaarheid van de arbeidstijdenlocaties, respectievelijk 'maandweek = 3'. Selectie voor deze variabele betekent wel een groot verlies van het aantal respondenten (N): het aantal respondenten dat vervolgens in de lineaire regressieanalyse is meegenomen bedraagt 'slechts' 4.545 (N). Dit heeft echter geen gevolgen voor de significantie van het hele model. Het model met daarin alle variabelen (constante) heeft significant invloed op het geluksgevoel van de werkenden ($p < 0,001$). De verklaarde variantie (R²) bedraagt 1,2% van geluk, wat weinig of niet verschilt van de verklaarde varianties van de eerdere modellen.

Hoewel bij een grote mate van voorspelbaarheid de vrouwelijke werkenden als significant gelukkiger werden getoetst, geldt bij een kleine mate van voorspelbaarheid niet dat ze ongelukkiger zijn dan mannen. Dit is afleidbaar uit tabel 4.5.4. Uit deze tabel is tevens afleidbaar dat de

aanwezigheid van een partner nog steeds een zeer grote en significante positieve invloed heeft op het geluksgevoel van de werkenden. Dit was ook al het geval bij de eerdere modellen, waardoor geconcludeerd kan worden dat onafhankelijk van de voorspelbaarheid van de arbeidsurenlocaties het hebben van een partner het geluksgevoel verhoogd.

Tabel 4.5.4: Scores op geluk (lineaire regressieanalyse, min. = 1 zeer ongelukkig & max. = 10 zeer gelukkig)

	B
Constante	6,691***
Sekse	-,015
Partner	,559***
Kinderen	-,030
Leeftijd: 16 tot en met 30 jaar	-
Leeftijd: 31 tot en met 40 jaar	-,071
Leeftijd: 41 tot 65 jaar	-,134*
Uren: één tot twintig uur	,177
Uren: twintig tot veertig uur	-
Uren: veertig uur of meer	,034
Adjusted R Square (R ²)	,012

Significantieniveau: * $p < 0,05$, ** $p < 0,01$, *** $p < 0,001$

Bron: 'WageIndicator' 2006-2010. Selectie: respondenten met een valide score op 'satlife' en 'maandweek = 3' (N = 4.545). Bewerkt door Vuik (2012).

Het meest opvallende verschil met de eerdere analyses is misschien wel het gegeven dat de leeftijd van de jongste werkenden geen significante invloed heeft op het geluksgevoel, en zelfs uit de analyse wordt verwijderd. Daarentegen lijken de oudste werkenden significant ongelukkiger te zijn dan de overige werkenden terwijl deze groep bij de eerdere analyses juist uit het model werd verwijderd. Hieruit kan de conclusie worden getrokken dat de oudere werknemers hun geluksgevoel negatief laten beïnvloeden als er kleine mate van voorspelbaarheid is. Wederom kan worden gesteld dat het aantal arbeidsuren wat de werkenden gemiddeld per week werken niet van invloed is op het geluksgevoel van de werkenden.

Als algemene conclusie van de vier lineaire regressieanalyses kan worden gesteld dat er geen opvallende resultaten naar voren zijn gekomen, die botsen met de eerder gevonden resultaten. Hierdoor kan het algemene deel van het onderzoek worden afgesloten en over worden gegaan op de specificaties naar bedrijfssectoren.

5. Bedrijfssectoren

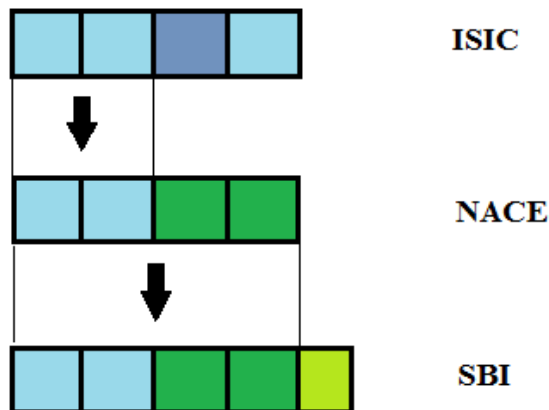
In dit hoofdstuk zal de relatie tussen de voorspelbaarheid van arbeidstijdenlocaties en het geluksgevoel van de werkenden nader worden gespecificeerd naar verschillende bedrijfssectoren. Allereerst wordt uiteengezet hoe de Nederlandse bedrijfssectoren zijn geclassificeerd en hoe deze sectoren aanwezig zijn in de WageIndicator. Daarna wordt onderzocht of er (significante) verschillen aanwezig zijn tussen de bedrijfssectoren wat betreft het geluksgevoel (en in combinatie met 'maandweek') en zullen een aantal sectoren nader worden onderzocht.

5.1 Classificatie bedrijfssectoren

Naar verwachting zullen de relaties tussen de voorspelbaarheid van de arbeidstijdenlocaties en het geluksgevoel van de werkenden niet binnen elke bedrijfssector hetzelfde zijn. Bedrijfssectoren verschillen van elkaar wat betreft algemene kenmerken en het arbeidsklimaat en dit kan mogelijk verschillen opleveren voor de veronderstelde relaties. Er zijn verschillende bedrijfssectoren te onderscheiden binnen Nederland die (gedeeltelijk) overeenkomen met de onderscheiden sectoren in het buitenland. Een bedrijfssector wordt gezien als een verzameling van verschillende bedrijfstakken welke onderling aan elkaar gerelateerd zijn. Binnen een bepaalde bedrijfstak is een groep organisaties gevestigd die hetzelfde soort goederen en/of diensten produceert. Zo kunnen bijvoorbeeld banken en verzekeringsmaatschappijen worden gezien als twee verschillende bedrijfstakken maar samen kunnen ze worden ondergebracht in de Financiële bedrijfssector. Oftewel, aan de hand van de economische (hoofd)activiteiten worden bedrijven en organisaties onderverdeeld in bedrijfstakken en bedrijfssectoren.

Echter, deze verdeling in bedrijfstakken en bedrijfssectoren is niet zomaar vanuit de losse pols te maken. Wereldwijd zijn economische activiteiten geclassificeerd in de ISIC (International Standard Industrial Classification) aan de hand van digits/codes. Deze indicator van economische activiteiten wordt gehanteerd door de Verenigde Naties. De eerste twee digits van de ISIC zijn identiek aan de NACE classificatie (Nomenclature des Activités économiques des Communautés Européennes) die door de Europese Unie wordt gehanteerd. De eerste twee digits van de NACE zijn voor wereldwijde classificatie maar de Europese Unie heeft daarnaast ook nog twee andere digits gevormd die zorgen voor Europese detaillering van de economische activiteiten. Deze vier digits van de NACE vormen vervolgens weer de basis van de nationale bedrijfssectorindeling die het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) hanteert in de vorm van de SBI (Standaard Bedrijfsindeling). Het CBS heeft voor nationaal gebruik nog een extra digit toegevoegd om de Nederlandse economische

activiteiten extra te kunnen uitsplitsen naar de Nederlandse situatie (CBS, 2012a). In figuur 5.1 zijn de onderlinge relaties schematisch weergegeven.

Figuur 5.1 Relaties internationale en nationale classificaties bedrijfssectoren

Bron: CBS (2012a), bewerkt door Vuik (2012)

Omdat dit onderzoek alleen Nederlandse werkenden betreft, voldoet de indeling van het CBS. Binnen dit onderzoek zullen de verschillende bedrijfssectoren uit de WageIndicator onderscheiden worden aan de hand van de variabele 'NACE2001', welke overeenkomt met de SBI zonder extra toegevoegde nationale digit. De Standaard Bedrijfsindeling (SBI) hanteert in 2012 (CBS, 2012b) de indeling van bedrijfssectoren, zonder extra nationale digit, zoals is weergegeven in Box 2.

Box 2: Standaard Bedrijfsindeling

- A. Landbouw, Bosbouw en Visserij
- B. Winning van Delfstoffen
- C. Industrie
- D. Productie en distributie van en handel in elektriciteit, aardgas, stoom en gekoelde lucht
- E. Winning en distributie van water; afval- en afvalwaterbeheer en sanering
- F. Bouwnijverheid
- G. Groot- en detailhandel; reparatie van auto's
- H. Vervoer en opslag
- I. Logies-, maaltijd- en drankverstrekking
- J. Informatie en communicatie
- K. Financiële Instellingen
- L. Verhuur van en handel in onroerend goed
- M. Advisering, onderzoek en overige specialistische zakelijke dienstverlening

- N. Verhuur van roerende goederen en overige zakelijke dienstverlening*
- O. Openbaar bestuur, overheidsdiensten en verplichte sociale verzekeringen*
- P. Onderwijs*
- Q. Gezondheids- en welzijnszorg*
- R. Cultuur, sport en recreatie*
- S. Overige dienstverlening*
- T. Huishoudens als werkgever; niet-gedifferentieerde productie van goederen en diensten door huishoudens voor eigen gebruik*
- U. Extraterritoriale organisaties en lichamen*

Bron: CBS (2012b), bewerkt door Vuik (2012)

In dit onderzoek zullen niet alle bedrijfssectoren worden gebruikt maar zal op een aantal zichtbaar van elkaar verschillende sectoren de nadruk worden gelegd. Hall en Soskice (2001) stellen dat het nut en de behoefte aan veranderende arbeidstijden(locaties) afhankelijk is van het type economie en de manier en mate waarop er binnen een bedrijfssector (inter)nationale marktconcurrentievoordelen worden nagestreefd. Economieën en sectoren die op basis van kwaliteit concurreren, halen juist meer voordeel uit vaste en voorspelbare tijden en contracten terwijl sectoren die op basis van kwantiteit en goedkope producten en diensten concurreren waarschijnlijk juist meer voordeel uit variërende arbeidstijden zullen halen. De verschillen tussen de gewoonte van voorspelbare en vaste arbeidstijdenlocaties (of juist het tegenovergestelde) tussen verschillende bedrijfssectoren laat mogelijk ook verschillen zien in de veronderstelde relatie.

5.2 Overzicht en verdeling van de respondenten

Alvorens een aantal bedrijfssectoren worden uitgekozen uit de 21 beschikbare sectoren binnen de variabele 'NACE2001', wordt eerst een overzicht gevormd van alle bedrijfssectoren waarin per bedrijfssector het percentage respondenten is weergegeven dat bevestigend heeft gescoord op één van de drie categorieën van 'maandweek'. Daarnaast wordt per categorie ook de gemiddelde geluksscore van de daarin aanwezige respondenten weergegeven. Op basis van deze gegevens zullen enkele opvallende bedrijfssectoren worden uitgekozen uitgediept binnen dit onderzoek.

Om schematisch de verschillen te laten zien tussen bedrijfssectoren, wat betreft de mate van voorspelbaarheid van de arbeidstijdenlocaties en de geluksscores die gemiddeld zijn binnen de sectoren, zijn de variabelen 'maandweek' en 'satlife' in combinatie gebracht met de variabele 'NACE2001'. In tabel 5.2.1.1 zijn de percentages respondenten te vinden die bevestigend hebben geantwoord op de waarden '1' (minstens één maand van tevoren), '2' (één maand tot één week van

tevore) en '3' (hoogstens één week van tevoren) van 'maandweek'. Hierdoor kan een beeld worden gevormd van de gemiddelde mate van voorspelbaarheid van de arbeidstijdenlocaties per bedrijfssector. Daarnaast zijn per categorie ook de gemiddelde geluksscores weergegeven. De bedrijfssectoren Huishoudens als werkgever (T) en Extraterritoriale organisaties en lichamen (U) zijn weggelaten omdat het aantal respondenten zeer klein was (<300).

5.2.1 Mate van voorspelbaarheid per sector

Allereerst valt op dat de meeste bedrijfssectoren een enigszins gelijke procentuele verdeling van respondenten laten zien binnen 'maandweek' maar dat er ook enkele uitschieters te zien zijn. Zo valt op dat binnen de bedrijfssector Landbouw, bosbouw en visserij (A), vergeleken met de gemiddelde waarde (44,4%), procentueel veel minder respondenten al minstens één maand van tevoren hun arbeidstijdenlocaties weten (28,1%).

Ruim de helft van de respondenten uit de bedrijfssector Landbouw, bosbouw en visserij (A) is tussen één maand en één week van tevoren met de arbeidsurenlocaties bekend. Dit is opvallend hoog vergeleken met het gemiddelde van alle sectoren (44,2%). Dit is tevens het geval binnen de sector Productie en distributie elektriciteit, aardgas, stoom en gekoelde lucht (D) waar 54,3% één maand tot één week van tevoren de arbeidstijdenlocaties weet. Ook bij de sectoren Winning en distributie van water (E), Informatie en communicatie (J) en Advisering, onderzoek en overige specialistische zakelijke dienstverlening (M) is dit het geval, respectievelijk 51,9%, 56,9% en 52,0%.

De bedrijfssector Cultuur, sport en recreatie (R) laat opvallende hoge percentages zien bij de voorspelbaarheidswaarde 'maandweek = 3'. Daar waar het gemiddelde van alle sectoren samen voor deze waarde 11,4% bedraagt, daar is het percentage bij deze sector beduidend hoger met 19,7%. Echter, zoals al eerder werd beschreven, zijn er ook bedrijfssectoren in het overzicht te vinden waar het percentage respondenten binnen de derde categorie van maandweek een stuk lager is dan het gemiddelde percentage. Zo valt op dat naast Productie en distributie elektriciteit, aardgas, stoom en gekoelde lucht (D) binnen de Financiële Instellingen (K) met 4,8%, Verhuur van en handel in onroerend goed (L) met 3,7% en Advisering, onderzoek en overige specialistische zakelijke dienstverlening (M) met 5,6% de voorspelbaarheid van de arbeidstijdenlocaties beduidend groter is dan gemiddeld van alle sectoren samen (11,4%). Nog opvallender is misschien wel dat binnen de sector Logies-, maaltijd-, en drankverstrekking (I) het percentage respondenten dat hoogstens één week van tevoren pas de arbeidstijdenlocaties weet (46,1%) ongeveer vier keer zo groot is dan het gemiddelde percentage respondenten van alle bedrijfssectoren. In tegenstelling tot dit grote aandeel binnen de sector Logies-, maaltijd- en drankverstrekking (I) is binnen de sector Productie en

distributie elektriciteit, aardgas, stoom en gekoelde lucht (D) slechts een zeer klein aandeel respondenten aanwezig, namelijk 5,6%.

5.2.2 Geluksscores

Ook de gemiddelde geluksscores zijn onder de loep genomen en tevens terug te vinden in tabel 5.2.1.1. Per waarde van de variabele 'maandweek' zijn de gemiddelde geluksscores van de desbetreffende groep respondenten weergegeven, net als de gemiddelde geluksscores van een totale bedrijfssector. Als allereerst naar de gemiddelde geluksscores van de bedrijfssectoren wordt gekeken dan vallen enkele sectoren op. Zo wijkt Winning van delfstoffen (B) zeer positief af van het gemiddelde gelukscijfer van alle sectoren samen (7,3) met een score van 7,66. Deze sector heeft gemiddeld de meest gelukkige werkenden. Daarentegen is Logies-, maaltijd- en drankverstrekking (I) de minst gelukkige sector met een gemiddelde geluksscore van 7,11 en ook Winning en distributie van water (E) en Verhuur van roerende goederen en overige zakelijke dienstverlening (N) wijken hier niet veel vanaf met gemiddelde geluksscores van 7,15.

Als naar de geluksscores per bedrijfssector en per waarde van maandweek wordt gekeken dan is te zien dat de scores bij 'minstens één maand van tevoren' hoger zijn dan bij de andere twee categorieën en dat 'hoogstens één week van tevoren' de minst hoge geluksscores kent. Dit is ook te zien aan de gemiddelde geluksscores van de waarden van 'maandweek' berekend over alle bedrijfssectoren: 'minstens één maand van tevoren' scoort een 7,32, 'één maand tot één week van tevoren' een 7,31 en 'hoogstens één week van tevoren' een 7,20.

Tabel 5.2.1.1: Voorspelbaarheidmate en geluksscores bedrijfssectoren

Bedrijfssector	Minstens één maand van tevoren (%)	Gemiddelde geluksscore: 'minstens één maand van tevoren'	Eén maand tot één week van tevoren (%)	Gemiddelde geluksscore: Eén maand tot één week van tevoren	Hoogstens één week van tevoren (%)	Gemiddelde geluksscore: hoogstens één week van tevoren	Totaal percentage (%)	Aantal respondenten (N)	Gemiddelde geluksscore per sector
A Landbouw, bosbouw en Visserij	28,1	7,22	57,3	7,36	14,7	7,32	100	1.390	7,32
B Winning van Delfstoffen	44,5	7,83	47,9	7,51	7,7	7,60	100	326	7,66
C Industrie	45,5	7,23	48,1	7,28	6,4	6,91	100	15.301	7,24
D Productie en distributie elektriciteit, aardgas, stoom en gekoelde lucht	40,1	7,28	54,3	7,48	5,6	7,56	100	728	7,41
E Winning en distributie van water	40,2	7,28	51,9	7,07	7,9	7,04	100	343	7,15
F Bouwnijverheid	39,0	7,40	53,0	7,38	8,0	6,99	100	5.763	7,35
G Groot-en detailhandel; reparatie van auto's	44,7	7,33	36,5	7,31	18,8	7,09	100	11.140	7,28
H Vervoer en opslag	39,8	7,24	46,0	7,14	14,2	6,90	100	5.567	7,15
I Logies-, maaltijd- en drankverstreking	27,7	7,23	26,2	7,10	46,1	7,04	100	5.175	7,11
J Informatie en communicatie	35,5	7,26	56,9	7,30	7,6	7,16	100	5.253	7,27
K Financiële instellingen	46,6	7,38	48,6	7,35	4,8	7,18	100	4.772	7,35

L Verhuur van en handel in onroerend goed	48,3	7,42	48,0	7,42	3,7	7,27	100	807	7,41
M Advisering, onderzoek en overige specialistische zakelijke dienstverlening	42,4	7,39	52,0	7,42	5,6	7,29	100	6.642	7,40
N Verhuur van roerende goederen en overige zakelijke dienstverlening	45,2	7,19	42,5	7,20	12,3	6,88	100	6.057	7,15
O openbaar bestuur, overheidsdiensten en verplichte sociale verzekeringen	49,2	7,29	44,3	7,36	6,5	7,20	100	6.232	7,32
P Onderwijs	58,2	7,28	35,0	7,28	6,8	7,12	100	3.388	7,27
Q Gezondheids- en welzijnszorg	66,7	7,38	22,5	7,32	10,7	7,13	100	10.513	7,34
R Cultuur, sport en recreatie	47,6	7,33	32,7	7,34	19,7	7,03	100	1.528	7,27
S Overige dienstverlening	55,3	7,19	35,7	7,39	9,0	7,21	100	1.606	7,26
Gemiddelde	44,4	7,32	44,2	7,31	11,4	7,15	100	92.531	7,30

Bron: 'WageIndicator' 2006-2010. Selectie: respondenten met een valide score op 'satlife' en 'maandweek'(N =92.531). Bewerkt door Vuik (2012)

Zoals te zien is aan het gemiddelde gelukscijfer van de totale sector zijn de scores bij de individuele categorieën van 'maandweek' binnen de bedrijfssector Winning van delfstoffen (B) hoger dan gemiddeld. Zo is de score bij 'minstens één maand van tevoren' (7,83) ruim een halve punt hoger dan het gemiddelde gelukscijfer (7,31) en ook bij 'hoogstens één week van tevoren' is een opmerkelijk hoog gelukscijfer te zien, namelijk een 7,60 terwijl als er naar het gemiddelde wordt gekeken van alle sectoren deze laatste categorie juist de laagste waarde zou moeten hebben. Deze is echter gegeven binnen 'één maand tot één week van tevoren' en bedraagt 7,51, wat tevens ook nog hoger is dan de andere geluksmiddelen van alle sectoren samen. Ook binnen Productie en distributie elektriciteit, aardgas, stoom en gekoelde lucht (D) blijken de scores hoger te liggen, respectievelijk 7,48 bij 'één maand tot één week van tevoren' en 7,56 bij 'hoogstens één week van tevoren'. Deze laatste hoge cijfers zijn opmerkelijk te noemen omdat verwacht wordt dat hoe minder voorspelbaar de arbeidstijdenlocaties, hoe meer invloed op het geluksgevoel van de werkenden. Bij Productie en distributie elektriciteit, aardgas, stoom en gekoelde lucht (D) lijkt echter op te gaan, hoe minder voorspelbaar de arbeidstijdenlocaties, hoe gelukkiger.

Er zijn echter ook bedrijfssectoren te vinden die juist gemiddeld ongelukkiger zijn als wordt gekeken naar de invloed van de voorspelbaarheid van de arbeidstijdenlocaties dan de bedrijfssectoren bij elkaar. Wat betreft de geluksscores bij 'minstens één maand van tevoren' zijn er niet veel opvallende cijfers te ontdekken. De grootste afwijkende waarden zijn te vinden bij Verhuur van roerende goederen en overige zakelijke dienstverlening (N) en Overige dienstverlening (S), beiden hebben namelijk de waarde 7,19 wat ruim 0,1 punt lager is dan de gemiddelde waarde van 7,32.

Bij de waarde 'één maand tot één week van tevoren' is meer variatie te zien in de geluksscores. Zo scoort Winning van delfstoffen (B) opvallend hoog met een 7,51 terwijl het gemiddelde van alle sector 7,31 bedraagt. Tevens scoort Productie en distributie elektriciteit, aardgas, stoom en gekoelde lucht (D) gemiddeld gelukkiger binnen deze categorie: de geluksscore bedraagt namelijk 7,48. Ook Advisering, onderzoek en overige specialistische zakelijke dienstverlening (M) laat een hoge waarde zien van 7,42. Winning en distributie van waren (E) en Logies-, maaltijd- en drankverstrekking (I) laten daarentegen lagere gelukswaarden zien dan de gemiddelde waarde 7,31, respectievelijk 7,07 en 7,10.

De waarde 'hoogstens één week van tevoren' laat ook zeer uiteenlopende gelukswaarden zien. Het meest opvallende zijn de lage waarden bij Industrie (C), Bouwnijverheid (F), Vervoer en opslag (H) en Verhuur van roerende goederen en overige zakelijke dienstverlening (N). Deze scores zijn allemaal lager dan een 7,00 en ruim minder dan de gemiddelde score van 7,15. Opvallend hoog zijn de scores bij Winning van delfstoffen (B) en Productie en distributie elektriciteit, aardgas, stoom en gekoelde lucht (D).

5.3 Vergelijken bedrijfssectoren

Zoals uit tabel 5.2.1.1 naar voren kwam en zoals in de tekst benadrukt is, zijn er opvallende resultaten te zien na het uitdraaien van de voorspelbaarheidpercentages en gemiddelde geluksscores per bedrijfssector. Als ondergrens van het aantal respondenten per sector om valide conclusies te kunnen trekken, is gebruikt $N < 300$. Hierdoor zijn de sectoren Huishoudens als werkgever (T) en Extraterritoriale organisaties en lichamen (U) afgevallen. Uit de overgebleven sectoren zijn de volgende sectoren uitgekozen om nader te analyseren en met elkaar te vergelijken: Winning van delfstoffen (B), Productie en distributie elektriciteit, aardgas, stoom en gekoelde lucht (D), Bouwnijverheid (F), Vervoer en opslag (H) en Logies-, maaltijd- en drankverstrekking (I).

5.3.1 Winning van delfstoffen (B)

Binnen de bedrijfssector Winning van delfstoffen zijn meerdere bedrijfstakken opgenomen die, zoals uit figuur 5.1.1 blijkt, in de Standaard Bedrijfs Indeling (SBI) met een extra digit worden weergegeven. Onder 'Winning van delfstoffen' vallen takken als winning van aardolie, winning van aardgas, winning van zand, grind en klei, winning van overige delfstoffen, dienstverlening voor de winning van aardolie en aardgas en dienstverlening voor de winning van delfstoffen behalve olie en gas (CBSb, 2012). Uit onderzoek naar vijf verschillende baankenmerken voor hoger opgeleiden zoals loon, extra arbeidsvoorwaarden (vaste financiële bonus en leaseauto), carrièremogelijkheden, arbeidstevredenheid en door werkgever betaalde trainingen, is gebleken dat Winning van delfstoffen hoog scoort op deze kenmerken (met uitzondering van de extra arbeidsvoorwaarden) (De Graaf et al., 2009).

In bijlage C zijn tabellen opgenomen waarin de samenstelling van de bedrijfssectoren zijn weergegeven. Hieruit blijkt dat de werkenden binnen de sector Winning van delfstoffen voornamelijk mannen zijn. Ruim 81,3% is mannelijk en slechts 18,7% zijn vrouwen. Daarnaast is ook te zien dat het grootste gedeelte van de groep 40 tot 65 jaar oud is, namelijk 45,4%. Er zijn weinig werkenden in de leeftijdsgroep 16 tot 30 jaar. Opvallend is ook dat 82% van de werkenden veertig uur of meer per week werkt en dat slecht 1,4% minder dan twintig uur werkt. Hieruit kan worden opgemaakt dat het voornamelijk gaat om fulltimebanen binnen deze sector.

Als wordt gekeken naar de voorspelbaarheidverdeling van de arbeidstijdenlocaties, zoals de respondenten hebben aangegeven, dan blijken hier geen opvallende afwijkingen te zijn. Het grootste gedeelte van de groep, 47,9%, blijkt tussen één maand tot één week van tevoren de arbeidstijdenlocaties te weten en slechts een zeer klein gedeelte, 7,7% weet deze hoogstens één week van tevoren. Opvallend zijn echter wel de geluksscores: waar het gemiddelde gelukscijfer van

alle sectoren en over alle voorspelbaarheidvariabelen 7,30 bedraagt, daar is deze bij Winning van delfstoffen 7,66.

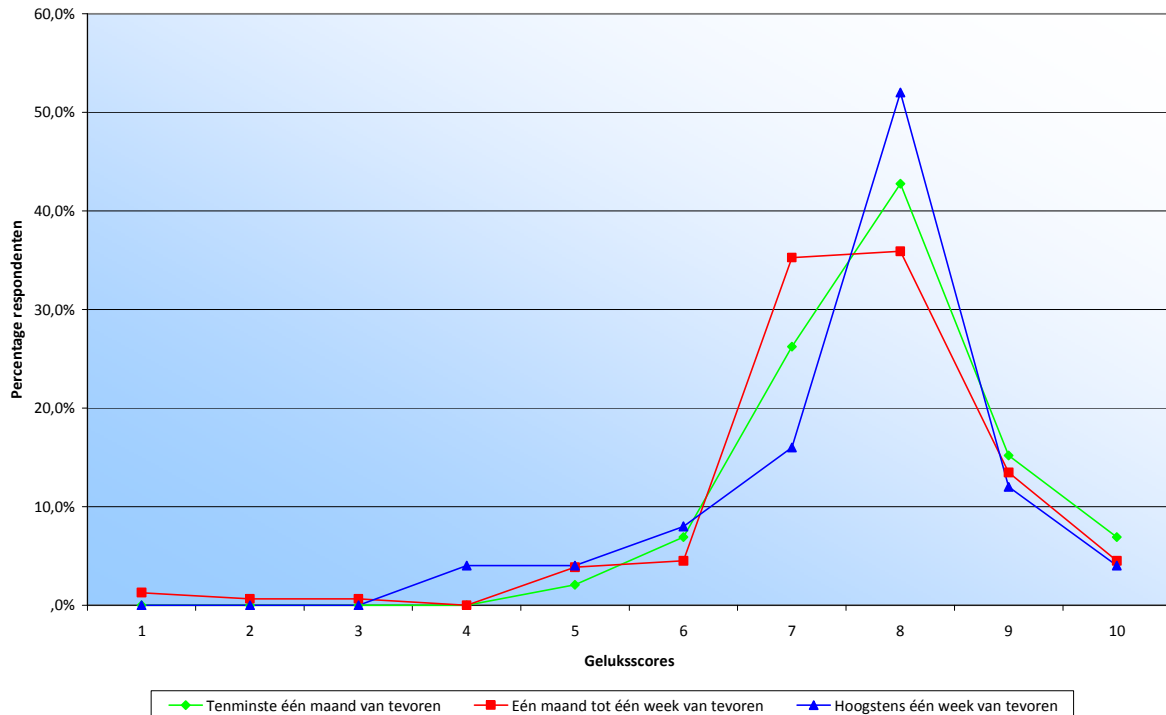
Tabel 5.3.1 Geluksverdeling binnen Winning van delfstoffen

Periode van kennis van arbeidstijdenlocatie	Gemiddeld geluk	Aantal respondenten (N)	Standaard deviatie (Std)	Maximum	Minimum	Skewness
1. Minstens één maand	7,83	145	1,063	Satisfied (10)	5	-,071
2. Tussen vier weken en één week	7,51	156	1,407	Satisfied (10)	Dissatisfied (1)	-1,758
3. Hoogstens één week	7,60	25	1,291	Satisfied (10)	4	-1,061
Totaal	7,66	326	1,262	Satisfied (10)	Dissatisfied (1)	-1,346

Bron: 'WageIndicator' 2006-2010. Selectie: respondenten met een valide score op 'satlife', 'maandweek' en 'NACE2001= 2' (N = 326). Bewerkt door Vuik (2012)

Daarnaast blijkt dat de werkenden die minstens één maand van tevoren de arbeidstijdenlocaties weten het gelukkigste zijn (7,83) maar dat de groep die tussen één maand tot één week van tevoren de uren weet juist het minst gelukkig is (7,51). Deze groep is opvallend genoeg minder gelukkig dan de groep die hoogstens één week van tevoren de arbeidstijdenlocaties weet (7,60). Deze resultaten zijn ook af te lezen uit tabel 5.3.1. In deze tabel is ook te zien dat bij 'minstens één maand van tevoren' en 'hoogstens één week van tevoren' er geen werkenden erg ongelukkig zijn. Bij bijvoorbeeld 'minstens één maand van tevoren' is het gegeven minimumcijfer '5' wat aangeeft dat de respondenten zich over het algemeen vrij gelukkig voelen en zichzelf niet als (erg) ongelukkig waarden.

In grafiek 5.3.1 is grafisch weergegeven hoe de respondenten over de voorspelbaarheidwaarden van 'maandweek' zijn verdeeld. Aan deze verdeling is te zien dat er tussen de categorieën zeer grote verschillen zijn, wat de verwachting scheidt dat binnen Winning van delfstoffen de invloed van de voorspelbaarheid van arbeidstijdenlocaties op het geluk van de werkenden groot is.

Grafiek 5.3.1: Procentuele verdeling geluksscores in relatie met maandweek

Bron: 'WageIndicator' 2006-2010. Selectie: respondenten met een valide score op 'satlife', 'maandweek' en 'NACE2001= 2' (N = 326). Bewerkt door Vuik (2012)

5.3.2 Productie en distributie elektriciteit, aardgas, stoom en gekoelde lucht (D)

Waar het wellicht van tevoren nog onduidelijk was wat er precies werd verstaan onder 'Winning van delfstoffen', daar laat de bedrijfssectoromschrijving 'Productie en distributie elektriciteit, aardgas, stoom en gekoelde lucht' weinig te raden over. Het CBS (2012b) omschrijft de hierbinnen vallende bedrijfstakken als productie van elektriciteit; transmissie en distributie van elektriciteit en aardgas, productie van aardgas, en productie en distributie van stoom en gekoelde lucht.

Als naar de samenstelling van de sector wordt gekeken, zoals weergegeven in bijlage C, zijn een aantal cijfers opvallend. Zo bestaat bijna driekwart van de werkenden uit mannen en zijn er slechts 188 vrouwen van de 728 werkenden (N). Ook werkt ruim 68% van de groep veertig uur of meer per week en werkt slechts 0,6% minder dan twintig uur per week. Daarnaast is er echter wel een goede leeftijdsverdeling: alle drie de onderscheiden leeftijdsgroepen vormen bijna één derde deel van de groep.

Voorgaande tabel 5.2.2.1 liet een opvallend hoog percentage respondenten zien bij de voorspelbaarheidswaarde 'één maand tot één week van tevoren', namelijk 54,3% terwijl het gemiddelde van alle sectoren 44,18% bedraagt. Daarnaast weet, vergeleken met het gemiddelde, meer dan de helft minder respondenten hoogstens één week van tevoren de arbeidstijdenlocaties.

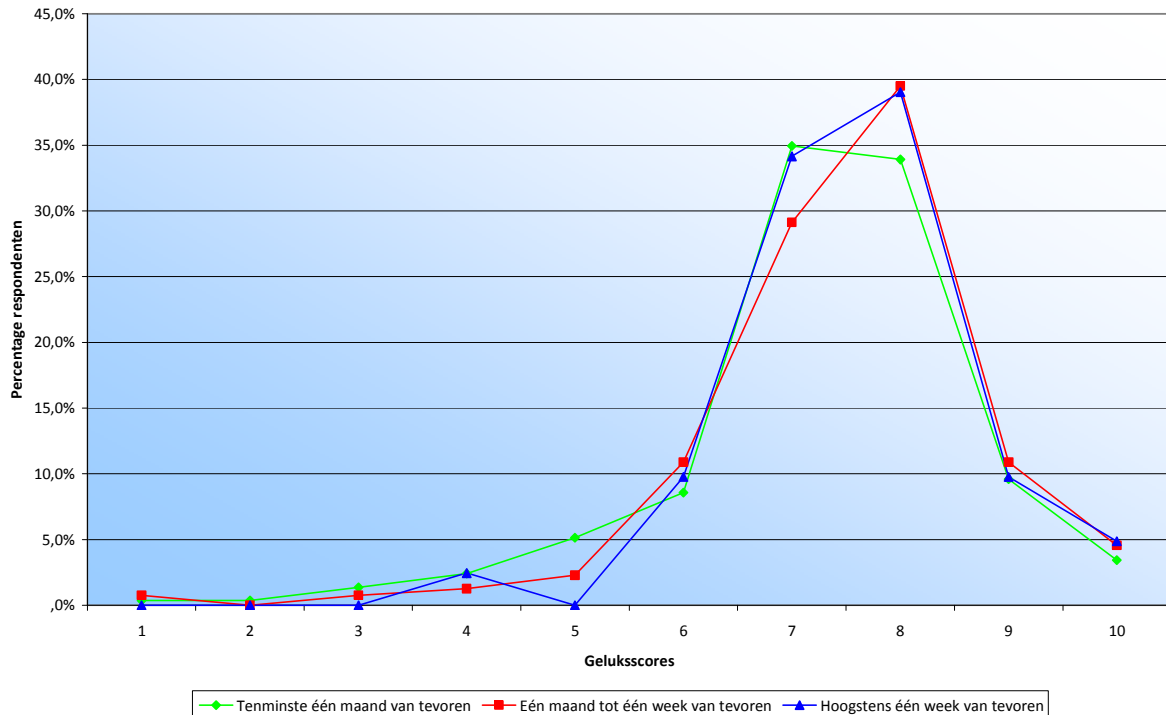
Opvallend hoog bij deze groep is ook het hoge gemiddelde gelukscijfer, respectievelijk 7,56. Dit cijfer is ruim viertiende hoger dan het gemiddelde van alle sectoren maar misschien nog opvallender is dat deze groep aangeeft het meest gelukkig te zijn in vergelijking met de overige werkenden. De verdeling binnen Productie en distributie elektriciteit, aardgas, stoom en gekoelde lucht is precies tegenovergesteld aan de verdeling van de gemiddelden van alle sectoren. De groep die het vroegste bekend is met de arbeidstijdenlocaties is het ongelukkigst en de groep die de locaties het laatst weet, geeft aan het gelukkigst te zijn. De verschillen zijn ook terug te lezen uit onderstaande tabel 5.3.2. Hieruit is ook af te lezen dat bij 'hoogstens één week van tevoren' de gegeven geluksscores niet lager zijn dan waarde '4'. Bij de andere groepen is dit niet het geval.

Tabel 5.3.2 Geluksverdeling binnen Productie en distributie elektriciteit, aardgas, stoom en gekoelde lucht

Periode van kennis van arbeidstijdenlocatie	Gemiddeld geluk	Aantal respondenten (N)	Standaard deviatie (Std)	Maximum	Minimum	Skewness
1. Minstens één maand	7,28	292	1,376	Satisfied (10)	Dissatisfied (1)	-1,074
2. Tussen vier weken en één week	7,48	395	1,312	Satisfied (10)	Dissatisfied (1)	-1,272
3. Hoogstens één week	7,56	41	1,119	Satisfied (10)	4	-,385
Totaal	7,41	728	1,331	Satisfied (10)	Dissatisfied (1)	-1,162

Bron: 'WageIndicator' 2006-2010. Selectie: respondenten met een valide score op 'satlife', 'maandweek' en 'NACE2001= 4' (N = 728). Bewerkt door Vuik (2012)

De verschillen in de gegeven minimumwaarden zijn ook grafisch te zien in grafiek 5.3.2.1. Afleidbaar is dat de groep die als eerste de arbeidstijdenlocaties weet vaker een lagere gelukswaarde heeft gegeven en minder vaak een hoge waardering als de groep wordt vergeleken met de andere twee voorspelbaarheidsgroepen. Bij de groep die hoogstens één week van tevoren de locaties weet, is dit veelal precies tegenovergesteld.

Grafiek 5.3.2.1 Procentuele verdeling geluksscores in relatie met maandweek

Bron: 'WageIndicator' 2006-2010. Selectie: respondenten met een valide score op 'satlife', 'maandweek' en 'NACE2001= 4' (N = 728). Bewerkt door Vuik (2012)

5.3.3 Bouwnijverheid (F)

De volgende bedrijfssector die nader wordt bekeken, is de Bouwnijverheid (F). Hierbinnen vallen vele taken en bedrijfstakken die met de bouw te maken hebben en die hoofdzakelijk kunnen worden geplaatst onder (1) Algemene burgerlijke en utiliteitsbouw en projectontwikkeling, (2) Grond-, water- en wegenbouw (geen grondverzet) en (3) Gespecialiseerde werkzaamheden in de bouw (CBSb, 2012). Hieronder vallen dus banen als stratenmakers, rioleringsleggers, slopers, loodgieters, schilders, stukadoors en metselaars. Deze beroepen worden beschouwd als mannenberoepen, wat overeenkomstig is met de samenstelling van de sector zoals opgenomen in de WageIndicator en welke terug te vinden is in bijlage C. Hieruit blijkt onder andere dat ruim 87% van de respondenten werkzaam binnen de Bouwnijverheid mannen zijn en dat ruim 77% veertig uur of meer per week werkt. De leeftijdsverdeling is daarentegen vrijwel gelijk verdeeld, al zijn de jongste respondenten (16 tot 30 jaar) iets beter vertegenwoordigd met een aandeel van 35%.

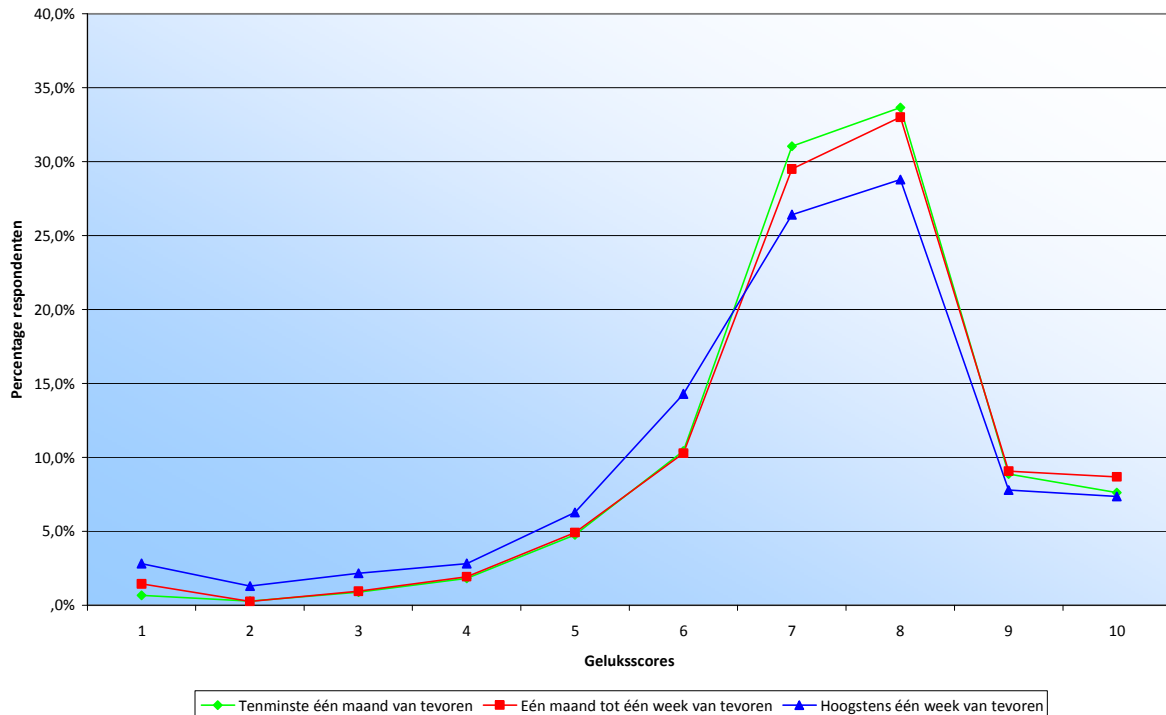
Tabel 5.3.3 Geluksverdeling binnen Bouwnijverheid

Periode van kennis van arbeidstijdenlocatie	Gemiddeld geluk	Aantal respondenten (N)	Standaard deviatie (Std)	Maximum	Minimum	Skewness
1. Minstens één maand	7,40	2.246	1,458	Satisfied (10)	Dissatisfied (1)	-1,914
2. Tussen vier weken en één week	7,38	3.055	1,594	Satisfied (10)	Dissatisfied (1)	-1,131
3. Hoogstens één week	6,99	462	1,898	Satisfied (10)	Dissatisfied (1)	-1,105
Totaal	7,35	5.763	1,573	Satisfied (10)	Dissatisfied (1)	-1,091

Bron: 'WageIndicator' 2006-2010. Selectie: respondenten met een valide score op 'satlife', 'maandweek' en 'NACE2001= 6' (N = 5.763). Bewerkt door Vuik (2012)

Bovenstaande tabel (5.3.3) laat nogmaals zien wat de gemiddelde geluksscores binnen Bouwnijverheid en per voorspelbaarheidwaarde zijn. Wat te zien is, is dat de groep die hoogstens één week van tevoren de arbeidstijdenlocaties weet gemiddeld beduidend minder gelukkig is dan de andere twee groepen, terwijl het gemiddelde van de gehele sector weer hoger is dan het gemiddelde gelukscijfer van alle sectoren. Opvallend is ook dat bij alle waarden er een waardering van '1' heeft plaatsgevonden terwijl dat in de twee voorgaande beschreven bedrijfssectoren niet steeds zo was. Dit heeft mogelijk ook gevolgen voor de invloed die de voorspelbaarheid van arbeidstijdenlocaties heeft op het geluksgevoel van de werkenden.

In grafiek 5.3.3.1 is per waarde van 'maandweek' het percentage respondenten weergegeven dat heeft gescoord op de geluksschaal. Af te lezen is dat, overeenkomstig met het lage gemiddelde gelukscijfer 6,99, de groep die hoogstens één week van tevoren de arbeidstijdenlocaties weet procentueel hoger scoort op de lage gelukscijfers en lager op de hoge gelukscijfers als deze groep wordt vergeleken met de twee andere groepen. De andere twee groepen laten een bijna identiek verloop zien.

Grafiek 5.3.3.1 Procentuele verdeling geluksscores in relatie met maandweek

Bron: 'WagelIndicator' 2006-2010. Selectie: respondenten met een valide score op 'satlife', 'maandweek' en 'NACE2001= 6' (N = 5.763). Bewerkt door Vuik (2012)

5.3.4 Vervoer en opslag (H)

Bij de bedrijfssector Vervoer en opslag gaat het om de verschillende mogelijkheden van vervoer die er zijn, zoals vervoer over land, over water of in de lucht. Daarbij gaat het zowel om personenvervoer als om goederenvervoer. Er kan worden gedacht aan treinen, taxi's, openbaar vervoer binnen steden, zeevaart en binnenvaart, vliegtuigvervoer maar ook aan postkoeriers. Echter, er moet ook worden gedacht aan transport van producten via pijpleidingen. Daarnaast gaat het ook om de opslag van producten en de dienstverlening van alles wat met het vervoer te maken heeft. Het kan gaan om opslag in koelhuizen of distributiecentra maar ook om laad-, los- en overslagcapaciteiten en om bevrachting (CBSb, 2012).

Uit de samenstelling van de sector (zie bijlage C) blijkt dat ook deze sector voornamelijk uit mannen bestaat. Ruim driekwart van de respondenten die hebben aangegeven werkzaam te zijn binnen deze sector is man. Daarnaast is 40,1% van de werkenden 41 jaar of ouder en is ruim 30% daarentegen dertig jaar of jonger. Hieruit is op te maken dat de leeftijden binnen deze sectoren verdeeld zijn. Wat echter wel opvalt, is dat bijna 70% van de respondenten aangeeft per week meer dan veertig uur per week te werken. Onderstaande tabel 5.3.4 laat de geluksverdeling zien binnen Vervoer en opslag, zoals deze ook al gedeeltelijk te zien was in de overzichtstabel van alle

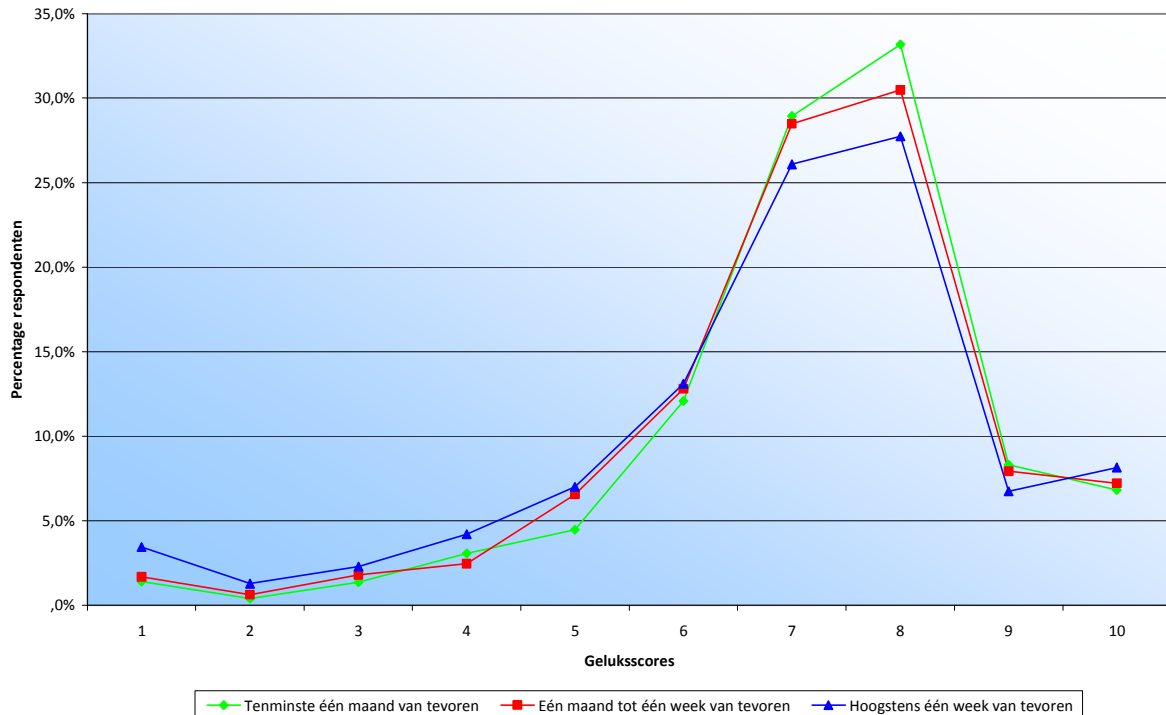
bedrijfssectoren. Ook hieraan is te zien dat slechts een klein gedeelte, namelijk 786 (N) respondenten (= 14,2% van totaal aantal respondenten binnen de sector), hoogstens één week van tevoren op de hoogte is van de arbeidstijdenlocaties maar dit percentage is wel hoger dan het gemiddelde percentage van alle sectoren (respectievelijk 11,4%). Van deze groep bedraagt de gemiddelde geluksscore 6,99, wat beduidend minder is dan de gemiddelde geluksscore van alle sectoren (namelijk 7,15). Ook de gemiddelde geluksscores van de andere categorieën van ‘maandweek’ zijn lager dan de gemiddelden van alle sectoren samen, respectievelijk 7,24 versus 7,32 en 7,14 versus 7,31 (zie ook tabel 5.2.1.1).

Tabel 5.3.4 Geluksverdeling binnen Bouwnijverheid

Periode van kennis van arbeidstijdenlocatie	Gemiddeld geluk	Aantal respondenten (N)	Standaard deviatie (Std)	Maximum	Minimum	Skewness
1. Minstens één maand	7,24	2.218	1,617	Satisfied (10)	Dissatisfied (1)	-1,130
2. Tussen vier weken en één week	7,14	2.563	1,706	Satisfied (10)	Dissatisfied (1)	-1,131
3. Hoogstens één week	6,90	786	1,996	Satisfied (10)	Dissatisfied (1)	-1,018
Totaal	7,15	5.567	1,719	Satisfied (10)	Dissatisfied (1)	-1,102

Bron: ‘WageIndicator’ 2006-2010. Selectie: respondenten met een valide score op ‘satlife’, ‘maandweek’ en ‘NACE2001= 8’ (N = 5.537). Bewerkt door Vuik (2012)

In grafiek 5.3.4.1 zijn de procentuele verdelingen weergegeven van de respondenten die het levensgeluk een bepaalde waarde hebben toegekend, verdeeld per waarde van ‘maandweek’. Hieruit is op te maken dat procentueel opvallend meer respondenten een lage waarde aan het leven hebben toegekend in vergelijking met de andere twee waarden van ‘maandweek’. Daarentegen scoren deze twee groepen wel weer hoger op de hogere waarden van de geluksscores dan de groep die hoogstens één week van tevoren de arbeidstijdenlocaties kent, met uitzondering van waarde ‘10’.

Grafiek 5.3.4.1 Procentuele verdeling geluksscores in relatie met maandweek

Bron: 'WageIndicator' 2006-2010. Selectie: respondenten met een valide score op 'satlife', 'maandweek' en 'NACE2001= 8' (N = 5.537). Bewerkt door Vuik (2012)

5.3.5 Logies-, maaltijd- en drankverstrekking (I)

De bedrijfssector Logies-, maaltijd- en drankverstrekking bestaat uit verschillende bedrijfstakken. Zo zijn werkenden opgenomen die werkzaam zijn bij hotels, campings, vakantiehuisjes en jeugdherbergen maar ook werkenden van restaurants, cafetaria, ijssalons, kantines en event-catering worden binnen deze sector geplaatst (CBSb, 2012). Binnen de WageIndicator gaat het voor dit onderzoek om 5.175 (N) valide respondenten die binnen deze sector worden geplaatst.

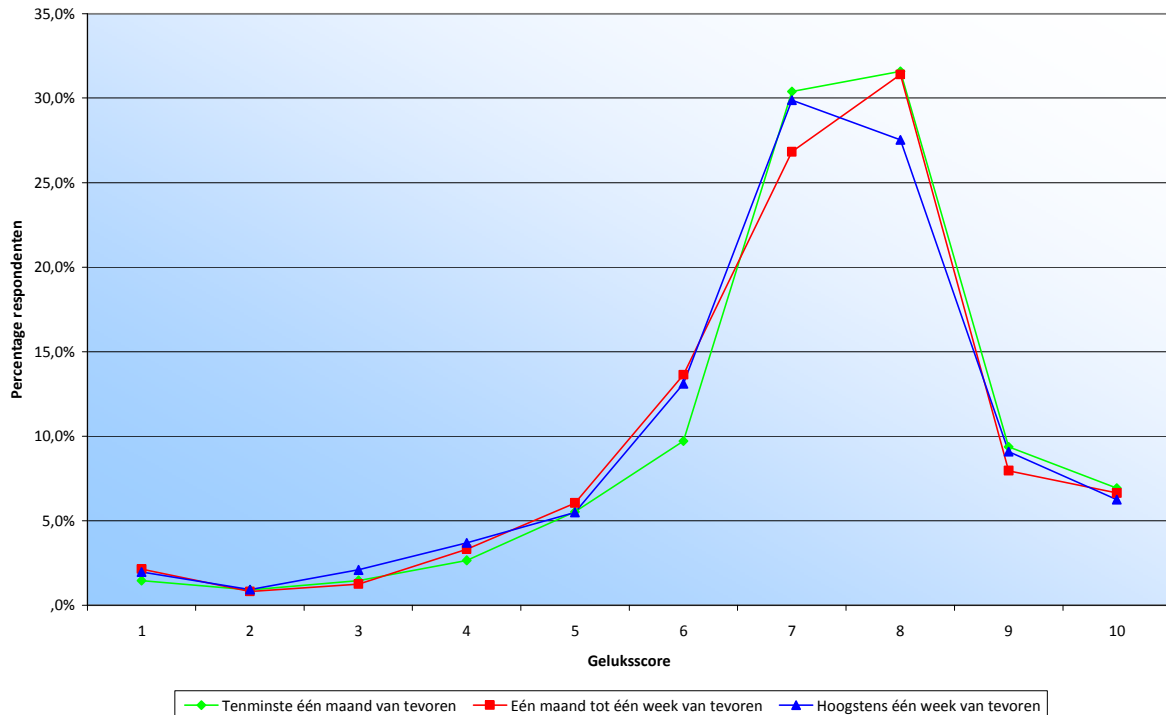
Als naar de samenstelling van de sector wordt gekeken dan zijn er een aantal dingen die opvallen. Zo is te zien dat, in tegenstelling tot de voorgaande sectoren, de vrouwen het grootste gedeelte vormen van de werkenden binnen deze sector. Ruim 57% van de 5.175 (N) respondenten is vrouw. Daarnaast valt op dat 64,1% van de werkenden jonger is dan 31 jaar terwijl in de eerder beschreven sectoren de leeftijdsverdeling nagenoeg eerlijk was. Tevens is afleesbaar dat het grootste gedeelte van de werkenden tussen de twintig en veertig uur per week werkt terwijl bij de andere sectoren het grootste gedeelte veertig uur of meer werkt. Oftewel, deze sector kent een hele andere samenstelling dan de voorgaande beschreven sectoren. De vraag is dan ook of deze sector andere relaties laat zien tussen de voorspelbaarheid van de arbeidstijdenlocaties en het geluksgevoel van de werkenden.

Tabel 5.3.5 Geluksverdeling binnen Logies-, maaltijd- en drankverstreking (I)

Periode van kennis van arbeidstijdenlocatie	Gemiddeld geluk	Aantal respondenten (N)	Standaard deviatie (Std)	Maximum	Minimum	Skewness
1. Minstens één maand	7,23	1431	1,676	Satisfied (10)	Dissatisfied (1)	-1,177
2. Tussen vier weken en één week	7,10	1357	1,752	Satisfied (10)	Dissatisfied (1)	-1,135
3. Hoogstens één week	7,04	2387	1,777	Satisfied (10)	Dissatisfied (1)	-1,080
Totaal	7,11	5175	1,744	Satisfied (10)	Dissatisfied (1)	-1,122

Bron: 'WageIndicator' 2006-2010. Selectie: respondenten met een valide score op 'satlife', 'maandweek' en 'NACE2001= 9' (N = 5.175). Bewerkt door Vuik (2012)

Uit de eerder weergegeven overzichtstabel van alle bedrijfssectoren is al gebleken dat het gemiddelde geluk van de sector Logies-, maaltijd- en drankverstreking (7,11) het laagste gelukscijfer is van alle sectoren (7,31). In tabel 5.3.5 is de gemiddelde geluksverdeling weergegeven van de respondenten binnen Logies-, maaltijd- en drankverstreking per categorie van 'maandweek'. Hieruit blijkt dat de groep die de meeste mate van voorspelbaarheid kent van de arbeidstijdenlocaties ook het gelukkigste is binnen deze sector en dat de groep die hoogstens één week van tevoren de locaties kent het ongelukkigste is. Dit is ook terug te zien in de grafische weergave van de procentuele verdeling van de respondenten per waarde van 'maandweek' (zie grafiek 5.3.5.1).

Grafiek 5.3.5.1 Procentuele verdeling geluksscores in relatie met maandweek

Bron: 'WageIndicator' 2006-2010. Selectie: respondenten met een valide score op 'satlife', 'maandweek' en 'NACE2001=9' (N = 5.175). Bewerkt door Vuik (2012)

5.4 Relatie voorspelbaarheid en geluk binnen de sectoren

Nadat in het vorige gedeelte van dit hoofdstuk is gefocust op de gemiddelde geluksscores binnen verschillende bedrijfssectoren en naar opvallende percentages wat betreft de voorspelbaarheid van de arbeidstijdenlocaties, is het belangrijk om te kijken wat de relaties zijn tussen deze twee aspecten per sector. Er zijn verschillende geluksscores gevonden, zowel hoger dan de gemiddelde geluksscores van alle sectoren als ook lager en mogelijk worden deze cijfers beïnvloed door de mate waarin de arbeidstijdenlocaties voorspelbaar zijn binnen de sectoren. De relatie tussen 'tiroste7' ('voorspelbaarheid > één maand') en het geluksgevoel van de werkenden, berekend over de gehele bruikbare dataset van de WageIndicator 2006-2010, gaf een correlatiecoëfficiënt (r) van ,017 als $p < 0.001$ (N = 95.537). De relatie tussen 'tiroste8' ('voorspelbaarheid < één week') en het geluksgevoel van alle werkenden was echter negatief en bedroeg $r = -,054$ als $p < 0.001$ (N = 91.445). Per onderscheidde bedrijfssector wordt gekeken hoe deze relaties zijn en hoe deze in verhouding staan met de correlatiewaarden berekend over alle sectoren.

5.4.1 Relaties binnen Winning van delfstoffen

Opvallend aan de gevonden gemiddelde geluksscores binnen de sector Winning van delfstoffen is, zoals in §5.3.1 geschetst, dat deze (ruim) hoger zijn dan de gemiddeld berekende geluksscores over alle sectoren. Zowel het totale gemiddelde gelukscijfer (7,66) als de cijfers per categorie van 'maandweek' (7,83, 7,51 en 7,60) zijn zeer positief. Wat betreft de voorspelbaarheid van de arbeidstijdenlocaties zijn geen hele opvallende cijfers te ontdekken, behalve dat het grootste gedeelte van de respondenten (47,9%) tussen één maand tot één week van tevoren de arbeidstijdenlocaties weet en slechts 7,7% één week van tevoren. Echter, de vraag is hoe deze mate van voorspelbaarheid gerelateerd is aan de hoge geluksscores.

Net als bij de berekening van de correlatiewaarde van de relaties tussen de voorspelbaarheidvariabelen en het geluksgevoel van alle respondenten, wordt ook hier gebruik gemaakt van de Pearson correlatiecoëfficiënt (r). Na berekening van de relatie tussen 'voorspelbaarheid > één maand' en het geluksgevoel van de werkenden blijkt dat er een significante relatie aanwezig is als $p < 0.05$ ($N = 322$) met een waarde (r) van ,122. Dit wijst op een verklaarde variantie (R^2) van 1,49% van geluk. Tussen 'voorspelbaarheid < één week' en geluk wordt echter geen significante relatie gevonden als $p < 0.05$ ($N = 288$). Met deze gevonden resultaten kan worden gesteld, dat (net als bij de algemene bevindingen) voor de sector Winning van delfstoffen hypothese 1a kan worden aangenomen maar dat hypothese 1b binnen deze sector niet opgaat.

Om de gevonden Pearson correlatiewaarden (r) te controleren voor andere effecten die mogelijk van invloed zijn op het geluksgevoel van de werkenden, is net als bij het 'algemene onderzoek' gecontroleerd voor de variabelen sekse, leeftijd, een partner, kinderen en het aantal arbeidsuren. In bijlage C is een tabel opgenomen waarin de Pearson correlatiecoëfficiënten (r) zijn vermeld voor de relaties tussen de voorspelbaarheidvariabelen 'voorspelbaarheid > één maand' en 'voorspelbaarheid < één week' en het geluksgevoel zonder controle en na controle voor de variabelen. Hieruit is af te lezen dat alleen 'sekse' een licht versterkend effect heeft met een correlatie van ,129 als $p < 0.05$ ($N = 319$) voor de relatie tussen 'voorspelbaarheid > één maand' en het geluksgevoel en dat de variabelen 'partner' en 'aantal arbeidsuren' de significante relatie laten verdwijnen. Tevens geldt voor de relatie tussen 'voorspelbaarheid < één week' en het geluksgevoel dat na controle voor de vijf beschreven variabelen er nog steeds geen significante relatie ontstaat.

De veranderingen van de relatie tussen 'voorspelbaarheid > één maand' en geluk na controles voor andere variabelen worden in dit onderzoek niet verder onderzocht en dienen in een vervolgonderzoek nader te worden uitgediept.

5.4.2 Relaties binnen Productie en distributie elektriciteit, aardgas, stoom en gekoelde lucht

Waar bij de algemene bevindingen is gevonden dat grote mate van voorspelbaarheid van arbeidstijdenlocaties positieve invloed heeft op het geluksgevoel van de werkenden en waar mindere mate van voorspelbaarheid juist negatieve invloed heeft, daar lijkt bij de sector Productie en distributie elektriciteit, aardgas, stoom en gekoelde lucht dit juist andersom te zijn. Uit overzichtstabel 5.2.1.1 bleek dat de groep respondenten die hoogstens één week van tevoren de arbeidstijdenlocaties weet gemiddeld het gelukkigste is (7,56) vergeleken met de twee andere groepen, gebaseerd op de mate van voorspelbaarheid en bleek de groep die minstens één maand van tevoren op de hoogte is juist het minst gelukkig (7,28). Opvallend is daarnaast dat ruim 54% van de respondenten aangeeft tussen één maand tot één week van tevoren op de hoogte te zijn van de arbeidstijdenlocaties en daarnaast een geluksgemiddelde van 7,48 scoort, terwijl, berekend over alle sectoren, gemiddeld 44,2% van de respondenten binnen dit tijdsbestek op de hoogte is van de locaties en daarnaast een gemiddeld gelukscijfer scoort van 7,31.

Uit deze gevonden cijfers kan worden verondersteld dat een mindere mate van voorspelbaarheid van de arbeidstijdenlocaties juist een positieve invloed heeft op het geluksgevoel van de werkenden en dat grotere voorspelbaarheid juist negatieve invloed heeft. Na het berekenen van de Pearson correlatiecoëfficiënt (r) blijkt dat deze veronderstellingen niet significant kloppend zijn maar dat er inderdaad wel indicaties voor te geven zijn. Zo scoort de relatie 'voorspelbaarheid > één maand' met het geluksgevoel een waarde (r) van $-,072$ met een significantieniveau van $,052$ waardoor de relatie (net) niet significant is als $p < 0.05$ ($N = 722$). Daarnaast laat de relatie tussen 'voorspelbaarheid < één week' en het geluksgevoel van de werkenden een positieve waarde (r) zien, respectievelijk $,031$ ($N = 679$), maar ook deze relatie is niet significant als $p < 0.05$.

Hoewel de relaties niet significant uit het onderzoek komen en de nulhypothese (1.0) voor deze sector dus moet worden aangenomen, is het wel opmerkelijk dat de indicaties tegenovergesteld zijn aan de bewezen veronderstellingen dat grotere mate van voorspelbaarheid een positief effect heeft op het geluksgevoel en dat mindere voorspelbaarheid juist negatief het geluksgevoel beïnvloedt. Omdat binnen dit scriptieonderzoek hier niet verder op in wordt gegaan, dient toekomstig onderzoek te onderzoeken welke factoren voor deze opmerkelijke indicaties zorgen. Tevens blijkt dat na controle voor factoren als sekse, partner en het aantal uren deze relaties niet veranderen. Wel is te zien (zie bijlage C) dat de relatie tussen 'voorspelbaarheid > één maand' en het geluksgevoel negatief significant wordt als $p < 0.05$ na controles voor leeftijd of kinderen. Hieruit blijkt dat binnen deze sector de leeftijd van de respondenten en eventuele kinderen wel invloed uitoefent op de relaties tussen de voorspelbaarheidvariabele 'voorspelbaarheid > één

maand' en geluk. Echter, ook hier wordt in dit onderzoek niet verder op in gegaan en dient in toekomstig onderzoek nader onderzocht te worden.

5.4.3 Relaties binnen Bouwnijverheid

Gemiddeld gezien zijn alle geluksscores minimaal hoger dan 7,0, zowel als wordt gekeken naar de gemiddelden van de totale bedrijfssectoren als wanneer wordt gekeken naar de groepen respondenten binnen de bedrijfssectoren op basis van de mate van voorspelbaarheid van de arbeidstijdenlocaties. Wanneer nader wordt gekeken naar de bedrijfssector Bouwnijverheid blijkt dat bij de groep respondenten die aangeeft hoogstens één week van tevoren op de hoogte te zijn van de arbeidstijdenlocaties het gemiddelde geluksgevoel lager is dan 7,0, respectievelijk 6,99. Hoewel dit slechts 8% van de totale groep werkenden binnen de Bouwnijverheid bedraagt, is dit gelukscijfer wel opmerkelijk laag. Daarnaast is echter te zien dat de gemiddelde geluksscores van de andere twee groepen respondenten juist hoger zijn dan de gemiddelden van alle sectoren, respectievelijk 7,40 versus 7,32 en 7,38 versus 7,31.

Bovenstaande cijfers en de uiteenzetting binnen §5.3.3 wekken de veronderstelling dat een lage mate van voorspelbaarheid (hoogstens één week van tevoren) een sterke negatieve invloed heeft op het geluksgevoel van de werkenden maar dat een hoge(re) mate van voorspelbaarheid een minder sterke positieve invloed uitoefent op het geluksgevoel dan eerder gevonden. Om deze veronderstellingen te bevestigen of te ontcrachten zijn de correlatiecoëfficiënten (r) berekend. Na deze berekeningen blijkt dat 'voorspelbaarheid > één maand' niet significant positief gerelateerd is aan het geluksgevoel van de werkenden als $p < 0.05$ ($N = 5.614$). Hiermee kan hypothese 1a voor Bouwnijverheid niet worden aangenomen zoals hij wel is aangenomen bij berekeningen over alle sectoren en respondenten. Daarentegen blijkt dat 'voorspelbaarheid < één week' wel significant negatief gerelateerd is aan het geluksgevoel als $p < 0.001$ ($N = 5.319$) waardoor hypothese 1b wel kan worden aangenomen voor deze bedrijfssector. Zo blijkt de waarde van de Pearson correlatiecoëfficiënt (r) $-0,069$ te bedragen, wat hoger is dan de correlatiewaarde (r) berekend over alle respondenten ($-0,054$ als $p < 0.001$). Dit geeft een verhoging van de verklaarde variantie (R^2) van mindere mate van voorspelbaarheid (namelijk hoogstens pas één week van tevoren) naar 0,47% van het geluksgevoel.

Ook voor de sector Bouwnijverheid zijn de relaties tussen de voorspelbaarheid van de arbeidstijdenlocaties en het geluksgevoel gecontroleerd voor de eerder beschreven factoren. Voor de relatie tussen 'voorspelbaarheid > één maand' en het geluksgevoel van de werkenden in de Bouwnijverheid zijn geen opvallende resultaten te zien als is gecontroleerd voor de vijf variabelen. De relatie tussen 'voorspelbaarheid < één week' en het geluksgevoel laat een lichte significante

negatieve versterking zien (zie bijlage C) terwijl de variabele 'partner' juist een lichte daling laat zien van het effect van weinig voorspelbaarheid op het geluksgevoel. Echter, deze bevindingen vormen geen reden tot directe verdere uitdieping van deze relaties.

5.4.4 Relaties binnen Vervoer en opslag

Nadat hiervoor enkele bedrijfssectoren nader zijn bekeken die gemiddeld gezien een hogere geluksscore hadden dan het gemiddelde van alle sectoren samen en waarvan ook de geluksscores wat betreft de respondenten verdeeld over 'maandweek' soms opmerkelijk waren, wordt er nu gekeken naar een bedrijfssector die juist gemiddeld minder gelukkig is (7,15) dan het gemiddelde geluk van alle sectoren (7,29). Vervoer en opslag laat bij de verdeling over de voorspelbaarheid van arbeidstijdenlocaties zien dat ruim 14% van de respondenten aangeeft één maand tot één week van tevoren de arbeidstijdenlocaties te weten terwijl het gemiddelde percentage van alle respondenten op deze waarde van 'maandweek' 'slechts' 11,4% bedraagt. Daarnaast is ook opmerkelijk bij deze categorie dat het gemiddelde gelukscijfer van de werkenden 6,90 bedraagt terwijl het gemiddelde berekend over alle sectoren 0,24 hoger is. Ook de gemiddelde geluksscores van de andere twee waarden van 'maandweek' zijn lager dan de gemiddelden van alle sectoren samen, maar overeenkomend zijn wel de veronderstellingen dat een hogere mate van voorspelbaarheid (voorspelbaarheid > één maand) positief gerelateerd is aan het geluksgevoel van de werkenden (hypothese 1a) en dat juist minder voorspelbaarheid (voorspelbaarheid < één week) negatief gerelateerd is aan het geluksgevoel van de werkenden (hypothese 1b).

De hypothesen zijn al significant bewezen bij de berekeningen over alle respondenten en over alle sectoren maar moeten nader worden onderzocht voor Vervoer en opslag. Na berekening van de Pearson correlatiecoëfficiënt (r) blijkt dat deze veronderstellingen ook significant opgaan voor deze bedrijfssector. '> Eén maand' is significant positief gerelateerd aan het geluksgevoel met een correlatiewaarde (r) van ,044 als $p < 0.01$ ($N = 5.417$). Dit positieve significante verband zorgt voor een verklaarde variantie (R^2) van 0,19% van geluk. Daarentegen is 'voorspelbaarheid < één week' significant negatief gerelateerd aan het geluksgevoel. De Pearson correlatiecoëfficiënt laat een waarde zien van -,063 als $p < 0.001$ ($N = 5.182$). De verklaarde variantie (R^2) van 'voorspelbaarheid < één week' voor het geluksgevoel van de werkenden is hiermee 0,39%. Hieruit kan worden opgemaakt dat binnen de sector Opslag en vervoer de voorspelbaarheid van de arbeidstijdenlocaties een noemenswaardige invloed heeft op het geluk van de werkenden.

Wederom worden ook deze gevonden significante relaties gecontroleerd op onvoorziene effecten van de variabelen sekse, leeftijd, partner, kinderen en het aantal arbeidsuren. De opgenomen tabel in bijlage C laat zien dat ook na controle voor deze variabelen de relatie tussen

‘voorspelbaarheid > één maand’ en het geluksgevoel significant positief blijft als $p < 0.05$. Ook de relatie tussen ‘voorspelbaarheid < één week’ en het geluksgevoel laat geen opvallende en zorgwekkende resultaten zien na controle en blijft significant negatief als $p < 0.05$. Oftewel, ook voor de bedrijfssector Vervoer en opslag kan zonder twijfel de nulhypothese (1.0) worden verworpen en kunnen hypothese 1a en 1b worden aangenomen.

5.4.5 Relaties binnen Logies-, maaltijd- en drankverstrekking

De sector Logies-, maaltijd- en drankverstrekking (I) scoort opmerkelijk laag wat betreft de gemiddelde geluksscores van zowel de totale sector als van de groepen respondenten verdeeld over de voorspelbaarheidcategorieën. Zo bedraagt het gemiddelde gelukscijfer van de hele sector slechts een 7,11, wat beduidend lager is dan het gemiddelde van alle sectoren, respectievelijk 7,30. Echter, misschien nog opvallender is de kleine mate van voorspelbaarheid van de arbeidstijdenlocaties zoals aangegeven door de respondenten. Ruim 46% van de respondenten werkzaam in deze sector geeft aan hoogstens één week van tevoren de arbeidstijdenlocaties te weten, wat bijna vier keer zo veel is als het percentage respondenten van alle sectoren samen (11,4%). De vraag is dan ook wat voor gevolgen dit heeft voor de veronderstelde relatie tussen de voorspelbaarheid van de arbeidstijdenlocaties en het geluksgevoel van de werkenden.

Na berekening van de correlatiewaarden (r) van de relaties tussen ‘voorspelbaarheid > één maand’, ‘voorspelbaarheid < één week’ en het geluksgevoel van de werkenden blijken er opvallende cijfers te zien. De relatie tussen ‘voorspelbaarheid > één maand’ en het geluksgevoel is significant sterker positief dan de significante negatieve relatie tussen ‘voorspelbaarheid < één week’ en het geluksgevoel. Dit is niet in overeenstemming met de gevonden correlatiewaarden (r) zoals berekend over alle bedrijfssectoren waarbij de negatieve relatie sterker was (-,054) dan de positieve relatie (,017). De relatie tussen ‘voorspelbaarheid > één maand’ en het geluksgevoel van de werkenden binnen de sector Logies-, maaltijd- en drankverstrekking laat een correlatiewaarde (r) zien van ,048 als $p < 0.01$ ($N = 5.021$), waarmee de verklaarde variantie (R^2) uitkomt op 0,23%. ‘voorspelbaarheid < één week’ en het geluksgevoel van de werkenden zijn met een correlatiewaarde (r) van -,036 aan elkaar gerelateerd als $p < 0.05$ ($N = 4.966$), wat een verklaarde variantie geeft van 0,13% van geluk.

Controles voor de eerder beschreven factoren voor de relatie tussen ‘voorspelbaarheid > één maand’ en het geluksgevoel hebben geen zichtbare grote gevolgen (zie bijlage C) en de significante positieve relatie blijft overeind als $p < 0.05$. Voor de relatie tussen ‘voorspelbaarheid < één week’ en het geluksgevoel van de werkenden zijn er echter andere resultaten zichtbaar. Controle voor de variabelen ‘partner’ en ‘kinderen’ laten de significantie van de relatie verdwijnen als $p < 0.05$.

De gevonden correlatiecoëfficiënten (r) binnen de sector Logies-, maaltijd- en drankverstrekking bevestigen de hypothesen 1a en 1b en zorgen voor overtuigende verwerping van de nulhypothese (1.0). Echter, opmerkelijk is wel de afname van de sterkte van de significant negatieve relatie tussen 'voorspelbaarheid < één week' en het geluksgevoel vergeleken met de berekeningen over alle sectoren en daarnaast de toename van de positieve relatie tussen 'voorspelbaarheid > één maand' en het geluksgevoel. Daarnaast is ook opmerkelijk dat controles voor de invloed van partner en kinderen de significantie van de eerder gevonden relatie laten verdwijnen, wat een reden kan vormen om verder onderzoek te verrichten in de toekomst.

5.5 Ter controle

Net als in hoofdstuk vier, waarin de resultaten van de berekeningen over alle bedrijfssectoren zijn weergegeven, worden ook voor de in dit hoofdstuk beschreven individuele bedrijfssectoren lineaire regressieanalyses uitgevoerd. De bedrijfssectoren zijn in de vorm van dummy's verwerkt waarbij de sector waarvan de relatie met geluk moet worden weergegeven de waarde '1' krijgt en waarbij de overige vier sectoren de waarde '0' hebben gekregen. Allereerst is er een algemene regressieanalyse uitgevoerd waarbij de voorspelbaarheid van de arbeidstijdenlocaties nog geen specificerende rol speelt, waarna er drie regressies zijn gedaan waarin steeds een andere mate van voorspelbaarheid van de arbeidstijdenlocaties specificierend/selecterend optreedt. Bijlage D bevat een overzicht van de correlaties (r) tussen de variabelen.

5.5.1 'Algemene' lineaire regressie

Als eerste stap ter controle van schijnverbanden zijn alle gebruikte variabelen, inclusief 'maandweek', tegelijkertijd toegevoegd in de regressieanalyse en in relatie gebracht met geluk. Tabel 5.5.1 geeft de gevonden B-waarden weer. Uit deze tabel blijkt dat het model in zijn geheel allereerst een verklaarde variantie (R^2) heeft van 1,5% van geluk en dat het model significant gerelateerd is ($p < 0.001$). Als vervolgens op de overige variabelen wordt gefocust, blijkt wederom op te gaan dat hoe minder de mate van voorspelbaarheid van de arbeidstijdenlocaties hoe ongelukkiger de werkenden. Daarnaast heeft de aanwezigheid van een partner een zeer positieve invloed op het geluksgevoel terwijl de aanwezigheid van kinderen juist een negatief effect met zich mee brengt. De leeftijd van de werkenden heeft ook een significant effect op geluk, in die zin dat de jongste werkenden het gelukkigste zijn terwijl de oudste werkenden uit de analyses zijn verwijderd omdat deze dummyvariabele als 'overbodig' werd beschouwd.

Echter, in hoofdstuk vier is al gecontroleerd voor de algemene factoren waardoor in dit hoofdstuk meer is gefocust op de bedrijfssectoren. Voor deze bedrijfssectoren zijn dummy's opgesteld. Afleidbaar uit de tabel is dat alle vijf de bedrijfssectoren significant gerelateerd zijn aan geluk ($p < 0.05$). Winning van delfstoffen is zeer positief gerelateerd aan geluk ($B = ,411$) terwijl de sector Logies-, maaltijd- en drankverstrekking juist negatief gerelateerd is aan geluk ($-,163$). Hieruit kan worden opgemaakt dat deze laatste sector gemiddeld ongelukkiger is dan de andere vier sectoren terwijl Winning van delfstoffen gemiddeld de gelukkigste is. Dit komt overeen met de eerder gevonden geluksgemiddelden van de bedrijfssectoren (zie tabel 5.2.1.1). Deze controleregressie laat dan ook geen opvallende cijfers zien en geeft geen reden tot behoefte aan direct meer onderzoek.

Tabel 5.5.1: Scores op geluk (lineaire regressieanalyse, min. = 1 zeer ongelukkig & max. = 10 zeer gelukkig)

	B
Constante	6,966***
Maandweek	-,078***
Sekse	,023
Partner	,545***
Kinderen	-,049**
Leeftijd: 16 tot en met 30 jaar	,135***
Leeftijd: 31 tot en met 40 jaar	,068***
Leeftijd: 41 tot 65 jaar	-
Uren: één tot twintig uur	-,007
Uren: twintig tot veertig uur	-,030
Uren: veertig uur of meer	-
Bedrijfssector: Winning van delfstoffen (B)	,411***
Bedrijfssector: Productie en distributie elektriciteit, aardgas, stoom en lucht (D)	,155*
Bedrijfssector: Bouwnijverheid (F)	,059*
Bedrijfssector: Vervoer en opslag (H)	-,094**
Bedrijfssector: Logies-, maaltijd- en drankverstrekking (I)	-,163*
Adjusted R Square (R^2)	,015

Significantieniveau: * $p < 0,05$, ** $p < 0,01$, *** $p < 0,001$

Bron: 'WageIndicator' 2006-2010. Selectie: respondenten met een valide score op 'satlife' en 'maandweek' (N = 51.601). Bewerkt door Vuik (2012).

5.5.2 Lineaire regressie als 'maandweek = 1'

Nadat de eerste stap van de lineaire regressieanalyse geen opvallende cijfers heeft vertoond, worden er vanaf nu lineaire regressieanalyses uitgevoerd waarbij er geselecteerd is voor één van de waarden van 'maandweek'. Als eerste wordt er geselecteerd op een grote mate van voorspelbaarheid van de arbeidsuren (minstens één maand van tevoren), oftewel waarde '1'. De verklaarde variantie (R^2) van het model dat vervolgens ontstaat, bedraagt 1,6% van geluk en het model is significant gerelateerd als $p < 0.001$ (zie tabel 5.5.2). Net als bij de lineaire regressie zonder dummy's van bedrijfssectoren blijken de vrouwelijke werkenden significant gelukkiger te zijn dan mannen bij een grote mate van voorspelbaarheid. Daarnaast geldt nog steeds dat de aanwezigheid van een partner significant positieve invloed heeft ($p < 0.001$). Kinderen daarentegen oefenen nog steeds een negatieve invloed uit.

Tabel 5.5.2: Scores op geluk (lineaire regressieanalyse, min. = 1 zeer ongelukkig & max. = 10 zeer gelukkig)

	B
Constante	6,822***
Sekse	,059**
Partner	,558***
Kinderen	-,045*
Leeftijd: 16 tot en met 30 jaar	,134***
Leeftijd: 31 tot en met 40 jaar	,057**
Leeftijd: 41 tot 65 jaar	-
Uren: één tot twintig uur	,038
Uren: twintig tot veertig uur	-,002
Uren: veertig uur of meer	-
Bedrijfssector: Winning van delfstoffen (B)	,499**
Bedrijfssector: Productie en distributie elektriciteit, aardgas, stoom en lucht (D)	,014
Bedrijfssector: Bouwnijverheid (F)	,083*
Bedrijfssector: Vervoer en opslag (H)	-,031
Bedrijfssector: Logies-, maaltijd- en drankverstreking (I)	-,147*
Adjusted R Square (R^2)	,016

Significantieniveau: * $p < 0,05$, ** $p < 0,01$, *** $p < 0,001$

Bron: 'WageIndicator' 2006-2010. Selectie: respondenten met een valide score op 'satlife' en 'maandweek = 1' (N = 23.907). Bewerkt door Vuik (2012).

Wanneer vervolgens wordt gekeken naar de dummy's van de bedrijfssectoren is te zien dat twee dummy's niet meer significant gerelateerd zijn aan geluk: Productie en distributie elektriciteit, aardgas, stoom en lucht (D) en Vervoer en opslag (H). Het verdwijnen van de significantie voor de

sector Productie en distributie elektriciteit, aardgas, stoom en lucht (D) komt overeen met de niet significante relatie 'voorspelbaarheid > één maand' en geluk zoals beschreven in §5.4.2. Winning van delfstoffen (B) laat daarentegen een nog hogere B-waarde zien dan voor selectie van 'maandweek = 1' waardoor wederom wordt bevestigd dat deze sector gemiddeld het gelukkigst is. Deze sterke positieve relatie met geluk binnen de selectie 'maandweek = 1' komt overeen met het grote percentage respondenten binnen deze sector dat aangeeft minstens één maand van tevoren de arbeidstijdenlocaties te kennen (zie tabel 5.2.1.1) en de hoge correlatiewaarde (r) van ,122 ($p < 0.05$) tussen 'voorspelbaarheid > één maand' en geluk zoals beschreven in §5.4.1. Logies-, maaltijd- en drankverstrekking (I) kan nog steeds worden gezien als de minst gelukkigste sector, afleidbaar uit de significante negatieve B-waarde en wat in overeenstemming is met de gemiddelde geluksscore op 'maandweek = 1' binnen tabel 5.2.1.1.

5.5.3 Lineaire regressie als 'maandweek = 2'

De volgende lineaire regressieanalyse die is uitgevoerd, vindt plaats na selectie voor een gemiddelde mate van voorspelbaarheid, oftewel 'maandweek = 2'. Het model dat vervolgens overblijft is significant gerelateerd aan geluk als $p < 0.001$ en heeft in het geheel een verklaarde variantie (R^2) van 1,3% van geluk. Tabel 5.5.3 geeft een overzicht van de gevonden B-waarden en laat zien dat er geen significant verschil aanwezig is tussen mannen en vrouwen in relatie met geluk als 'maandweek = 2', maar dat de aanwezigheid van een partner wel nog steeds een positieve invloed heeft op geluk. Wederom heeft de aanwezigheid van kinderen een negatief effect en blijken de jongste werkenden het gelukkigste te zijn in vergelijking met de andere werkenden. De dummy's van de bedrijfssectoren laten een ander beeld zien dan bij de eerdere regressieanalyses. Zo blijkt dat Winning van delfstoffen niet langer significant gerelateerd is aan geluk en niet significant verschilt van de andere bedrijfssectoren, maar dat Productie en distributie elektriciteit, aardgas, stoom en lucht significant zich als gelukkigste bedrijfssector onderscheidt. Dit komt overeen met het grote percentage respondenten binnen deze sector dat aangeeft één maand tot één week van tevoren de arbeidstijdenlocaties te weten en met het hoge gemiddelde gelukscijfer 7,48 (zie tabel 5.2.1.1). Opvallend zijn wel de hoge negatieve B-waarden van de sectoren Vervoer en opslag en Logies-, maaltijd- en drankverstrekking, maar dit komt wel overeen met de lage gemiddelde geluksscores (respectievelijk 7.14 en 7.10) bij 'maandweek = 2' in tabel 5.2.1.1. Hieruit is op te maken dat een gemiddelde mate van voorspelbaarheid binnen deze sectoren een negatief effect hebben op het geluksgevoel van de werkenden.

Tabel 5.5.3: Scores op geluk (lineaire regressieanalyse, min. = 1 zeer ongelukkig & max. = 10 zeer gelukkig)

	B
Constante	6,894***
Sekse	-,003
Partner	,517***
Kinderen	-,058*
Leeftijd: 16 tot en met 30 jaar	,142***
Leeftijd: 31 tot en met 40 jaar	,070**
Leeftijd: 41 tot 65 jaar	-
Uren: één tot twintig uur	-,113
Uren: twintig tot veertig uur	-,028
Uren: veertig uur of meer	-
Bedrijfssector: Winning van delfstoffen (B)	,289
Bedrijfssector: Productie en distributie elektriciteit, aardgas, stoom en lucht (D)	,193*
Bedrijfssector: Bouwnijverheid (F)	,039
Bedrijfssector: Vervoer en opslag (H)	-,141***
Bedrijfssector: Logies-, maaltijd- en drankverstrekking (I)	-,258***
Adjusted R Square (R ²)	,013

Significantieniveau: * $p < 0,05$, ** $p < 0,01$, *** $p < 0,001$

Bron: 'WageIndicator' 2006-2010. Selectie: respondenten met een valide score op 'satlife' en 'maandweek = 2' (N = 23.149). Bewerkt door Vuik (2012).

5.5.4 Lineaire regressie als 'maandweek = 3'

Als laatste stap van de controle wordt geselecteerd voor 'maandweek = 3', oftewel een kleine mate van voorspelbaarheid van de arbeidstijdenlocaties. Tabel 5.5.4 laat zien dat het hele model significant gerelateerd is aan geluk en dat het een verklaarde variantie (R²) heeft van 1,2%. Binnen de selectie 'maandweek = 3' is het geslacht van de werkenden niet (meer) van toepassing wat betreft de beïnvloeding van geluk en heeft de aanwezigheid van kinderen niet langer meer een negatief effect. Daarentegen valt op dat de oudste groep werkenden, de 41- tot 65-jarigen significant ongelukkiger zijn dan de jongere werknemers ($p < 0,05$) terwijl deze groep bij de eerdere regressieanalyses als 'overbodig' uit de analyses werd verwijderd. Hieruit kan worden opgemaakt dat deze groep werkenden gevoeliger is voor een kleine mate van voorspelbaarheid wat betreft het geluksgevoel.

Omdat het in dit hoofdstuk ging om de verschillen tussen bedrijfssectoren zijn de relaties/B-waarden van de bedrijfssectorendummy's belangrijk om naar te kijken. Opvallend is dat geen enkele dummy significant gerelateerd is aan geluk als $p < 0,05$. Dit zorgt voor de constatering dat er geen

significante verschillen aanwezig zijn tussen de bedrijfssectoren wat betreft de relaties met geluk als er een kleine mate van voorspelbaarheid van de arbeidstijdenlocaties is.

Tabel 5.5.4: Scores op geluk (lineaire regressieanalyse, min. = 1 zeer ongelukkig & max. = 10 zeer gelukkig)

	B
Constante	6,721***
Sekse	-,017
Partner	,557***
Kinderen	-,026
Leeftijd: 16 tot en met 30 jaar	-
Leeftijd: 31 tot en met 40 jaar	-,070
Leeftijd: 41 tot 65 jaar	-,135*
Uren: één tot twintig uur	,149
Uren: twintig tot veertig uur	-,029
Uren: veertig uur of meer	-
Bedrijfssector: Winning van delfstoffen (B)	,726
Bedrijfssector: Productie en distributie elektriciteit, aardgas, stoom en lucht (D)	,586
Bedrijfssector: Bouwnijverheid (F)	,022
Bedrijfssector: Vervoer en opslag (H)	-,063
Bedrijfssector: Logies-, maaltijd- en drankverstrekking (I)	,010
Adjusted R Square (R²)	,012

Significantieniveau: * $p < 0,05$, ** $p < 0,01$, *** $p < 0,001$

Bron: 'WageIndicator' 2006-2010. Selectie: respondenten met een valide score op 'satlife' en 'maandweek = 2' (N = 4.545). Bewerkt door Vuik (2012).

6. Conclusie

Ondanks dat arbeid niet meer het kernpunt vormt van het dagelijks leven van Nederlandse werkenden is gebleken dat arbeid nog wel een belangrijke rol inneemt. Er wordt steeds meer rekening gehouden met het privéleven van de Nederlandse werkenden en verwacht wordt dat arbeid hier omheen wordt gepland zodat de balans tussen privé en arbeid niet wordt verstoord. Daarentegen is de standaard veertigurige werkweek van maandag tot en met vrijdag niet meer zo standaard. De competitieve markt waarop veel organisaties opereren, verwacht van de werkgevers en werknemers dat er wordt ingespeeld op de gevraagde diensten en producten en vereist dat er efficiënt te werk wordt gegaan. Dit zorgt er onder andere voor dat er op onverwachtse en onvoorspelbare arbeidstijdenlocaties moet worden gewerkt. De vraag was echter welke gevolgen de mate van voorspelbaarheid van arbeidstijdenlocaties zou hebben voor het geluksgevoel van de werkenden, want wat goed is voor de arbeidsmarkt en de economie hoeft nog niet goed te zijn voor (het welzijn van) de werkenden. De probleemstelling van dit onderzoek luidde dan ook:

Is het gelukkiger leven met voorspelbare arbeidstijdenlocaties en zijn er verschillen te ontdekken tussen verschillende bevolkingsgroepen en bedrijfssectoren?

6.1 Beantwoording deelvragen

De centrale vraag in dit onderzoek is beantwoord door meerdere deelvragen op te stellen waarmee het onderzoek in enkele delen is opgesplitst. Deze deelvragen waren als volgt:

1. Wat is de relatie tussen voorspelbare arbeidstijdenlocaties en geluk?
2. Oefenen factoren als sekse, leeftijd, de aanwezigheid van een partner of kinderen en het aantal wekelijkse arbeidsuren invloed uit op de relatie tussen voorspelbare arbeidstijdenlocaties en het geluksgevoel van de werkenden?
3. Zijn er verschillen te vinden in de relatie tussen voorspelbare arbeidstijdenlocaties en geluk als wordt gespecificeerd naar karakteristieken als sekse, leeftijd, de aanwezigheid van een partner of kinderen en het aantal wekelijkse arbeidsuren?
4. Zijn er verschillen te vinden in de relatie tussen voorspelbare arbeidstijdenlocaties en geluk binnen verschillende bedrijfssectoren?

Bovenstaande deelvragen zullen in deze conclusie worden beantwoord, waaruit conclusies worden getrokken en waaruit aanbevelingen ontstaan.

6.1.1 Directe relatie

Om te onderzoeken hoe de directe relatie tussen de voorspelbaarheid van de arbeidstijdenlocaties en het geluksgevoel van de werkenden eruit ziet, zijn twee voorspelbaarheidvariabelen ('tiroste7' en 'tiroste8') met de geluksvariabele 'satlife' verbonden, afkomstig uit de samengestelde dataset van de WageIndicator van de jaren 2006 tot en met 2010. Na het berekenen van de directe relaties tussen de voorspelbaarheidvariabelen en het geluksgevoel van de werkenden bleken beide relaties significant aanwezig te zijn, zij het niet allebei even sterk. Zo is duidelijk geworden dat het minstens één maand van tevoren weten van de arbeidstijdenlocaties een positief effect heeft op het geluksgevoel maar dat dit effect niet heel sterk is met een verklaarde variantie van (R^2) van 0,03% van geluk. De relatie tussen kleine mate van voorspelbaarheid van arbeidstijdenlocaties, respectievelijk hoogstens één week van tevoren, en het geluksgevoel is een stuk sterker. Duidelijk is geworden dat weinig voorspelbaarheid een negatief effect heeft op het geluksgevoel en dat dit een verklaarde variantie (R^2) van 0,29% heeft van het geluksgevoel. Deze verklaarde variantie zal in de praktijk waarschijnlijk kleiner zijn, aangezien 'geluk' een subjectief begrip is. Dit betekent dat voor elk individu geluk een andere betekenis kan hebben waardoor de invloed van de voorspelbaarheid van de arbeidstijdenlocaties ook voor elk individu anders kan zijn. Na controles voor de invloed van sekse, leeftijd, aanwezigheid van een partner, aanwezigheid van kinderen en het aantal arbeidsuren blijken er geen opvallende veranderingen in de relaties plaats te vinden.

Met deze gevonden relaties kan er antwoord gegeven worden op de eerste deelvraag en kan daarnaast de tweede deelvraag ontkennend worden beantwoord. Geconcludeerd kan worden dat voornamelijk een kleine mate van voorspelbaarheid van de arbeidstijdenlocaties een negatief effect heeft op het welzijn van de Nederlandse werkenden. Efficiëntieverwachtingen van de werkgever en de economie kunnen zorgen voor een verstoring van de arbeid-privé balans. Een mogelijke verklaring voor de gevonden minimale invloed van grote voorspelbaarheid is het optimaal functioneren van de arbeidsmarkt. Dit zorgt er mogelijk voor dat werkenden in die baan terecht komen waarin ze passen en waar ze in terecht willen komen waardoor de arbeidsomstandigheden minder invloed uitoefenen. Er is veel mobiliteit op de arbeidsmarkt en bij ontevredenheid met de arbeidsomstandigheden zijn voornamelijk de werknemers vrij en bereid om over te stappen naar een beter passende baan.

6.1.2 Gespecificeerde relaties

Om niet alle Nederlandse werkenden over één kam te scheren, is er onderscheid gemaakt op basis van sekse, leeftijd, werkenden met of zonder partner of kinderen en het aantal wekelijkse arbeidsuren. Deze specificaties zorgen ervoor dat de relaties tussen de voorspelbaarheidvariabelen en het geluksgevoel soms opvallend veranderen vergeleken met de gevonden relaties berekend over

alle Nederlandse werkenden. Duidelijk is geworden dat werkende vrouwen een stuk gevoeliger zijn dan werkende mannen voor de mate van voorspelbaarheid van de arbeidstijdenlocaties: de relatie tussen veel voorspelbaarheid en het geluksgevoel bij vrouwen is twee keer zo sterk dan de eerder gevonden relatie berekend over zowel mannen als vrouwen, terwijl bij mannen grote voorspelbaarheid geen significante invloed heeft op hun geluksgevoel. Ook de relatie tussen weinig voorspelbaarheid en het geluksgevoel is voor de vrouwen sterker dan voor de mannen. Dit komt overeen met de eerder geconstateerde feiten dat vrouwen meer en intensere emoties ervaren dan mannen. Een mogelijke verklaring voor deze gevoeligheidsverschillen is de toch nog traditionele opvatting van vrouwen dat zij hoofdverantwoordelijk zijn voor het huishouden en eventuele kinderen, wat zorgt voor extra druk als zij daarnaast ook nog werkzaam zijn.

Ook is duidelijk geworden dat werkenden van 16 tot en met 30 jaar oud het gevoeligste zijn voor de mate van voorspelbaarheid van de arbeidstijdenlocaties. De oudste leeftijdsgroep, de werkenden van 41 tot 65 jaar oud, is het minst gevoelig maar gemiddeld wel minder gelukkig dan de andere werkenden. Deze verschillen zijn mogelijk verklaarbaar door de leefsituatie waarin de werkenden zich bevinden. De jongere werkenden zijn vaak net begonnen met arbeid en bevinden zich misschien nog (deels) in de gewenningsfase. Daarnaast is er een grote kans dat zij jonge kinderen hebben die veel verzorging nodig hebben en speelt het sociale leven een grote rol in hun dagelijks leven. Deze privéomstandigheden kunnen zorgen voor extra druk als blijkt dat er op een onvoorspelbare arbeidstijdenlocaties moet worden gewerkt terwijl het minstens één maand van tevoren weten van de arbeidstijdenlocaties juist een extra opgelucht gevoel geeft.

Wat betreft de samenstelling van het huishouden is uit de gemiddelde gelukscijfers te zien dat de werkenden met een partner gelukkiger zijn dan de werkenden zonder partner. Echter de werkenden met een partner zijn wel gevoeliger voor de mate van voorspelbaarheid van de arbeidstijdenlocaties. De Nederlandse werkenden willen (en moeten) rekening houden met hun partner: ze hebben tegenover deze partner waarschijnlijk privéverplichtingen en onverwachtse arbeidstijdenlocaties kunnen de balans tussen privé en arbeid verstoren. Te zien is tevens dat de mate van voorspelbaarheid van de arbeidstijdenlocaties wel verschillende invloed heeft als de werkenden met en zonder kinderen worden vergeleken, waarbij de groep met kinderen gevoeliger blijkt te zijn. Echter, vergeleken met de gemiddelde invloeden die gevonden zijn berekend over alle Nederlandse werkenden zijn het niet hele opvallende resultaten. De werkenden met kinderen blijken zelfs iets minder gevoelig te zijn voor het hoogstens één week van tevoren weten van de arbeidstijdenlocaties dan alle werkenden samen. Hoe is dit te verklaren? Een logische verklaring hiervoor zou kunnen zijn dat de kinderopvang in Nederland 'goed' geregeld is. Ondanks dat de kinderopvang vaak als (te) duur wordt beschouwd, geeft het de ouders wel de mogelijkheid om kinderen kwalitatief goed te laten opvangen als zij bijvoorbeeld (onverwachts) moeten werken. De

kennis dat er altijd een mogelijkheid is om de kinderen weg te brengen bij onverwachte arbeidsverplichtingen maakt de mentale druk waarschijnlijk minder, waardoor de werkenden iets minder gevoelig worden voor de mate van voorspelbaarheid van de arbeidstijdenlocaties. In toekomstig onderzoek zou de aanwezigheid van kinderopvang dan ook mee kunnen/moeten worden meegenomen om deze mogelijke verklaring te onderzoeken.

Naast deze verschillen zijn er ook verschillen te ontdekken als er rekening wordt gehouden met het aantal uren per week. De groep werkenden die gemiddeld twintig tot veertig uur per week werkt, blijkt het geluksgevoel het meest te laten beïnvloeden. Deze groep werkt een substantieel aantal uren dat kan zorgen voor veel druk als blijkt dat de uren op onvoorspelbare manier zijn ingedeeld. De werkenden die 'slechts' één tot twintig uur per week werken, zijn vaak werkenden die toch al rekening houden met privéverplichtingen en hieraan voorrang geven boven arbeidsverplichtingen. Zij werken (al) weinig om de privéverplichtingen te kunnen vervullen waardoor als er op onvoorspelbare arbeidstijdenlocaties moet worden gewerkt er geen tijdsdruk ontstaat voor de vervulling van de privéverplichtingen (wat terug te zien is aan de niet significante relatie tussen 'voorspelbaarheid < één week' en 'satlife'). Opvallend is wel dat grote mate van voorspelbaarheid, minstens één maand van tevoren, een grote positieve invloed heeft op het geluksgevoel van deze werkenden. Een mogelijke verklaring hiervoor is dat deze groep werkenden buiten de arbeid- en privéverplichtingen nog hobby's heeft of sociaal (zeer) actief is, waarvoor ze ook tijd willen inplannen. Als deze werkenden ruim van tevoren de arbeidstijdenlocaties weten dan kunnen zij tijd vrijmaken voor hobby's of sociale contacten, wat misschien extra voldoening brengt in hun leven. Oftewel, voor deze groep lijkt 'flexibiliteit' tegenover 'zekerheid' te staan maar dit is 'slechts' een suggestieve verklaring welke verder onderzoek nodig heeft. De groep werkenden die gemiddeld meer dan veertig uur of meer per week werkt, blijkt bovengemiddeld gevoelig voor het onverwachts werken. Dit is mogelijk verklaarbaar aan de gedachte dat deze groep al weinig tijd overhoudt voor privéverplichtingen of ontspanning en als blijkt dat deze (vaak ingeplande) activiteiten niet mogelijk zijn, kan dit voor onrust zorgen en zo de arbeid-privé balans verstoren.

Het specificeren van de Nederlandse werkenden binnen dit onderzoek heeft er toe geleid dat duidelijk is geworden dat er significante verschillen zijn tussen Nederlandse werkenden en dat de derde deelvraag bevestigend kan worden beantwoord. De mate van voorspelbaarheid van de arbeidstijdenlocaties is niet voor alle werkenden invloedrijk en hoeft niet voor alle werkenden een inbreuk te vormen op de arbeid-privé balans.

6.2 Conclusies bedrijfssectoren

Om niet alleen onderscheid te maken wat betreft de persoonlijke omstandigheden van de Nederlandse werkenden is er ook onderscheid gemaakt tussen bedrijfssectoren en is de vierde deelvraag opgesteld. Aan de hand van de NACE-classificatie binnen de gebruikte dataset van de WageIndicator zijn verschillende bedrijfssectoren onderscheiden. Omdat deze sectoren opvallende afwijkingen lieten zien wat betreft de voorspelbaarheidpercentages en/of de gemiddelde geluksscores is ervoor gekozen om Winning van delfstoffen (B), Productie en distributie elektriciteit, aardgas, stoom en gekoelde lucht (D), Bouwnijverheid (F), Vervoer en opslag (H) en Logies-, maaltijd- en drankverstrekking (I) nader te bekijken en met elkaar te vergelijken.

Ondanks dat, met uitzondering van Logies-, maaltijd- en drankverstrekking, de bedrijfssectoren voor het grootste deel uit mannen bestaan en er ook vaak meer dan veertig uur per week wordt gewerkt, zijn er wel grote verschillen tussen de sectoren. Echter, hoofdzakelijk kan worden gezegd dat de sectoren waarin het gemiddelde geluk hoger ligt dan gemiddeld (Winning van delfstoffen, Productie en distributie van elektriciteit, aardgas, stoom en gekoelde lucht en Bouwnijverheid), de grote mate van voorspelbaarheid weinig tot geen significante positieve invloed heeft op het geluksgevoel. De werkenden die zich binnen deze sectoren begeven lijken sowieso gemiddeld al gelukkiger te zijn dan werkenden in minder gelukkige sectoren. Meer onderzoek kan mogelijk deze verschillen verder uitdiepen: wat zijn de oorzaken van het gemiddeld hogere geluksgevoel in deze sectoren?

Hoewel de resultaten niet significant waren bij $p < 0.05$, laat de sector waarin elektriciteit, aardgas, stoom en gekoelde lucht wordt geproduceerd en gedistribueerd een negatieve invloed zien van grote mate van voorspelbaarheid en een positieve invloed van een kleine mate van voorspelbaarheid van de arbeidstijdenlocaties. Dit is tegengesteld aan alle overige bevindingen binnen zowel de apart onderzochte bedrijfssectoren als berekend over alle sectoren. Deze tegenstellingen zijn ook terug te vinden in de gemiddelde geluksscores: hoe later de werkenden de arbeidstijdenlocaties weten, hoe gelukkiger ze zijn. Deze opvallende bevindingen vormen reden voor verder wetenschappelijk onderzoek.

Ook blijkt dat de bedrijfssectoren Vervoer en opslag en Logies-, maaltijd- en drankverstrekking gemiddeld minder gelukkig zijn dan de andere drie sectoren maar zij laten daarnaast ook sterkere relaties zien tussen voorspelbaarheid en geluk. Niet duidelijk is geworden welke factoren hier mogelijk van invloed op zijn. Een mogelijke verklaring voor Logies-, maaltijd- en drankverstrekking dat arbeid vaak plaatsvindt op niet-reguliere arbeidstijdenlocaties als 's avonds en in het weekend. Op deze tijden zijn andere werkenden (in de sociale omgeving) vaak vrij. De hoge correlatiewaarde ($,048$) tussen 'voorspelbaarheid > één maand' en geluk lijkt te suggereren dat de

werkenden in deze sector extra veel voldoening halen uit de grote voorspelbaarheid vergeleken met werkenden in andere sectoren. De daarentegen relatief kleine correlatiewaarde (-,036) tussen 'voorspelbaarheid < één week' en geluk wekt de suggestie dat andere factoren de invloed van kleine mate van voorspelbaarheid op geluk compenseren. Een mogelijke verklaring is bijvoorbeeld dat de werkenden in deze sector veel voldoening halen uit het directe klantencontact. Echter, dit zijn slechts suggesties en dienen met wetenschappelijk onderzoek getoetst te worden.

6.3 Slotconclusie

De onderzoeksvraag van dit onderzoek luidde: *Is het gelukkiger leven met voorspelbare arbeidstijdenlocaties en zijn er verschillen te ontdekken tussen verschillende bevolkingsgroepen en bedrijfssectoren?* Na het uitvoeren van dit onderzoek kan voor de periode 2006-2010 worden gezegd dat de mate van voorspelbaarheid van de arbeidstijdenlocaties een significante invloed heeft voor het welzijn van de werkenden. Een kleine mate van voorspelbaarheid heeft een sterke negatieve invloed op het welzijn van de werkenden en grote mate van voorspelbaarheid heeft een kleine positieve invloed. Oftewel, het is gelukkiger leven met meer voorspelbaarheid van de arbeidstijdenlocaties. Echter, specialisatie voor verschillende groepen Nederlandse werkenden laat zien dat vrouwen, 16 tot en met 30 jarigen, de werkenden met partner, de werkenden met kinderen en de werkenden die gemiddeld twintig tot veertig uur per week werken het gevoeligste zijn voor de mate van voorspelbaarheid van de arbeidstijdenlocaties. Daarnaast is na een kleine specificatie te zien dat er grote verschillen aanwezig zijn tussen de onderscheiden bedrijfssectoren van NACE wat betreft de gemiddelde geluksscores, de mate van voorspelbaarheid en de relaties tussen deze scores. Werkgevers en (toekomstige) werknemers kunnen uit dit onderzoek dan ook globaal opmaken welk effect de voorspelbaarheid van de arbeidstijdenlocaties van hun baan/sector heeft op het geluksgevoel.

6.4 Discussie

Hoewel in dit onderzoek is getracht om een schets te geven van de invloed van de mate van voorspelbaarheid van de arbeidstijdenlocaties op het geluksgevoel van de werkenden, gemeten over de jaren 2006 tot 2010, is dit slechts een begin. Meer onderzoek is nodig om conclusies te kunnen trekken over de huidige stand van zaken, oftewel, met nieuwe(re) versies van de WageIndicator kan dit onderzoek wederom worden uitgevoerd. Hierdoor kan worden vergeleken of er iets is veranderd in de gevonden relaties of dat de Nederlandse werkenden zo gevoelig blijven voor de mate van de voorspelbaarheidlocaties. Daarnaast zijn er verschillende specificaties gemaakt, maar er zijn er nog

veel meer mogelijk waardoor nog meer groepen werkenden kunnen worden onderscheiden en de resultaten nog nauwkeuriger kunnen worden betrokken op werkenden. Zo zijn er bijvoorbeeld ook geen combinaties gemaakt van de specificaties: onderzocht is wel of er verschillen zijn tussen mannen en vrouwen en tussen werkenden met en zonder kinderen, maar onderzocht is niet of vrouwen met kinderen gevoeliger zijn voor de mate van voorspelbaarheid van de arbeidstijdenlocaties dan vrouwen zonder kinderen. Dit is slechts een voorbeeld van één van de vele verdere specificaties die gemaakt kunnen worden. Ondanks dat er verschillende specificaties plaats hebben gevonden, kan het onderwerp tussen de voorspelbaarheid van de arbeidstijdenlocaties en het geluk van de werkenden daarnaast nog verder worden uitgediept. Waarom zijn er bijvoorbeeld geen grote opvallende verschillen te zien tussen de werkenden met of zonder kinderen als wordt gekeken naar de relatie tussen voorspelbaarheid en geluk? Of waarom zijn de werkenden die 'slechts' één tot twintig uur per week werken erg gevoelig voor het minstens één maand van tevoren weten van de arbeidsuren?

Wat betreft de specificaties van de bedrijfssectoren in Nederland is in dit onderzoek slechts een begin gemaakt. Schematisch is weergegeven dat er grote verschillen zijn te vinden in de gemiddelde geluksscores binnen de bedrijfssectoren en tussen de bedrijfssectoren, maar ook grote verschillen wat betreft de mate van voorspelbaarheid van de arbeidstijdenlocaties. Verdergaand op dit onderzoek kan nader worden onderzocht of er verschillen zijn binnen de bedrijfssectoren wat betreft de gebruikte specificatiefactoren sekse, leeftijd, aanwezigheid van een partner, aanwezigheid van kinderen en het aantal arbeidsuren zoals wel is gedaan bij het onderzoek zonder sectorspecificatie. Daarnaast kan onderscheid tussen de private en de publieke sector mogelijk ook grote verschillen laten zien in relaties of invloedrijke mechanismen. Ook is het een mogelijkheid om meer te spitsen op het hebben van reguliere of niet-reguliere arbeidstijden(locaties), wat mogelijk een verklaring kan vormen voor de sterke relaties binnen Logies-, maaltijd- en drankverstrekking. Een andere suggestie is om dit slechts 'inleidende' onderzoek verder uit te breiden en te verbreden naar internationaal niveau.

Kortom, de (relatie tussen de) voorspelbaarheid van arbeidstijdenlocaties en het geluksgevoel van de werkenden dient nog meer wetenschappelijk onderzoek te verkrijgen. Met dit onderzoek is slechts een begin gemaakt van een breed onderzoeksveld waarin nog vele stappen en sprongen genomen kunnen worden.

Referenties

- Akerlof, G., & Kranton, R. (2000). Economics and identity. *The Quarterly Journal of Economics*, 115(3), pp. 715-753.
- Berg, M.C. (2010). *Geluk in landen: Een empirische studie naar condities voor een gelukkige samenleving*. Verkregen op 6 juni, 2012 van <http://repub.eur.nl/res/pub/21068/binnenwerk%20maarten%20berg.pdf>
- Bijl, D. (2009) *Aan de slag met Het Nieuwe Werken*. Zeewolde, Nederland: Par CC
- Boelhouwer, J. (2011). *De sociale staat van Nederland 2011: Leefsituatie, geluk en kwaliteit van leven*. In Bijl, R., Boelhouwer, J., Cloin, M., & Pommer, E. (2011). *De sociale staat van Nederland* (2011) (p. 305-322). Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP).
- Booth, A., & van Ours, J. (2009). Hours of work and gender identity: does part-time work make the family happier? *Economica*, 76, pp. 176-196.
- Breedveld, K., Broek, A. van den, Haan, J. de, Harms, L., Huysmans, F. & Ingen, E. van (2006). *De tijd als spiegel. Hoe Nederlanders hun tijd besteden*. Den Haag, Nederland: SCP.
- CBS (2012a). *Relaties tussen (inter)nationale standaardclassificaties*. Verkregen op 15 mei, 2012, van <http://www.cbs.nl/NR/rdonlyres/C5E31C16-BECB-4025-B70B-250F70387C1D/0/schemaclassificaties.pdf>
- CBS (2012b). *Standaard BedrijfsIndeling 2008, Versie 2012:Structuur*. Verkregen op 15 mei, 2012, van <http://www.cbs.nl/NR/rdonlyres/E65EB81D-BE85-48F4-BFEF-ADC27AA259E1/0/sbi2008versie2012.pdf>
- CBS (2012c). *Beroepsbevolking; geslacht en leeftijd*. Verkregen op 17 mei, 2012, van <http://statline.cbs.nl/StatWeb/publication/?DM=SLNL&PA=71738NED&D1=0,8,10,17-18,30&D2=a&D3=a&D4=0,5-9&D5=51&HDR=G3,T&STB=G2,G1,G4&VW=T>

- Deen, N., Wilcke, E. en Verheggen, P.P. (2005). *Het geluk van werkend Nederland 2005 een onderzoek naar de tevredenheid en werkbeleving van de Nederlandse werknemer*. Amsterdam, Nederland: Motivaction International B.V
- Déhora (2010). *Samenvatting Arbeidstijdenwet: Referentiekaart ATW Evaluatieset (1)*. Verkregen op 22 mei, 2012, van http://www.arbeidstijdenwet.nl/files/samenvatting-atw_nl_10112010.pdf
- Donders, J.H.M. & Kam, C.A. de. (2011). Hoofdstuk 1: Economie en overheidsfinanciën. In Kam, F. de & Donders, J.H. (2011). *Jaarboek overheidsfinanciën 2011* (p. 37-58). Lelystad, Nederland: Studio Typeface
- Dulk, L. den., Doorne-Huiskes, A. Van & Peper, B. (2003). Arbeid en zorg in Europees perspectief. Arbeidspatronen van werkende ouders [Elektronische versie]. *Tijdschrift voor Arbeidsvraagstukken*, 2003 (19), 69-82.
- Fleetwood, S. (2007). Why work-life balance now? *International Journal of Human Resource Management*, 18 (3), 387-400.
- Gadourek, I. (1963). *Risikante gewoonten en zorg voor eigen welzijn*. Groningen, Nederland: J.B. Wolters.
- Geurts, A.E., Taris, T.W., Demerouti, E., Dijkers, J.&Kompier, M.A. (2002). Waar werk en privé elkaar raken: de stand van zaken. *Gedrag & Organisatie*, 15 (3), 163-183.
- Graaf, D. de, Hof, B. & Klaveren, C. van. (2009). *De diverse loopbanen van bèta's: Bèta-loopbaanmonitor 2008*. Den Haag, Nederland: Platform Bèta Techniek.
- Hall, P. & Soskice, D. (2001). *Varieties of Capitalism: The Institutional Foundations of Comparative Advantage*. Oxford: Oxford University Press.
- Heerma van Voss, G.J.J. (2006). Stille revolutie in het arbeidstijdenrecht. In Klosse, S., Driessen, M., Franssen, E., Rauws, W. & Grapperhaus, F. (2006). *Arbeid en Gezondheid: Schipperen tussen verantwoordelijkheid en bescherming* (p. 81-88). Deventer, Nederland: Kluwer.

- Heuvel, T. van den. (2000). Een nieuwe loopbaancultuur. In Nijs, W. de & Schruijer, S. (2000). *Ondernemen in de wetenschap* (p. 21-30). Leuven/Apeldoorn, Nederland: Garant.
- Hoof, J.J.B.M. van. (2002). *Werken moet wel leuk zijn: Arbeidswensen van Nederlanders*. Assen, Nederland: Van Gorcum.
- Koster, F. & Wielers, R.J.J. (2011). Welvaart en arbeidsmotivatie: een internationale vergelijking. *Tijdschrift voor Arbeidsvraagstukken*, 27 (1), 9-24.
- Kleinveld, K., Nijkamp, I. & Poot, J. (2000). *Serie Research Memoranda: Kiwi's in de polder*. Verkregen op 16 mei, 2012, van <ftp://zappa.ubvu.vu.nl/20000009.pdf>
- Lippe, T. van der. (2009). De positieve relatie tussen werk en privé [Elektronische versie]. *Tijdschrift voor Arbeidsvraagstukken*, 25 (4), 375-376
- Olsthoorn, M. (2011). Flexibele werknemers: Een literatuurstudie naar de sociale gevolgen van flexibele arbeid in internationaal perspectief. In Beer, P. de., Dekker, R. & Olsthoorn, M. (2011). *Flexibilisering: De balans opgemaakt* (p. 12-49). Amsterdam, Nederland: De Burcht / Wetenschappelijk Bureau voor de Vakbeweging.
- Peters, P., Dulk, L. den & Lippe, A.G. van der (2008). Effecten van tijd-ruimtelijke flexibiliteit en 'nieuwe arbeidscondities' op de balans tussen werk en privé. *Tijdschrift voor Arbeidsvraagstukken*, 24(4), 341-362.
- Ruysseveldt, J. van, Cambré, B., Depickere, A. & Magnus, A. (2004). *Door de bank genomen? Stress in de banksector*. Verkregen op 23 mei, 2012, van <http://dspace.ou.nl/bitstream/1820/2365/1/banken%20research%20note.pdf>
- Schaufeli, W.B. & Bakker, A. (2004). Bevlogenheid: een begrip gemeten [Elektronische versie]. *Gedrag en Organisatie*, 17, 89-112.
- Tijdens, K.G. (1998). *Zeggenschap over arbeidstijden: De samenhang tussen bedrijfstijden, arbeidstijden en flexibilisering van de personeelsbezetting*. Amsterdam: Welboom Uitgeverij.

- Tijdens, K.G (2005). *Introduction to the WageIndicator dataset*. Verkregen op 21 mei, 2012, van <http://www.wageindicator.org/documents/publicationslist/Introductiondataset2005>
- Tijdens, K.G., Zijl, S. van, Hughie-Williams, M., Klaveren, M. van, & Steinmetz, S. (2010). Codebook and explanatory note on the WageIndicator dataset a worldwide, continuous, multilingual web-survey on work and wages with paper supplements. Amsterdam, University of Amsterdam, *AIAS Working Paper 10-102*
- Tijdens, K.G & Zijl, S. van (2010). *The stylized WageIndicator Questionnaire*. Verkregen op 16 augustus, 2012, van [http://www.wageindicator.org/documents/publicationslist/publications-2010 /The-Stylized-WageIndicator-Questionnaire-2010-08-19.pdf](http://www.wageindicator.org/documents/publicationslist/publications-2010/The-Stylized-WageIndicator-Questionnaire-2010-08-19.pdf)
- Veenhoven, R. (1970). Geluk als onderwerp van wetenschappelijk onderzoek. *Sociologische Gids*, 1970 (vol 17), pp 115-122
- Veenhoven, R. (1984). Betere wereld gelukkiger mensen: Inleiding. In Veenhoven, R. (1984). *Betere wereld gelukkiger mensen?* (p. 1-7). Lisse, Nederland: Swets & Zeitlinger b.v
- Veenhoven, R. (2002). Het grootste geluk voor het grootste aantal: geluk als richtsnoer voor beleid. *Sociale Wetenschappen*, 2002 (4), 1-43.
- Veenhoven, R. (2007). Als geld niet gelukkig maakt, waarom werken we dan nog zo hard? In Steen, J.van der & Heeswijk, J. van (2007). *Geld speelt geen rol. Een verschuiving in waarden van welvaart naar welzijn?* (p. 61-67). Den Haag, Nederland: Hiteq Centrum van innovatie.
- Veenhoven, R. (2009). Groter geluk voor een groter aantal: is dat mogelijk en wenselijk? *Ethiek & Maatschappij, themanummer Geluk & politiek*, 12 (1), 25-50
- Veenhoven, R. (2012). *World Database of Happiness*. Verkregen op 22 april 2012, van <http://www1.eur.nl/fsw/happiness/>
- Veenhoven, R & Wolk, E. Van der. (1977). Kiezen voor kinderen: *is er een aangeboren behoefte aan kinderen?* Amsterdam/Assen: Van Gorcum.

Voordt, D.J. M van der, en Pullen W.R. (2002), Flexibel werken, bron van ontevredenheid? In *Facility Management Magazine*, vol. 15 (106), Nieuwegein: Arko Uitgeverij.

Wielers, R., Meer, P. van der & Vos, H. de. (2011). Verhoogt werk ons welzijn? Een bespreking van onderzoeksresultaten [Elektronische versie]. *Tijdschrift voor Arbeidsvraagstukken*, 27 (4), 467-486.

Appendix

Bijlage A

Relatie voorspelbaarheid en geluk met controlevariabelen

Voorspelbaarheid	Controlevariabele	Pearson (r)	Sig.	Aantal (N)
Tenminste één maand van tevoren (tiroste7)	Geen	,017	.000	95.537
	Sekse	,019	.000	95.534
	Leeftijd	,019	.000	95.534
	Partner	,018	.000	71.611
	Kinderen	,016	.000	77.935
	Aantal arbeidsuren	,018	.000	83.519
Hoogstens één week van tevoren (tiroste 8)	Geen	-,054	.000	91.445
	Sekse	-,053	.000	91.442
	Leeftijd	-,057	.000	91.442
	Partner	-,049	.000	68.041
	Kinderen	-,052	.000	74.784
	Aantal arbeidsuren	-,058	.000	79.876

Relatie voorspelbaarheid en geluk gespecificeerd

Voorspelbaarheid	Specificatie	Subgroep	Pearson (r)	Sig.	Aantal (N)
Tenminste één maand van tevoren (tiroste7)	Geen			.000	95.537
	Sekse	Man	,005	.208	53.519
		Vrouw	,035	.000	42.018
	Leeftijd	16 tot en met 30 jaar	,029	.000	35.265
		31 tot en met 40 jaar	,012	.046	27.779
		41 tot 65 jaar	,014	.012	32.493
	Partner	Nee	-,004	.689	10.570
		Ja	,023	.000	61.044
	Kinderen	Nee	,015	.003	40.584
		Ja	,017	.001	37.354
	Uren	Één tot twintig	,040	.003	5.610
		Twintig tot veertig	,029	.000	33.578
Veertig uur of meer		,009	.057	44.334	
Hoogstens één week van tevoren (tiroste8)	Geen		-,054	.000	91.445
	Sekse	Man	-,048	.000	50.952
		Vrouw	-,060	.000	39.234
	Leeftijd	16 tot en met 30 jaar	-,062	.000	34.862
		31 tot en met 40 jaar	-,061	.000	26.669
		41 tot 65 jaar	-,053	.000	29.914
	Partner	Nee	-,050	.000	10.013
		Ja	-,048	.000	58.031
	Kinderen	Nee	-,054	.000	39.368
		Ja	-,049	.000	35.419
	Uren	Één tot twintig	-,020	,134	5.438
		Twintig tot veertig	-,070	.000	32.236
Veertig uur of meer		-,059	.000	42.217	

Bijlage B

Correlaties (Pearson correlatiecoëfficiënt) alle variabelen

		Correlations								
		Matrix: Satisfaction with life as-a-whole	Matrix: Knows working hours at least 1 month in advance	Matrix: Knows working hours at best 1 week in advance	Gender	Matrix: Living with one or more children - if > 1 household member	partner2	leeftijd3	arbeidsuren3	NACE-rev20 industries 1 digit
Matrix: Satisfaction with life as-a-whole	Pearson	1	,017**	-,054**	-,010**	,018**	,115**	-,028**	,002	,012**
	Correlation									
	Sig. (2-tailed)		,000	,000	,003	,000	,000	,000	,653	,000
	N	97947	95537	91445	97947	79838	73317	97947	85564	92661
Matrix: Knows working hours at least 1 month in advance	Pearson	,017**	1	-,289**	,128**	,029**	,001	,063**	-,134**	,117**
	Correlation									
	Sig. (2-tailed)	,000	,000	,000	,000	,814	,000	,000	,000	,000
	N	95537	95537	89035	95537	77938	71614	95537	83522	90379
Matrix: Knows working hours at best 1 week in advance	Pearson	-,054**	-,289**	1	,027**	-,053**	-,043**	-,115**	-,105**	-,014**
	Correlation									
	Sig. (2-tailed)	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000
	N	91445	89035	91445	91445	74787	68044	91445	79891	86502
Gender	Pearson	-,010**	,128**	,027**	1	-,077**	-,034**	-,139**	-,368**	,321**
	Correlation									
	Sig. (2-tailed)	,003	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000
	N	97947	95537	91445	97947	79838	73317	97947	85564	92661

Matrix: Living with one or more children	Pearson Correlation	,018**	,029**	-,053**	-,077**	1	,400**	,439**	-,060**	-,033**
- if > 1 household member	Sig. (2-tailed)	,000	,000	,000	,000		,000	,000	,000	,000
	N	79838	77938	74787	79838	79838	59288	79838	69280	75258
partner2	Pearson Correlation	,115**	,001	-,043**	-,034**	,400**	1	,131**	-,043**	-,026**
	Sig. (2-tailed)	,000	,814	,000	,000	,000		,000	,000	,000
	N	73317	71614	68044	73317	59288	73317	73317	64175	69477
leeftijd3	Pearson Correlation	-,028**	,063**	-,115**	-,139**	,439**	,131**	1	,047**	-,007*
	Sig. (2-tailed)	,000	,000	,000	,000	,000	,000		,000	,042
	N	97947	95537	91445	97947	79838	73317	97947	85564	92661
arbeidsuren3	Pearson Correlation	,002	-,134**	-,105**	-,368**	-,060**	-,043**	,047**	1	-,214**
	Sig. (2-tailed)	,653	,000	,000	,000	,000	,000	,000		,000
	N	85564	83522	79891	85564	69280	64175	85564	85564	81408
NACE-rev20 industries 1 digit	Pearson Correlation	,012**	,117**	-,014**	,321**	-,033**	-,026**	-,007*	-,214**	1
	Sig. (2-tailed)	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,042	,000	
	N	92661	90379	86502	92661	75258	69477	92661	81408	92661

** . Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

* . Correlation is significant at the 0.05 level (2-tailed).

Bijlage C

Samenstelling Winning van Delfstoffen (B)

Sekse

	Aantal (N)	Percentage van totaal (%)
Mannen	265	81,3
Vrouwen	61	18,7
Totaal	326	100

Leeftijd

	Aantal (N)	Percentage van totaal (%)
16 tot en met 30 jaar	69	21,2
31 tot en met 40 jaar	109	33,4
40 tot 65 jaar	148	45,4
Totaal	326	100

Partner

	Aantal (N)	Percentage van totaal (%)
Geen partner	43	15,1
Wel partner	242	84,9
Totaal	285	100

Kinderen

	Aantal (N)	Percentage van totaal (%)
Geen kinderen	43	24,2
Wel kinderen	135	75,8
Totaal	178	100

Aantal arbeidsuren per week

	Aantal (N)	Percentage van totaal (%)
Één tot twintig uur	4	1,4
Twintig tot veertig uur	47	16,6
Veertig uur of meer	232	82
Totaal	283	100

Relaties met geluk na controle

Voorspelbaarheid	Controlevariabele	Pearson (r)	Sig.	Aantal (N)
Tenminste één maand van tevoren (tiroste7)	Geen	,122	.029	322
	Sekse	,129	.021	319
	Leeftijd	,120	.031	319
	Partner	,102	.102	279
	Kinderen	,134	.029	264
	Aantal arbeidsuren	,121	.121	276
Hoogstens één week van tevoren (tiroste 8)	Geen	-,023	.695	288
	Sekse	-,030	.614	285
	Leeftijd	-,019	.744	285
	Partner	-,022	.732	248
	Kinderen	-,054	.442	235
	Aantal arbeidsuren	-,013	.842	285

Samenstelling Productie en distributie elektriciteit, aardgas, stoom en gekoelde lucht (D)

Sekse

	Aantal (N)	Percentage van totaal (%)
Mannen	540	74,2
Vrouwen	188	25,8
Totaal	728	100

Leeftijd

	Aantal (N)	Percentage van totaal (%)
16 tot en met 30 jaar	217	29,8
31 tot en met 40 jaar	243	33,4
40 tot 65 jaar	268	36,8
Totaal	326	100

Partner

	Aantal (N)	Percentage van totaal (%)
Geen partner	94	15,3
Wel partner	521	84,7
Totaal	285	100

Kinderen

	Aantal (N)	Percentage van totaal (%)
Geen kinderen	94	24,1
Wel kinderen	296	75,9
Totaal	390	100

Aantal arbeidsuren per week

	Aantal (N)	Percentage van totaal (%)
Één tot twintig uur	4	0,6
Twintig tot veertig uur	200	31,1
Veertig uur of meer	440	68,3
Totaal	644	100

Relaties met geluk na controle

Voorspelbaarheid	Controlevariabele	Pearson (r)	Sig.	Aantal (N)
Tenminste één maand van tevoren (tiroste7)	Geen	-,072	.052	722
	Sekse	-,071	.056	719
	Leeftijd	-,074	.047	719
	Partner	-,062	.128	608
	Kinderen	-,094	.022	594
	Aantal arbeidsuren	-,051	.200	635
Hoogstens één week van tevoren (tiroste 8)	Geen	,031	.424	679
	Sekse	,031	.427	676
	Leeftijd	,031	.426	676
	Partner	,009	.839	566
	Kinderen	,051	.224	559
	Aantal arbeidsuren	,029	.427	676

Samenstelling Bouwnijverheid (F)

Sekse

	Aantal (N)	Percentage van totaal (%)
Mannen	5.046	87,6
Vrouwen	717	12,4
Totaal	5.763	100

Leeftijd

	Aantal (N)	Percentage van totaal (%)
16 tot en met 30 jaar	2.016	35,0
31 tot en met 40 jaar	1.766	30,6
40 tot 65 jaar	1.981	34,4
Totaal	326	100

Partner

	Aantal (N)	Percentage van totaal (%)
Geen partner	490	10,7
Wel partner	4.086	89,3
Totaal	4.576	100

Kinderen

	Aantal (N)	Percentage van totaal (%)
Geen kinderen	490	15,8
Wel kinderen	2.604	84,2
Totaal	3.094	100

Aantal arbeidsuren per week

	Aantal (N)	Percentage van totaal (%)
Één tot twintig uur	80	1,6
Twintig tot veertig uur	1.040	20,6
Veertig uur of meer	3.931	77,8
Totaal	5.051	100

Relaties met geluk na controle

Voorspelbaarheid	Controlevariabele	Pearson (r)	Sig.	Aantal (N)
Tenminste één maand van tevoren (tiroste7)	Geen	,019	.165	5.614
	Sekse	,018	.175	5.611
	Leeftijd	,019	.163	5.611
	Partner	,022	.139	4.458
	Kinderen	,008	.569	4.612
	Aantal arbeidsuren	,015	.286	4.916
Hoogstens één week van tevoren (tiroste 8)	Geen	-,069	.000	5.319
	Sekse	-,069	.000	5.316
	Leeftijd	-,070	.000	5.316
	Partner	-,058	.000	4.192
	Kinderen	-,069	.000	4.367
	Aantal arbeidsuren	-,073	.000	4.673

Samenstelling Vervoer en opslag (H)

Sekse

	Aantal (N)	Percentage van totaal (%)
Mannen	4.258	76,5
Vrouwen	1.309	23,5
Totaal	5.567	100

Leeftijd

	Aantal (N)	Percentage van totaal (%)
16 tot en met 30 jaar	1.699	30,5
31 tot en met 40 jaar	1.581	28,4
40 tot 65 jaar	2.287	41,1
Totaal	5.567	100

Partner

	Aantal (N)	Percentage van totaal (%)
Geen partner	652	15,2
Wel partner	3.647	84,8
Totaal	4.299	100

Kinderen

	Aantal (N)	Percentage van totaal (%)
Geen kinderen	652	15,2
Wel kinderen	2.285	77,8
Totaal	2.937	100

Aantal arbeidsuren per week

	Aantal (N)	Percentage van totaal (%)
Één tot twintig uur	226	4,7
Twintig tot veertig uur	1.238	25,6
Veertig uur of meer	3.378	69,7
Totaal	4.842	100

Relaties met geluk na controle

Voorspelbaarheid	Controlevariabele	Pearson (r)	Sig.	Aantal (N)
Tenminste één maand van tevoren (tiroste7)	Geen	,044	.001	5.417
	Sekse	,045	.001	5.414
	Leeftijd	,045	.001	5.414
	Partner	,048	.002	4.193
	Kinderen	,040	.009	4.347
	Aantal arbeidsuren	,032	.027	4.714
Hoogstens één week van tevoren (tiroste 8)	Geen	-,063	.000	5.182
	Sekse	-,063	.000	5.179
	Leeftijd	-,064	.000	5.179
	Partner	-,049	.002	3.986
	Kinderen	-,053	.001	4.191
	Aantal arbeidsuren	-,064	.000	4.515

Samenstelling Logies-, maaltijd- en drankverstrekking (I)

Sekse

	Aantal (N)	Percentage van totaal (%)
Mannen	2.203	42,6
Vrouwen	2.972	57,4
Totaal	5.175	100

Leeftijd

	Aantal (N)	Percentage van totaal (%)
16 tot en met 30 jaar	3.316	64,1
31 tot en met 40 jaar	928	17,9
40 tot 65 jaar	931	18,0
Totaal	5.175	100

Partner

	Aantal (N)	Percentage van totaal (%)
Geen partner	613	22,4
Wel partner	2.123	77,6
Totaal	2.736	100

Kinderen

	Aantal (N)	Percentage van totaal (%)
Geen kinderen	613	29,9
Wel kinderen	1.437	70,1
Totaal	2.050	100

Aantal arbeidsuren per week

	Aantal (N)	Percentage van totaal (%)
Één tot twintig uur	846	19,2
Twintig tot veertig uur	1.803	41,0
Veertig uur of meer	1.747	39,7
Totaal	4.396	100

Relaties met geluk na controle

Voorspelbaarheid	Controlevariabele	Pearson (r)	Sig.	Aantal (N)
Tenminste één maand van tevoren (tiroste7)	Geen	,048	.001	5.021
	Sekse	,049	.000	5.018
	Leeftijd	,055	.000	5.018
	Partner	,047	.015	2.662
	Kinderen	,043	.007	3.995
	Aantal arbeidsuren	,051	.001	4.270
Hoogstens één week van tevoren (tiroste 8)	Geen	-,036	.000	4.963
	Sekse	-,037	.009	4.963
	Leeftijd	-,044	.002	4.963
	Partner	-,029	.136	2.596
	Kinderen	-,025	.120	3.949
	Aantal arbeidsuren	-,045	.003	4.214

Bijlage D

Correlatieoverzicht bij lineaire regressieanalyse

	Geluk	Maandweek	Sekse	Kinderen	Partner	Leeftijd: 16 t/m 30 jaar	Leeftijd: 31 t/m 40 jaar	Leeftijd: 40 tot 65 jaar	Arbeidsuren: één tot twintig	Arbeidsuren: twintig tot veertig	Arbeidsuren: veertig of meer
Geluk											
Maandweek	-,036***										
Sekse	,010**	-,107***									
Kinderen	,014**	-,015***	-,142***								
Partner	,106***	-,015***	-,036***	,391***							
Leeftijd: 16 t/m 30 jaar	,024***	,033***	,188***	-,429***	-,363***						
Leeftijd: 31 t/m 40 jaar	,003	,020***	-,050***	,130***	,085**	-,442					
Leeftijd: 40 tot 65 jaar	-,025***	-,050***	-,122***	,262***	,192***	-,471	-,582***				
Arbeidsuren: één tot twintig	,003	-,008*	,215***	,080***	,037***	-,005	-,001	,006			
Arbeidsuren: twintig tot veertig	,001	-,147***	,325***	,042***	,058***	-,010*	-,013**	,021***	-,174***		
Arbeidsuren: veertig of meer	-,003	,148***	-,409***	-,074***	-,074***	,011**	,013**	-,023***	-,244***	-,913***	
Dummy: Winning van Delfstoffen	,017***	-,002	-,031***	,000	,001	-,015***	-,001	,015***	-,010**	-,029***	,033***
Dummy: Productie en distributie	,009*	,007	-,033***	-,002	-,004	-,008*	,005	,003	-,018***	-,016***	,024***
Dummy: Bouwnijverheid	,013**	,024***	-,151***	,044***	,031***	-,011**	,011**	,000	-,037***	-,099***	,113***
Dummy: Vervoer en opslag	-,019***	,040***	-,096***	,021***	-,003	-,035***	-,010*	,041***	-,023***	-,072***	,080***
Dummy: Logies, maaltijd en drankverstrekking	-,025***	,132***	,061***	-,036***	-,025***	,068***	-,020***	-,043***	,040***	,019***	-,036***

Significantieniveau: * $p < 0,05$, ** $p < 0,01$, *** $p < 0,001$

Bron: 'WageIndicator' 2006-2010, Selectie: respondenten met een valide score op 'satlife' en 'maandweek' (N = 51.601), bewerkt door Vuik (2012)

Bijlage E

Hypotheseoverzicht alle werkenden

		Aangenomen	Verworpen
Hypothese 1	H1.0: De mate van voorspelbaarheid van arbeidstijdenlocaties heeft geen invloed op het algemene geluksgevoel van werkenden.		XXX
	H1.a: Voorspelbare arbeidstijdenlocaties hebben een significante positieve invloed op het algemene geluksgevoel van werkenden.	XXX	
	H1.b: Onvoorspelbare arbeidstijdenlocaties hebben een significante negatieve invloed op het algemene geluksgevoel van werkenden.	XXX	
	H1.c: Onvoorspelbare arbeidstijdenlocaties hebben een significante positieve invloed op het algemene geluksgevoel van werkenden.		XXX
Hypothese 2	H2.0: De invloed van mate van voorspelbaarheid van arbeidstijdenlocaties op het geluksgevoel van de werkenden kent geen verschil als wordt gekeken naar mannen en vrouwen.		XXX
	H2.a: De invloed van mate van voorspelbaarheid van arbeidstijdenlocaties op het geluksgevoel van de werkenden is significant groter bij vrouwen dan bij mannen.	XXX	
	H2.b: De invloed van mate van voorspelbaarheid van arbeidstijdenlocaties op het geluksgevoel van de werkenden is significant groter bij mannen dan bij vrouwen.		XXX
Hypothese 3	H3.0: De invloed van mate van voorspelbaarheid van arbeidstijdenlocaties op het geluksgevoel van werkenden wordt niet significant beïnvloed door de leeftijd van de werkenden.		XXX
	H3.a: De invloed van mate van voorspelbaarheid van de arbeidstijdenlocaties op het geluksgevoel van werkenden is significant groter bij de jonge leeftijdsgroep dan bij de oudere.	XXX	
Hypothese 4	H4.0: De invloed van mate van voorspelbaarheid van arbeidstijdenlocaties op het geluksgevoel van werkenden wordt niet significant beïnvloed door de aan- of afwezigheid		XXX

	<i>van een partner.</i>	
	H4.a: <i>De invloed van mate van voorspelbaarheid van de arbeidstijdenlocaties op het geluksgevoel van werkenden is significant groter bij de werkenden met een partner dan bij werkenden zonder partner</i>	XXX
Hypothese 5	H5.0: <i>De invloed van mate van voorspelbaarheid van arbeidstijdenlocaties op het geluksgevoel van werkenden wordt niet significant beïnvloed door de aan- of afwezigheid van kinderen.</i>	XXX
	H5.a: <i>De invloed van mate van voorspelbaarheid van de arbeidstijdenlocaties op het geluksgevoel van werkenden is significant groter bij de werkenden met kinderen in het huishouden dan bij de werkenden zonder kinderen.</i>	XXX
Hypothese 6	H6.0: <i>De invloed van mate van voorspelbaarheid van arbeidstijdenlocaties op het geluksgevoel wordt niet significant beïnvloed door het aantal arbeidsuren per week.</i>	XXX
	H6.a: <i>De invloed van de mate voorspelbaarheid van arbeidstijdenlocaties op het geluksgevoel is significant het grootste bij de groep werkenden die gemiddeld twintig tot veertig uur per week werkt.</i>	XXX

Bijlage F

Overzicht variabelen

Benaming:

Genoemd in tekst	Variabele in WageIndicator	Omgecodeerd in
Voorspelbaarheid > één maand	<i>Tiroste 7</i>	Maandweek (bevestigend op tiroste 7, is maandweek =1)
Voorspelbaarheid < één week	<i>Tiroste 8</i>	Maandweek (bevestigend op tiroste8, is maandweek = 3)
Aantal wekelijkse arbeidsuren	<i>Hrsreal</i>	Arbeidsuren3
Aanwezigheid van kinderen	<i>Hhchild</i>	-
Aanwezigheid van partner	<i>Hhpartn1</i> (gecorrigeerd voor aantal huishoudleden)	Partner
Bedrijfssectoren	<i>NACE2001</i>	-
Geluk	<i>Satlife</i>	-
Leeftijd	<i>Age</i>	Leeftijd3
Sekse/ geslacht	<i>Gender</i>	-

Variabelen afkomstig uit WageIndicator (Tijdens & Van Zijl, 2010)

Satlife

<i>All things considered, how satisfied are you with your life as a whole?</i>
1- Dissatisfied
2
3
4
5
6
7
8
9
10- Satisfied

Tiroste7

<i>I know my working hours at least one month in advance</i>
0 – No
1 – Yes
→ Samen met 'tiroste8' omgecodeerd in 'maandweek' (zie verderop)

Tiroste8

<i>I know my working hours at best one week in advance</i>
0 – No
1 – Yes
→ Samen met 'tiroste7' omgecodeerd in 'maandweek' (zie verderop)

Gender

<i>Are you a woman or a man?</i>
0 – man
1 – woman

Age

<i>How old are you?</i>
Alle leeftijden mogelijk
→ variabele omgezet in 'leeftijd' (zie verderop)

Hhchild

<i>One or more children at home?</i>
0 – No
1 – Yes

Hhpartn1

<i>Do you life with a partner?</i>
0 – No
1 – Yes
→ Gecorrigeerd voor hhnrmemb in 'partner' (zie verderop)

Hhnrmemb

<i>How many people life in your household?</i>
1 – 1
2 – 2
3 – 3
4 – 4
5 – 5
6 – 6 of meer

Hrsreal

<i>How many hours a week do you usually work?</i>
Antwoorden per kwartier mogelijk:
Vanaf 0.15 uur
Tot 100.45
→ variabele omgezet in 'arbeidsuren' (zie verderop)

NACE2001

<i>Selecteer de hoofdactiviteit van de organisatie waarin u werkt</i>
1- Landbouw, bosbouw en visserij (A)
2- Winning van Delfstoffen (B)
3- Industrie (C)

4- Productie en distributie van en handel in elektriciteit, aardgas, stoom en gekoelde lucht (D)
5- Winning en distributie van water; afval- en afvalwaterbeheer en sanering (E)
6- Bouwnijverheid (F)
7- Groot- en detailhandel; reparatie van auto's (G)
8- Vervoer en opslag (H)
9- Logies-, maaltijd- en drankverstrekking (I)
10- Informatie en communicatie (J)
11- Financiële Instellingen (K)
12- Verhuur van en handel in onroerend goed (L)
13- Advisering, onderzoek en overige specialistische zakelijke dienstverlening (M)
14- Verhuur van roerende goederen en overige zakelijke dienstverlening (N)
15- Openbaar bestuur, overheidsdiensten en verplichte sociale verzekeringen (O)
16- Onderwijs (P)
17- Gezondheids- en welzijnszorg (Q)
18- Cultuur, sport en recreatie (R)
19- Overige dienstverlening (S)
20- Huishoudens als werkgever; niet-gedifferentieerde productie van goederen en diensten door huishoudens voor eigen gebruik (T)
21- Extraterritoriale organisaties en lichamen (U)

Variabelen omgecodeerd

Maandweek

Hoelang van tevoren weet u uw arbeidstijdenlocaties?
1 – minstens één maand van tevoren
2 – één maand tot één week van tevoren
3 – hoogstens één maand van tevoren

Partner

Heeft u een partner in uw huishouden?
0 – No
1 – Yes

Leeftijd

Hoe oud bent u?
1 – 16 tot en met 30 jaar oud
2 – 31 tot en met 40 jaar oud
3 – 40 tot 65 jaar oud

Arbeidsuren

Hoeveel uur werkt u in een willekeurige week?
1 – één tot twintig uur
2 – twintig tot veertig uur
3 – veertig uur of meer

